

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Miha Genorio

Razvojne možnosti Afrike v negotovem varnostnem okolju

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Miha Genorio

Mentor: zasl. prof. dr. Lojze Sočan

Razvojne možnosti Afrike v negotovem varnostnem okolju

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

ZAHVALA

Hvala ženi Urški in hčerkici Karini za ljubeznivo podporo, motivacijo in potrpežljivost!

Hvala Mami, Atu in bratu Gašperju za dolgoletno podporo in zaupanje!

Hvala Mami, Oču, Mileni, Lojzu, Nežki ter vsem tetam in stricem za spodbujanje in pomoč.

Hvala mentorju dr. Lojzetu Sočanu za pravilno usmerjanje, obogateno mojeg znanja in koristne nasvete, ter Daniju in Juretu za pomoč pri študiju in nastajanju naloge.

Hvala!

Razvojne možnosti Afrike v negotovem varnostnem okolju

Vzpostavitev miru in varnosti je bistven element za doseganja hitrejše ekonomske rasti, razvoja in napredka Afrike. Različni konflikti so povzročili številne humanitarne katastrofe, valove beguncev in ogromno število pobitih ljudi ter velik del Afrike pahnili na pot zaostajanja v gospodarskem in družbenem napredku. V Afriki še vedno obstaja tudi velika nevarnost ponovnega izbruha tako novih kot starih konfliktov. Razvojne možnosti Afrike je potrebno iskati na podlagi analize njenega sodobnega varnostnega in razvojnega okolja pod okriljem Afriške unije. Še vedno je vsaj deset afriških držav kronično šibkih, destabiliziranih zaradi revščine, demografskih in okoljskih pritiskov, organiziranega kriminala, terorizma, orožarskih poslov ter nezakonite trgovine z orožjem in drogami. Na področju razvoja se kmetijski sektor gospodarstva kaže kot motor za poganjanje gospodarske rasti, razvojni ukrepi pa zajemajo izboljšanje učinkovitosti zunanje pomoči, promocijo kooperacije jug-jug ter vzpostavljanje institucij ter usposabljanje kadrov. Največ dela pa Afričane čaka na področjih demokratizacije, človekovega razvoja, socialne vključenosti, izboljšanja izobraževalnega sistema, uvajanja in osvajanje novih tehnologij, politične svobode, boja proti korupciji, organiziranemu kriminalu in terorizmu, zmanjševanju oboroževanja, na regionalnem in globalnem povezovanju ter odpravljanju družbene in gospodarske izolacije.

Ključne besede: varnost, konflikt, razvoj, razvojna ekonomika, Afriška unija.

Africa's development possibilities in a precarious security environment

Restoration of peace and security is the key element for achieving faster economic growth, development and progress in Africa. A great number of humanitarian crises, refugees and casualties has been caused by various conflicts, which plunged Africa into developmental and economic lethargy, and into a position, where a great risk of re-emergence of new as well as old conflicts still exists. Africa's development possibilities are to be found on the basis of analysis of its security and development environment under protection of the African Union. At least ten of African countries remain weak, destabilised by poverty, demographic and environmental pressures, organised crime, terrorism, arms trade and arms and drug trafficking. As far as development is concerned, the agricultural sector of the economy appears to be the engine of growth in Africa, and key measures appear to be taken in improving Aid Effectiveness, South-South Cooperation and Capacity Development. The key issues remaining for the Africans to tackle in the future are: democratic deficit, human underdevelopment, social exclusion, inefficient educational system, slow adoption and introduction of new technologies, low political freedom and lack of success in combating corruption, organised crime and terrorism; decreasing arms expenditure; promoting regional integration and combating social and economic isolation.

Keywords: security, conflict, development, development economics, African Union.

KAZALO

1 UVOD	10
2 METODOLOGIJA IN HIPOTEZE	13
2.1 OPREDELITEV CILJEV DIPLOMSKEGA DELA.....	13
2.2 METODE IN TEHNIKE PROUČEVANJA.....	14
2.3 HIPOTEZE.....	14
2.4 ZGRADBA DIPLOMSKEGA DELA.....	15
3 VARNOST IN VARNOSTNO OKOLJE	16
3.1 VARNOST – POJMOVNE OPREDELITVE.....	16
3.1.1 Varnost, varnostne študije ter širši koncept varnosti.....	17
3.1.2 Mednarodna varnost.....	20
3.1.3 Kolektivna varnost.....	21
3.1.4 Varnostni mehanizmi.....	22
3.2 KOMPLEKSNE GROŽNJE VARNOSTI.....	22
4 RAZVOJ IN RAZVOJNO OKOLJE	25
4.1 POIZKUS DEFINICIJE RAZVOJA.....	25
4.2 RAZVOJNE TEORIJE IN PRISTOPI TER GLOBALIZACIJSKI IZZIVI.....	26
5 POVEZANOST VARNOSTNE PROBLEMATIKE IN RAZVOJA	32
5.1 PROBLEM IZBIRE INDIKATORJEV RAZVOJA IN VARNOSTI ZA DOLOČENE DRŽAVE IN REGIJE.....	36
6 DANAŠNJI RAZVOJNI IN VARNOSTNI POLOŽAJ AFRIKE	38
6.1 RAZVOJNI POLOŽAJ AFRIKE.....	40
6.1.1 Gospodarska razvitost.....	40
6.1.2 Demografija, revščina in indeks človeškega razvoja.....	49
6.1.3 Infrastruktura.....	54
6.1.4 Okolje.....	55
6.1.5 Dobro vladanje - <i>good governance</i>	56
6.1.6 Korupcija.....	59
6.2 VARNOSTNI POLOŽAJ AFRIKE.....	60
6.2.1 Organizirani kriminal in tihotapljenje prepovedanih drog in orožja.....	64
6.2.2 Terorizem.....	66
6.3 RAZVOJNO-VARNOSTNE IZKAZNICE IZBRANIH AFRIŠKIH DRŽAV.....	67
6.3.1 Namibija.....	67
6.3.2 Etiopija.....	69
6.3.3 JAR.....	71
6.3.4 Egipt.....	72
6.4 MOČ IN NEMOČ AFRIŠKE UNIJE.....	76
6.4.1 Nastanek Afriške unije.....	77
6.4.2 AU, varnost in mir.....	79
6.4.3 AU in razvoj.....	88
7 RAZVOJNE MOŽNOSTI AFRIKE V 21. STOLETJU	96

8 SKLEP	104
9 LITERATURA	105
PRILOGI.....	117
PRILOGA A: Klasifikacija afriških držav na podlagi Ibrahimovega indeksa afriškega vladanja s poudarkom na posameznih podkategorijah	117
PRILOGA B: Skupina 56 najslabše rangiranih držav na podlagi indeksa šibkosti držav.....	119

KAZALO SLIK IN TABEL

SLIKE

Slika 3.1: Izhodiščni model kompleksne grožnje varnosti sodobne družbe/države	24
Slika 6.1: Geografska delitev Afrike.....	39
Slika 6.2: Najučinkovitejše afriške ekonomije v letih 1999/2008	42
Slika 6.3: Krepka in vzdržna rast afriških ekonomij.....	43
Slika 6.4: Trendi v brezposlenosti.....	46
Slika 6.5: Rast investicij v Afriki v primerjavi z ostalimi regijami sveta v odstotkih BDP-ja.....	47
Slika 6.6: Delež revnega prebivalstva se tudi v Podsaharski Afriki zmanjšuje. 51	

TABELE

Tabela 6.1: Stopnja rasti BDP-ja glede na obdarjenost z naravnimi viri v letih 1996/2005 in posledična rast izvoza v letih 2003/2006, vse v odstotkih.....	44
Tabela 6.2: Stopnja inflacije v letih 2006/2009.....	45
Tabela 6.3: Vključenost v globalno ekonomijo	48
Tabela 6.4: Podatki o revščini v nekaterih državah – različni viri.....	52
Tabela 6.5: GINI količnik v izbranih afriških državah	53
Tabela 6.6: Vpis v vse tri stopnje izobraževanja v Afriki v odstotkih prebivalstva	54
Tabela 6.7: Kategorije Ibrahimovega indeksa afriškega vladanja	58
Tabela 6.8: Lestvica držav z najboljšimi razmerami na področju nacionalne varnosti.....	62

SEZNAM KRATIC

ABI	Africa Biosciences Initiative (Afriška pobuda za biološke vede)
AMIB	African Union Mission in Brundi (Misija Afriške unije v Burundiju)
AMIS	African Union Mission in Sudan (Misija Afriške unije v Sudanu)
AMISOM	African Union Mission in Somalia (Misija Afriške unije v Somaliji)
AMU	Arab Maghreb Union (Unija arabskega Maghreba)
APDev	The Africa Platform for Development Effectiveness (Program Afrike za razvojno učinkovitost)
APRM	African Peer Review mechanism (Afriški mehanizem medsebojnega pregleda)
APSA	African Peace and Security Architecture (Afriška mirovna in varnostna arhitektura)
ASF	African Standby Force (Afriške enote za posredovanje)
ASTII	African Science, Technology and Innovation Indicators (Afriški znanstveni, tehnološki in inovacijski kazalniki)
AU	African Union (Afriška unija)
BDP	Bruto družbeni proizvod
BNP	Bruto nacionalni proizvod
CAADP	Comprehensive Africa Agriculture Development Programme (Celostni razvojni program za afriško kmetijstvo)
CAAU	Constitutive Act of the African Union (Ustanovna listina Afriške unije)
CEN-SAD	Community of Sahel and Saharan States (Skupnost Sahelsko-saharskih držav)
CEWS	Continental Early Warning System (Kontinentalni sistem za zgodnje obveščanje)
CIA	Central Intelligence Agency (Ameriška osrednja obveščevalna služba)
COMESA	Common Market of Eastern and Southern Africa (Skupni trg

	Vzhodne in Južne Afrike)
CPM	Capability Poverty Measure (Merilo človeškega zaostanka)
DVR	Države v razvoju
EAC	East African Community (Vzhodnoafriška skupnost)
ECOSOCC	Economic, Social and Cultural Council (Ekonomski, socialni in kulturni svet)
ECOWAS	Economic Community of West African States (Ekonomska skupnost zahodnoafriških držav)
EU	Evropska unija
GINI	Ginijev količnik
HDI	Human Development Index (Indeks človeškega razvoja)
IDP	Internally Displaced Persons (Notranje razseljene osebe)
IGAD	Intergovernmental Authority on Development (Medvladni urad za razvoj)
IKT	Informacijsko komunikacijske tehnologije
JAR	Južnoafriška republika
MAP	Millenium Partnership for Africa's Economic Recovery (Milenijsko partnerstvo za afriško gospodarsko okrevanje)
MDGs	Millenium Development Goals (Milenijski razvojni cilji)
MSC	Military Staff Committee (Odbor za vojaško osebje)
NAI	New African Initiative (Nova afriška pobuda)
NEPAD	New Partnership for Africa's Development (Novo partnerstvo za razvoj Afrike)
OAE	Organisation of African Unity (Organizacija afriške enotnosti)
ODA	Official Development Assistance (Uradna razvojna pomoč)
OZN	Organizacija združenih narodov
PSC	AU Peace and Security Council (Svet za mir in varnost Afriške unije)
RECs	Regional Economic Communities (Regionalne gospodarske skupnosti)
SADC	Southern African Development Community (Južnoafriška skupnost za razvoj)
SB	Svetovna banka

TNI	Tuje neposredne investicije
UNAMID	UN-AU Hybrid Operation in Darfur (Hibridna operacija OZN in AU v Darfurju)
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development (Konferenca Združenih narodov za trgovino in razvoj)
UNDP	United Nations Development Program (Program Združenih narodov za razvoj)
USD	The United States dollar (Ameriški dolar)
VSOZN	Varnostni svet OZN
WEF	World Economic Forum (Svetovni ekonomski forum)
ZDA	Združene države Amerike

1 UVOD

Vzpostavitev miru in varnosti na afriškem kontinentu je bistven element za doseganja hitrejše ekonomske rasti, razvoja in napredka Afrike. Različni konflikti so namreč povzročili ne samo številne humanitarne katastrofe po vsem kontinentu, pač pa tudi nepregledne valove beguncev, ogromno število pobitih ljudi ter velik del Afrike pahnili na pot mizerne rasti in zaostajanja v gospodarskem in družbenem napredku. Najhuje pri vsem tem pa je, da v Afriki še vedno obstaja velika nevarnost ponovnega izbruha tako novih kot starih konfliktov. Govorimo torej o skrajno negotovih varnostnih razmerah, ki imajo lahko negativne posledice za celoten kontinent. Namen diplomskega dela je ugotoviti, kakšne možnosti Afrika v sodobnem času sploh ima, da se končno iztrga iz primeža konfliktov, vojn in revščine ter končno prične slediti ostalemu svetu v smeri sodobnega razvoja in družbene prosperitete. Po katerih razvojno najuspešnejših državah naj se Afriške države zgledujejo in na kakšen način? Kako na to vplivajo interesi svetovnih velesil in drugih zunanjih dejavnikov, predvsem v smislu oboroževanja? Kakšno grožnjo poleg konfliktov in vojn predstavlja kriminal v obliki korupcije in nezakonite trgovine? Kako ukrepa Afriška unija?

Na ta vprašanja bom skušal odgovoriti na podlagi analize sodobnega varnostnega in razvojnega okolja, v katerem se nahajajo posamezne afriške države danes. Prav vsem je namreč skupno dejstvo, da se po klasifikaciji Svetovne banke nobena ne nahaja med državami z visokim dohodkom. Nasprotno, kar 62 odstotkov se jih nahaja v razredu z nizkim dohodkom, 25 odstotkov v razredu s srednje nizkim in le 13 odstotkov v razredu s srednje visokim dohodkom. V nadaljevanju bom poizkusil pojasniti korelacijo med nizko stopnjo varnosti in nerazvitostjo, saj glavna predpostavka v tej nalogi temelji na tem, da je v Afriki kot predpogoja za razvoj najprej potrebno zagotoviti mir in varnost.

Ključno nalogo pri vsem tem pa utegne v prihodnosti odigrati Afriška unija kot naslednica preživete Organizacije afriške enotnosti. V nalogi bom analiziral

njeno institucionalno strukturo in ključne dokumente ter preveril, na kakšen način se s to tematiko spopada v praksi.

V izhodiščih naloge s pogledom skozi prizmo varnosti in razvoja upoštevam zgodovinski razvoj Afrike, ki so ga zaznamovali kolonizacija in postkolonialno obdobje ter obdobje osamosvajanja in gradnje neodvisnih držav. V obdobju kolonializma je bila v rokah kolonialnih sil takorekoč celotna Afrika, razen Etiopije in Liberije, ki je bila pod zaščito Združenih držav Amerike. Trgovina s sužnji, nalezljive bolezni, siromašenje naravnih virov, upori in številni spopadi med kolonialnimi silami na eni strani ter razvoj trgovine, infrastrukture, šolstva, vojske in nekaterih drugih (verskih) institucij na drugi so tlakovali pot do postkolonialnega obdobja, ko je zanimanje kolonialnih sil za Afriko pričelo počasi usihati. Odgovor Afričanov na to pa je bila vrsta afriških gibanj za enotnost Afričanov in de-kolonizacijo ter odpravo bele nadvlade nad kontinentom, imenovanih panafricanizem. V duhu panafricanizma je bila ustanovljena tudi Organizacija afriške enotnosti.

Obdobje osamosvajanja in gradnje neodvisnih afriških držav so zaznamovale meje, potegnjene po volji kolonialnih sil in velika gospodarska odvisnost nekdanjih kolonij od prejšnjih matic, veliko število afriških držav pa je v obdobju od šestdesetih let prejšnjega stoletja pa do danes pomembno zaznamovalo tudi gibanje neuvrščenih. Gibanje je po koncu hladne vojne sicer zamrlo, v času njenega polnega razmaha pa so se skoraj vse Afriške države skupaj z drugimi članicami gibanja, neopredeljenimi do obeh takratnih blokov, zavzemale za razoroževanje, miroljubno reševanje sporov, varovanje naravnih virov, družbeno-ekonomski razvoj in odpravo revščine. Žal je večina afriških držav po zatonu gibanja kljub dobremu gospodarskemu in političnemu sodelovanju v tistem času počasi drsela v primež neokolonializma, dolžniške krize, energetske odvisnosti, zaostalosti in političnega kaosa ter se končno znašla sredi globalizacije, njenega tržnega, ekološkega in finačnega fundamentalizma ter popolne ekonomske svobode, kar je stanje samo še poslabšalo.

Izhodiščna točka naloge je torej situacija, v kateri se nahaja Afrika danes, njen glavni cilj pa je, kot že rečeno, odgovoriti na vprašanje, kakšne možnosti Afrika

v sodobnem času sploh ima, da se končno iztrga iz primeža konfliktov, vojn in revščine ter naposled prične slediti ostalemu svetu v smeri sodobnega razvoja in družbene prosperitete.

2 METODOLOGIJA IN HIPOTEZE

2.1 OPREDELITEV CILJEV DIPLOMSKE NALOGE

Glavni cilj diplomske naloge je ugotoviti, katere možnosti ima danes afriška celina na voljo, da se iztrga iz pasti konfliktov in revščine, oziroma, kako lahko v danih razmerah ukrepa v smeri (trajnostnega) družbeno-ekonomskega razvoja.

V nalogi bom v ta namen analiziral koncepta varnosti in razvoja, ki sta sicer zelo obsežna, vendar v sodobnem svetu neločljivo povezana. Cilj analize korelacije med varnostjo in razvojem je pojasniti, katere so tiste značilnosti nerazvitih držav in držav v razvoju, ki zavirajo njihovo napredovanje na obeh področjih.

Analiza Afriške unije in njenega varnostnega in razvojnega delovanja bo služila naslednjemu cilju naloge, ki bo pomagal pojasniti, kako lahko ta mlada mednarodna regionalna organizacija doseže višjo raven tako razvoja kot varnosti z ustreznim vodenjem svojih držav članic, ki same teh naporov ne zmorejo uresničiti.

Naloga se z omejitvami srečuje predvsem v dejstvu, da podatki za Afriko, ki jih je mogoče pridobiti s strani različnih organizacij, ki raziskujejo problematiki razvoja in varnosti, še zdaleč niso popolnoma zanesljivi pa tudi nabor družbeno-ekonomskih, razvojnih in varnostnih kazalcev, ki sem jih izbral sam, je omejen, a zadosten za oceno varnostnega in razvojnega okolja, v katerem se danes nahaja afriška celina. Za podkrepitev in preverjanje rezultatov, ki jih ponuja analiza izbranih kazalcev, so v nalogi uporabljeni tudi različni, s strani stroke priznani indeksi, ki kombinirajo več deset ali celo čez sto različnih spremenljivk z različnih področij.

Naj pojasnim še, da je v analizi podatkov, ki zajemajo celoten afriški kontinent, Sudan obravnavan še kot enotna država, pri čemer je iz analize v popolnosti izvzeta Arabska republika Sahravi, ki je delno mednarodno priznana država in je mnoge raziskave ne vključujejo, zato še tisti podatki o gospodarski razvitosti

in varnostni kazalci, ki za to državo obstajajo, niso točni, večinoma pa jih sploh ni.

2.2 METODE IN TEHNIKE PROUČEVANJA

Za analizo podatkov in preverjanje hipotez bom uporabil naslednje raziskovalne metode: zbiranje, analiza in interpretacija primarnih in sekundarnih virov, študije primerov, primerjalna analiza in analiza uradnih statistik.

2.3 HIPOTEZE

1. Afrika se lahko prične razvijati le z vzpostavitvijo stabilnega varnostnega okolja, pri čemer igra ključno vlogo Afriška unija pod pokroviteljstvom Organizacije združenih narodov ter s pomočjo ostalih pomembnih akterjev v mednarodni skupnosti.

2. Destabilizacijski dejavniki, kot so revščina, neizobraženost, kriminal, korupcija, nezakonita trgovina z mamili in orožjem, so konstantne ovire na poti razvoja večine afriških držav.

3. Nekatere afriške države, ki imajo razmeroma stabilne varnostne in razvojne pogoje, bi v prihodnosti lahko delovale kot zgled ali "pull" faktor ostalim državam na poti stabilnosti in razvoja.

4. Afriška unija bi lahko po vzoru drugih podobnih mednarodnih organizacij vplivala na oblikovanje razvojnega okolja na celotnem kontinentu z načrtno promocijo ustreznih razvojnih strategij in razvojnih vzvodov, na ravni posameznih držav ali regij.

2.4 ZGRADBA DIPLOMSKEGA DELA

Naloga je sestavljena iz 9. poglavij. V uvodu predstavljam glavna izhodišča, ki so mi služila kot načrt za izdelavo naloge in njenega metodološkega okvira, opisanega v poglavju številka 2, kjer navajam tudi glavne cilje naloge ter štiri delovne hipoteze. V tretjem poglavju je razčlenjen koncept varnosti ter predstavljen kratek pregled razvoja koncepta skupaj z njegovimi bistvenimi elementi, ki so v današnjem času še posebej pomembni tako z vidika varnostnih študij kot obramboslovja. V 4. poglavju sledi opredelitev koncepta razvoja in poizkus njegove definicije na podlagi različnih virov, kar dopolnjujem s pregledom nekaterih razvojnih teorij in njihovih bistvenih postulatov, elementov in končnih ugotovitev njihovih utemeljiteljev. V 5. poglavju navajam kritične povezave med varnostjo in razvojem, ki jih v času po koncu hladne vojne in kasnejšem prelomu tisočletja vidijo tako znanstveniki kot tudi pomembni svetovni voditelji in mednarodne organizacije. V poglavju številka 6 sledi analiza današnjega razvojnega in varnostnega položaja Afrike na podlagi izbranih razvojnih in varnostnih indikatorjev, ki sem jih izbral na osnovi primerjave statističnih podatkov iz poročil Svetovne banke, Afriške razvojne banke, Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj, Programa Združenih narodov za razvoj, Svetovnega ekonomskega foruma ter drugih mednarodnih vladnih in nevladnih organizacij in njihovih dokumentov. V tem poglavju posebej podrobno predstavljam tudi Afriško unijo in njeno dosedanje delo na področju varnosti in razvoja, ki ga kritično vrednotim v poglavju številka 7; tu prav tako navajam razvojne možnosti Afrike v današnjem času ter posamezna področja, kjer je napredek že viden in tista, kjer mora Afrika z Afriško unijo na čelu še veliko postoriti. V tem poglavju sproti navajam tudi glavne zaključke, v 8. pa sledi sklep naloge. Literatura in viri so navedeni v zadnjem, 9. poglavju.

3 VARNOST IN VARNOSTNO OKOLJE

3.1 VARNOST – POJMOVNE OPREDELITVE

Pri iskanju primerne definicije pojma varnosti v sodobnem mednarodnem okolju je potrebno upoštevati spremembe, ki so se na tem področju zgodile v zadnjem desetletju. Po 11. septembru 2001 se je globalna varnostna arhitektura korenito spremenila, kar močno vpliva tudi na nacionalne varnostne sisteme posameznih držav ter na mednarodne varnostne sisteme. Pojem varnosti torej zahteva široko definicijo, ki zajema družbo kot celoto in vse njene aspekte, tako individualnega in nacionalnega kot mednarodnega in globalnega.

V psihologiji po Maslowu poznamo hierarhijo potreb, ki so lastne vsakemu človeku. Človek mora najprej zadovoljiti nižje potrebe, da lahko sploh zadovoljuje potrebe višjega ranga (Musek 1992). Potreba po varnosti se po tej klasifikaciji uvršča takoj za zadovoljevanjem fizioloških potreb, kar jo postavlja med same osnove človekovega nadaljnjega delovanja v smeri ljubezni, ugleda in samoaktualizacije.

Tudi drugi avtorji, kot je na primer Hobbes, so varnost dojemali in pojasnjevali kot najbolj temeljno od vseh vrednot, ki zagotavlja človeštvu, da lahko gradi svoja individualna in kolektivna življenja. Hobbesova varnost v današnjem svetu bi torej lahko predstavljala vrednoto, ki zagotavlja obstoj in delovanje posameznika, družbe/države in mednarodnega sistema. Navsezadnje je varnost strukturna prvina obstoja in delovanja teh treh entitet (Grizold 1999; Grizold in Ferfila 2000).

Grizold (1999, 2) navaja, da se sodobni varnostni vzorec navzven obravnava v obliki "štirih temeljnih konceptualnih okvirov", in sicer: 1. individualne, 2. nacionalne, 3. mednarodne in 4. globalne varnosti.

Individualno varnost, t.j. varnost vsakega posameznika, gledamo kot odvisno spremenljivko v odnosu do namenov in dejanj drugih članov družbe, ki lahko

predstavljajo doprinos ali pa grožnjo varnosti posameznika. Pri nacionalni varnosti gre za prizadevanje države za zagotovitev varnosti vseh članov družbe pred zunanjimi grožnjami in grožnjami znotraj družbe. Sodobna nacionalna varnost pa je tesno vpeta v mednarodno okolje (Grizold in Ferfila 2000). "Mednarodna varnost ni zgolj seštevek posameznih nacionalnih varnosti, ampak pomeni tudi opredeljevanje za ustrezne vrednote v mednarodnih odnosih in v odnosih znotraj države. Nacionalno preživetje v medsebojno odvisnem svetu potrebuje stalni mednarodni okvir splošno sprejemljivih vrednot, na katerih se urejajo medsebojni odnosi mednarodnih subjektov" (Grizold 1999, 1).

V tako kompleksnem okolju torej govorimo o širšem smislu pojma varnosti. Za lažjo predstavo razčlenimo delovanje posameznika, družbe/države in mednarodnega sistema oziroma odnose med temi tremi entitetami. Pomembno je kakšen odnos ima posameznik do drugih posameznikov, kakšnega država do drugih držav in do mednarodnega sistema. Vidiki delovanja in obstoja družbenih subjektov zajemajo ekonomsko, socialno, politično, pravno in obrambno sfero, če omenimo le najpomembnejše. Subjekti se med seboj tudi organizirajo na nacionalni, regionalni, mednarodni in globalni ravni.

3.1.1 Varnost, varnostne študije ter širši koncept varnosti

Širše pojmovanje koncepta varnosti gre v sodobnem času pripisati varnostnim študijam kot posebni znanstveni disciplini. Pred tem so varnostne študije namreč spadale v okvir vojaških oziroma strateških študij, kjer je bil poudarek na vojaški sili in obrambi. Začetek varnostnih študij kot znanstvene discipline spada v časovno obdobje hladne vojne, ki ga nekateri avtorji imenujejo "zlata leta" varnostnih študij. David Baldwin v članku "*Security Studies and the End of the Cold War*" kot najvidnejše predstavnike tega obdobja navaja naslednje avtorje: Thomas Shelling, Glenn Snyder, William W. Kaufmann, Herman Kahn, Albert Wohlstetter, Henry Kissinger (Rieker 2000).

Naslednje obdobje je obdobje prvih korakov k širšemu konceptu varnosti, kjer sta najvidnejši deli Barryja Buzana: "*People, States and Fear*" (1983) in kritike neo-realizma v delu Roberta Keohanea: "*Neorealism and Its Critics.*" (1986). V tem času v koncept varnosti prodrejo tudi ekonomske ideje in problematika varovanja okolja (Rieker 2000, 6).

Sodobno obdobje po l. 1995 je obdobje kritičnih varnostnih študij. V tem času znanstveniki še posebej poudarjajo, da koncepta varnosti ne gre jemati enoznačno, temveč ga je potrebno gledati kot zelo kompleksnega.

Kopenhagenska šola tako v proučevanje varnosti vplete naslednje pomembne pojme:

- referenčni objekti (*referent objects*), ki se nanaša na stvari oz. ljudi, ki jih gre prepoznati kot eksistencialno ogrožene in imajo legitimno pravico do preživetja,
- akterji varnosti (*securitising actors*), ki se nanaša na akterje, ki opredelijo problem s tem, da razglasijo kaj oz. kdo, torej kateri referenčni objekt je eksistencialno ogrožen,
- funkcionalni akterji (*functional actors*), ki se nanaša na akterje, ki prispevajo k dinamiki stroke z znatnim vplivanjem na odločitve s področja varnosti (Rieker 2000, 8).

Za razumevanje logike varnosti je najprej potrebno identificirati referenčne objekte, ki jih je potrebno postaviti v kontekst, da sploh lahko govorimo o varnostnem problemu ter grožnjah varnosti. Treba je torej dognati, kaj oz. kdo mora biti varovan, posameznik, država ali globalni mednarodni sistem.

Že Hobbes je prepoznaval posameznika kot referenčni objekt varnosti; rešitev problema je videl v vzpostavitvi suverene države. Ustvari se torej novi referenčni objekt – država, ki sproža dilemo nacionalne varnosti v odnosu med neodvisnimi državami. Naravno stanje kot problem posameznikov se po Hobbesu sedaj razširi na sfero držav brez naddržavne oblastne avtoritete (Grizold 1999). V okviru varnostnih študij iz "zlatega obdobja" je država edini

"naravni referenčni objekt" varnosti (Rieker 2000, 8). Do konca hladne vojne bolj ali manj prevladuje realistična koncepcija nacionalne varnosti. Vse se giblje okrog pravice do samoobrambe države v anarhičnem mednarodnem sistemu, seveda z uporabo oboroženih sil v smislu odvratanja zunanjih sovražnikov ter obrambe države in njenih državljanov (Grizold 1999). Po koncu hladne vojne koncept zunanjih sovražnikov zamenja koncept virov ogrožanja varnosti. Nacionalna varnost dobi širšo dimenzijo v ugotovitvi, "/da/ je varnost posameznikov sestavni del nacionalne varnosti, ki jo uresničujeta država in civilna družba z medsebojno nadziranim delovanjem." Grizold (1999, 3) navaja, da je zagotavljanje varnosti državljanom razumljeno kot uresničevanje temeljne človekove pravice, za katero veljata načeli splošnosti in nevtralnosti. Omenjeni načeli se potrjujejo s procesi internacionalizacije in globalizacije in temeljita na spoznanju, da so človekove pravice neodtujljive in neodrekljive ter kot takšne tudi neodvisne od subjektivne presoje zakonodajalcev v posameznih državah.

Danes na področju varnostnih študij kot tudi obramboslovja velja, da se referenčni objekti prepletajo, saj "lahko govorimo o hkratni povezavi varnosti posameznika, družbe, države in mednarodne skupnosti (Prezelj 2000, 29). Naj poudarim, da se varnosti posameznika šele v zadnjem času posveča vse več avtorjev, ki ugotavljajo, da je posameznik najbolj ranljiv referenčni objekt od vseh, kar je botrovalo tudi nastanku koncepta človekove varnosti (*Human security concept*), ki ga je razvil Program OZN za razvoj (*United Nations Development Program – UNDP* v nadaljevanju), ki celo enači človekov razvoj z mirom in blagostanjem. "Koncept človekove varnosti torej povezuje varnostne zadeve z razvojnimi teorijami" (Prezelj 2000, 24–30). Več o teh povezavah v poglavju št. 5.

Novi, širši pristopi k razumevanju varnosti, ki so se oblikovali predvsem po koncu hladne vojne, presegajo "dokaj poenostavljeno vojaško-politično razumevanje pojava varnosti družbe, države in mednarodne skupnosti. Tem pristopom je skupno, da varnost referenčnega objekta označujejo kot stanje in dejavnost, ki se izraža ne samo na vojaškem, ampak tudi na gospodarskem, socialnem, okoljskem, političnem, zdravstvenem, humanitarnem in kulturnem

področji itn." (Prezelj 2001b, 128). Gre za razvoj koncepta kompleksnega ogrožanja varnosti, ki ga bom podrobneje predstavil v poglavju 3.2.

3.1.2 Mednarodna varnost

Varnost torej ni več samo problem držav. Koncept se pogloblja in širi v smislu prepoznavanja kompleksnega ogrožanja varnosti. Gre za množico vojaških in nevojaških groženj varnosti; od političnih in ekonomskih do tistih, povezanih z okoljem, človekovimi pravicami in migracijami, vendar o tem več v naslednjih poglavjih.

Varnostne študije danes obsegajo tako zgoraj omenjeno človekovo kot mednarodno oz. globalno varnost. Tudi državocentriki so sodobni koncept varnosti razširili s termini kot so: skupna (*common*), kooperativna (*co-operative*), kolektivna (*collective*) in splošna (*comprehensive*) varnost. Govorimo torej o mednarodni oz. globalni varnosti (Grizold 1999; Rieker 2000).

Na tej sferi razumevanja varnosti je treba sprejeti dejstvo, da grožnje varnosti ne prihajajo več od zunaj, pač pa od "/z/notraj (t.j. s strani držav članic mednarodnega sistema in drugih subjektov mednarodnih odnosov). Ta ideja je med drugim izražena v Ustanovni listini Organizacije združenih narodov, (v nadaljevanju - OZN), v obliki predpostavke o obstoju mednarodne varnostne skupnosti, ki ji pripadajo vse države, ki so hkrati zavezane, da upoštevajo vse njene vrednote in norme" (Grizold 1999, 4). V Ustanovni listini OZN, (2. člen), je jasno navedeno, da je dolžnost OZN med drugim tudi zagotoviti, da bodo države, ki niso članice Združenih narodov, delale v skladu z njihovimi načeli, v kolikor bi to bilo potrebno za ohranitev mednarodnega miru in varnosti. Treba je upoštevati, da niso vse države mednarodnega sistema enako sposobne v vzdrževanju varnosti niti lastnih državljanov, kaj šele mednarodnega miru in varnosti.

Grizold (1999, 4) navaja, da se zato zastavlja legitimno vprašanje o tem, ali naj mednarodni sistem zagotavlja neposredno tudi individualno varnost ljudi ne

glede na njihovo državljanstvo. Pritrdilni odgovor nato išče: prvič v načelu mednarodnega spoštovanja človekovih pravic, ki omejuje suverenost sodobnih držav na področju varnosti in kakovosti življenja (*welfare*) in drugič, v načelu ocenjevanja verodostojnosti sodobne države kot subjekta mednarodnih odnosov glede na uveljavljanje demokratičnih načel pri njenem notranjem razvoju in razvoju odnosov z drugimi mednarodnimi subjekti (Grizold 1999, 4).

Spoštovanje človekovih pravic in demokratična ureditev sta v sodobnem času velikokrat kriterija za ocenjevanje primernosti posameznih držav za njeno delovanje in integriranje v mednarodne gospodarske, politične in varnostne povezave.

Zanikanje pa temelji na: prvič, načelu enakosti vseh suverenih držav in drugič, vrednoti mednarodnega reda, ki ob konfliktu zgodovinsko postavlja suverenost države nad človekom posameznikom (Grizold 1999, 5). Poznamo načeli suverenosti države in neintervencije kot prevladujoči normi v sodobnem mednarodnem sistemu.

Ne glede na vse pa moramo nujno sprejeti dejstvo, da je svet danes čedalje bolj povezan z različnimi problemi, ki definirajo tako obstoj posameznika kot družbe oziroma države. Olivier (v Cuderman 2003, 9) "ugotavlja, da danes svetovne države povezujejo tesno sodelovanje in medsebojna odvisnost ter ranljivost glede zagotavljanja blaginje". Zagotavljanje varnosti na račun zmanjševanja varnosti druge države se umika nujnosti sodelovanja med državami. Bilateralno ali multilateralno sodelovanje na področju varnosti lahko vodi tudi v vzpostavitev sistema kolektivne varnosti (Cuderman 2003, 9).

3.1.3 Kolektivna varnost

Kolektivna varnost pomeni prizadevanje držav, da bi s skupnim delovanjem zagotavljale mednarodno varnost. Prvi poizkus vzpostavitve kolektivne varnosti je bil izveden v obliki Društva narodov. Neuspeh te organizacije in kasnejši uspeh OZN je bil močno odvisen od Združenih držav Amerike – ZDA kot ene

izmed vodilnih svetovnih velesil. (Cuderman 2003). "OZN je univerzalna mednarodna organizacija, ki sicer posega na vsa področja človekovega delovanja, a je v osnovi predvsem varnostna organizacija" (Grizold 1999, 14).

3.1.4 Varnostni mehanizmi

Sodobne razprave o varnosti poleg referenčnih objektov in groženj varnosti zavzemajo tudi vprašanja, na kakšen način varnost zagotavljati. Torej jih zanimajo varnostni mehanizmi. To pomeni kakšna oz. katera so sredstva za doseganje varnosti (Svete 2004, 654). Mehanizmi za zagotavljanje varnosti so različni. To je lahko sistem ravnotežja moči ali sistem kolektivne varnosti (Grizold 1990, 146).

3.2 KOMPLEKSNE GROŽNJE VARNOSTI

Pojav kompleksne grožnje varnosti se je oblikoval v obdobju po koncu hladne vojne "vzporedno z razvojem netradicionalnega pojmovanja varnosti" (Prezelj 2002, 60), ki temelji na "hkratnem obstoju vojaške, politične, okoljske, gospodarske, zdravstvene, kriminalne, informacijske, identitetne, kulturne itd. razsežnosti ogrožanja varnosti in /v/visoki povezanosti med temi razsežnostmi ogrožanja varnosti" (prav tam). Povezanost različnih razsežnosti ogrožanja varnosti poudarja več šol s področja varnostnih študij in obramboslovja. Predstavniki Kopenhagenske šole, Buzan, Weaver in Wilde, to povezanost imenujejo "medsektorska varnost" (*cross-sectoral security*), Robert Mandel pa v "svoji študiji¹ označuje določene mednarodne transferje (nezakonito trgovanje z orožjem, drogami, nevarnimi snovmi, nezakoniti migracijski tokovi, tokovi nevarnih snovi in informacijske disrupcije) kot grožnje varnosti, ki skupaj predstavljajo" (prav tam) t.i. prepleteno grožnjo (*interwoven threat*). Hkrati z novimi dimenzijami ogrožanja varnosti so postali pomembni tudi novi referenčni objekti varnosti, kot so posamezniki, družba, okolje, itd.

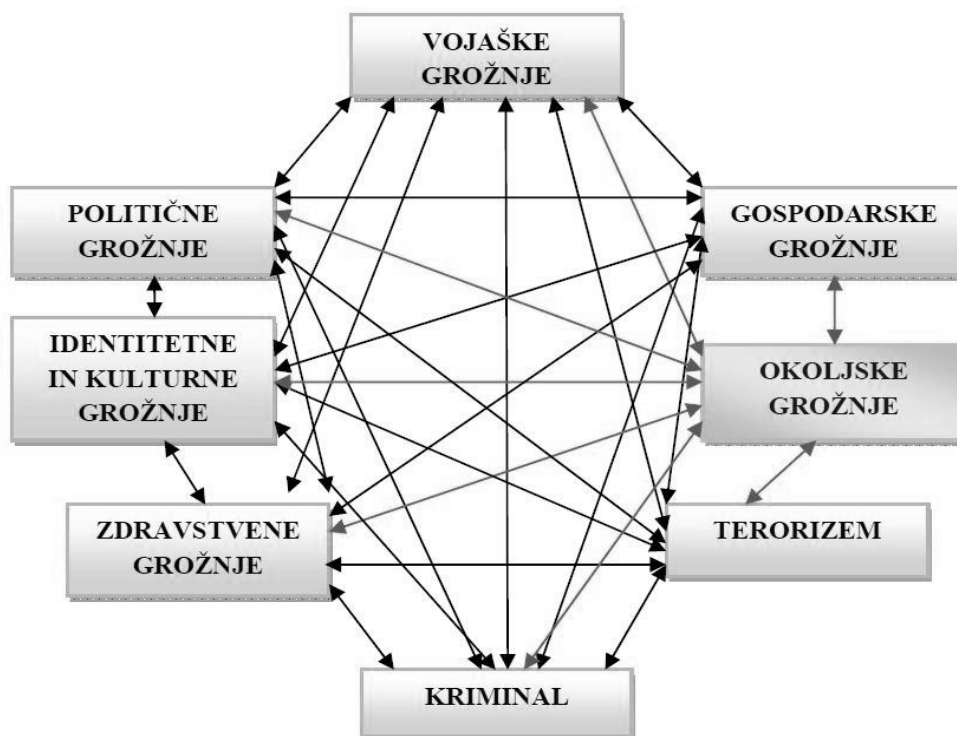
¹ Mandel, Robert. 1999. *Deadly Transfers and the Global Playground: Transnational Security Threats in a Disorderly World*. Westport: Praeger.

V nadaljevanju naloge se nameravam držati izraza "kompleksna grožnja varnosti", ki ga je v magistrskem delu z naslovom "*Varnost sodobne družbe kot večdimenzionalni pojav (oblikovanje metodološkega modela proučevanja ogrožanja varnosti)*" opredelil Iztok Prezelj. Isti avtor v enem od svojih znanstvenih člankov razrešuje terminološke dileme ter "grožnjo varnosti" in "nevarnost" označi kot termina, ki "še najbolj nedvoumno označita tisto, kar imamo v mislih, ko govorimo o pojavih, ki zmanjšujejo varnost" (Prezelj 2001b, 138).

Za razumevanje večdimenzionalnosti varnosti sodobne družbe se je torej potrebno distancirati od "zgolj" vojaških groženj varnosti. Predstavniki kopenhagenske šole, Buzan, Weaver in Wilde, namreč "poudarjajo, da so za vojaško dimenzijo značilni predvsem odnosi prisile, za politično dimenzijo odnosi avtoritete, statusa vladanja in priznavanja, za gospodarsko dimenzijo odnosi trgovanja, produkcije in financiranja, za kulturno in identitetno dimenzijo odnosi kolektivne identitete ter za okoljsko dimenzijo odnosi med človekovo dejavnostjo in planetarno biosfero" (Prezelj 2000, 26). Vendarle v tej enačbi Prezelj (2000, 28) pogoša vsaj dve pomembni dimeziji, kot sta notranja/javna varnost s problemi kriminala, drog in terorizma ter zdravstvena varnost s problematiko nalezljivih bolezni, ki jih dodaja v spodaj prikazanem modelu kompleksne grožnje varnosti sodobne družbe/države, slika 3.1 na naslednji strani.

Pasti pa vendarle obstajajo v ogromnem številu groženj. Ne morejo vsi dezintegrativni dogodki in vse nevarnosti predstavljati grožnje varnosti družbe (Prezelj 2000, 28). Teoretični pristopi (v disciplini varnostnih študij) govorijo drug čez drugega, kljub temu da proučujejo isti pojav – varnost družbe. Buzan (Buzan v Prezelj 2000, 21) pravi, da je potrebno ob neskončnosti možnih groženj in omejenosti sredstev za zagotavljanje nacionalne varnosti izločiti le nekatere, na katere se potem v naslednji fazi osredotoča.

Slika 3.1: Izhodiščni model kompleksne grožnje varnosti sodobne družbe/države

Vir: Prezelj (2002, 63).

Prezelj (2000, 22) ogrožanje varnosti sodobne družbe končno razume "kot stanje, v katerem ni zagotovljen obstoj in uravnotežen razvoj družbe ter njenih posameznikov. Obstoj in razvoj družbe sta lahko ogrožena na vojaškem, političnem, gospodarskem, okoljskem, identitetnem, kulturnem, zdravstvenem, humanitarnem ipd. področju."

4 RAZVOJ IN RAZVOJNO OKOLJE

4.1 POIZKUS DEFINICIJE RAZVOJA

Odgovori na vprašanje, kaj naj bi razvoj neke družbe, države ali posameznika sploh pomenil, že daleč presegajo strogo ekonomsko razumevanje razvoja, ki naj bi bil merljiv s kapaciteto nacionalnega gospodarstva, ki generira in vzdržuje letno rast svojega bruto nacionalnega proizvoda (BNP – v nadaljevanju) na stopnji 5 do 7 odstotkov ali več. Zgodovinske izkušnje so namreč pokazale, da je življenjski standard njihovega prebivalstva kljub temu, da so nekatere manj razvite države sicer uspele doseči cilje gospodarske rasti in zadovoljivo stopnjo BNP-ja, ostajal v glavnem enak. Ozka definicija razvoja se je na tem mestu prelomila. Razvoj lahko definiramo z njegovim nasprotjem z naslednjimi besedami: "f/enomen razvoja ali obstoj kronične nerazvitosti ni le vprašanje ekonomije ali celo kvantitativnega merjenja dohodkov, zaposlenosti in neenakosti. Nerazvitost je življenjsko dejstvo več kot 3 milijard ljudi – nič manj stanje duha kot stanje nacionalne revščine" (Rojec in Bučar 2001, 16).

Pojmovanje razvoja je doseglo novo, multidimenzionalno raven, ki zajema tako "človekove pravice kot vzdržnost do okolja in ekonomsko rast ter vladanje /(*governance*)/" (Tschirgi 2005, 4). V proučevanje dinamike razvoja je tako potrebno vključiti vse "glavne spremembe v družbenih strukturah, državah/navadah/obnašanju ljudi in nacionalnih institucijah" (Rojec in Bučar 2001, 16), v to je potrebno vključiti še "pospešitev ekonomske rasti, zmanjšanje neenakosti in izkoreninjenje revščine" (prav tam).

Rojec in Bučarjeva (2001, 16–18) za lažje razumevanje notranjega pomena razvoja kot vzdržnega oziroma trajnega izboljševanja družbenega sistema k boljšemu oziroma bolj humanemu življenju definirata tri temeljne vrednote kot komponente razvoja:

- preskrbljenost s sredstvi za življenje: sposobnost zagotoviti osnovne potrebe,
- samospoštovanje: biti oseba/individuum,

- svoboda pred suženjstvom/hlapčevstvom: možnost izbire.

Razvoj v družbah naj bi tako imel vsaj naslednje tri cilje:

- povečati razpoložljivost/dosegljivost in razširiti porazdelitev osnovnih dobrin, ki zadovoljujejo življenjske potrebe, kot so hrana, bivališče, zdravje in varnost/zaščita;
- dvigniti nivo življenja vključno z zagotavljanjem večjega števila delovnih mest, boljše izobrazbe, z večjo pozornostjo kulturnim in humanističnim vrednotam, kar bo vse služilo ne le za izboljšanje materialne blaginje, temveč tudi za generiranje večjega individualnega in nacionalnega samospoštovanja;
- razširiti razpon ekonomskih in družbenih možnosti, ki so na razpolago posameznikom in državam, s tem da se jih osvobodi podrejenosti (suženjstva) in odvisnosti ne le od drugih ljudi in držav, temveč tudi od sil neznanja in človeške bede (Rojec in Bučar 2001, 18).

Iz zgoraj navedenega lahko zaključimo, da naj bi razvoj pomenil napredovanje tako posameznika kot družbe/države v smeri k izboljšanju na gospodarskem, tehnološkem, varnostnem, socialnem, zdravstvenem, kulturnem, pravnem ali katerem drugem področju, najbolje pa je, da je razvoj enakomeren na čim več področjih hkrati.

4.2 RAZVOJNE TEORIJE IN PRISTOPI TER GLOBALIZACIJSKI IZZIVI

Odgovor na vprašanje, zakaj in kako pride ali ne pride do razvoja, naj bi pomagale najti teorije razvoja. Govorimo predvsem o teorijah ekonomskega razvoja. Rojec in Bučarjeva (2001, 54) navajata 5 glavnih teorij, dodajam pa še dva pristopa, ki jih navaja Sočan (Sočan in drugi 2003, Sočan 2009):

- teorija linearnih faz rasti,
- teorije (modeli) strukturnih sprememb,
- teorije (mednarodne) odvisnosti,
- neoklasična kontrarevolucija,
- nova teorija (endogene) rasti,
- teorija dolgih valov,
- evolucija razvojnih sistemov.

Univerzalno sprejete doktrine ni, saj ima vsak pristop po svoje močne in šibke strani. Sprejeti je potrebno dejstvo, da tudi nova teorija rasti ne uspeva pojasniti stanja v manj razvitih država in državah v razvoju, saj "spregleda dejavnike, kot so slaba infrastruktura, neustrezne institucionalne strukture, nepopolni trgi kapitala in dobrin." (Rojec in Bučar 2001, 74). Posameznih teorij na tem mestu torej ne gre secirati, lahko pa izpostavimo nekatere elemente posameznih teorij, ki so relevantni za potrebe te naloge. Izhajam namreč iz prepričanja, da imajo afriške države v večini dober potencial za hiter preboj iz stanja popolne revščine in nerazvitosti (razen tistih, ki so v hudih kriznih stanjih) in lahko s pravilnim delom in usmeritvijo razmišljajo ne le o preboju iz nerazvitosti pač pa tudi o načinu dohitevanja razvitih ekonomij v čim krajšem obdobju.

Znotraj teorije linearnih faz rasti, ki je bila utemeljena v 50-ih in 60-ih letih 20. stoletja, je kot ključni dejavnik za t.i. vzlet (*take off*) družbe v samovzdržno rast mobilizacija tako domačih kot tujih prihrankov, ki so nujno potrebni za investicije, ki vodijo v višjo rast. Harrod-Domarjev model rasti je teorijo opremil z mehanizmom, katerega bistvo je v tem, da mora gospodarstvo za rast prihraniti in investirati določen del dohodka, 15-20 odstotkov, tako iz domačih kot tujih virov, kar pa je odprlo pot tudi tuji pomoči in investicijam. Tuj kapital v obliki kreditov, tujih investicij in pomoči (Marshallov načrt) lahko dopolni domače varčevanje (Rojec in Bučar 2001, 55–7).

Teorije mednarodne odvisnosti, utemeljene v 70-ih letih prejšnjega stoletja, poudarjajo mednarodno neravnotežje moči, ki povzroča, da so nerazvite države ujete v past dominacije razvitih in so od njih odvisne. Za bistvene gre izpostaviti predvsem ugotovitve, da nerazviti svet predstavlja zgolj periferijo razvitega, da razvojne paradigme razvitih v nerazvitem svetu ne morejo funkcionirati ter da se povečuje razkorak med superiorno razvitim in inferiorno nerazvitim svetom (Rojec in Bučar 2001, 63–5).

Nove teorije rasti, ki še niso dokončno razvite, poudarjajo vrsto različnih dejavnikov rasti, med katerimi gre za potrebe te naloge izpostaviti predvsem pomen vloge človeških virov in investiranje v njih ter pomen ustreznega institucionalnega okvirja za realizacijo potencialov, ki jih omogočajo nove

tehnologije (Rojec in Bučar 2001, 71–4; Sočan in drugi 2004, 81). Na vprašanje, zakaj med državami obstajajo tako velike razlike v razvitosti in nerazvitosti in kaj onemogoča dohajanje, Bučarjeva (Sočan in drugi 2003, 43) med drugim odgovarja tudi z navajanjem M. Abramowitza, ki je ta problem pojasnil "z uvedbo kategorije "družbene sposobnosti" (*social capability*), ki ustrezno opredeljuje, zakaj so nekatere države zaostale in kako bodo sposobne ujeti vodilne." S tem pojmom je namreč skušal zajeti razvojno pomembne komponente družbe, ki zajemajo izobrazbeno strukturo prebivalstva, institucionalno organiziranost, t.j. politično, komercialno, industrijsko in finančno organiziranost.

"Družbena sposobnost opredeljuje sposobnost neke države, da se prilagodi novi tehnologiji: obstoječi institucionalni okvir lahko namreč ovira izbiro in uvajanje nove tehnologije ali obratno, prilagodljiv institucionalni okvir lahko spodbudi tehnološko preoblikovanje" (Sočan in drugi 2003, 43). Tehnologije torej predstavljajo zgolj orodje za doseg razvojnih ciljev, nikakor pa za dohitevanje razvitih ne zadostujejo. Bučarjeva (Sočan in drugi 2003, 53) nato svoje ugotovitve združuje v zaključku, da "neoklasiki, avtorji nove teorije rasti in teoretiki dolgih valov ter tehnoloških paradigem ugotavljajo, kako zelo je vloga institucionalnega okvira pomembna za uspešno dohitevanje". Poleg institucionalnega okvira kot pomembne dejavnike v procesu dohitevanja in dviga ravni družbene sposobnosti lahko navedemo še:

- človeški kapital, njegovo ustreznost in stopnjo znanja,
- značilnosti družbene in politične ureditve, ki vodijo k nacionalni koheziji,
- pametno ekonomsko politiko s pravo kombinacijo med zaščito novih industrij in stimulacijo zunanje konkurence (Sočan in drugi 2003, 53).

Evolucija razvojnih sistemov, je pristop, ki pojasnjuje sodobne prehode družbe in države iz intervencionizma preko globalizacije v gospodarstvo in družbo znanja. V intervencionizmu, vodilnem sistemu dvajsetega stoletja, so si države z vplivanjem na tehnološki, ekonomski in družbeni razvoj družbe prizadevale za doseganje visoke stopnje suverenosti in moči za ugoden položaj v svetu. Proces globalizacije pa je ob prelomu tisočletja in v današnjem času v ospredje

postavila interes kapitala, širitev nacionalnih trgov v globalnega ter vse hitrejši razvoj tehnologij, še posebej informacijskih. Prehod v gospodarstvo in družbo znanja pomeni vzpostavitev sistema trajnostnega razvoja, ki temelji "na nadgradnji globalizacije z vzvodi institucij države in regij za spodbujanje celostnega znanja državljanov (izobraževanje, raziskave in razvoj, usposabljanje in informacijsko komunikacijske tehnologije), podjetij in institucij za krepitev visoke stopnje zaposljivosti prebivalstva, za uspešno obvladovanje sodobnih tehnologij ter za omogočanje vsesplošne inovativnosti na celotnem področju ustvarjanja /bruto družbenega proizvoda/ ter značilnim sprejemanjem razvojnih odločitev s konsenzom družbenih partnerjev" (Sočan 2009, 14).

V skladu z Michaelom E. Porterjem Sočan (Sočan in drugi 2004, 142) navaja, da "konsenz o intenzivni krepitvi razvojnih potencialov za uveljavljanje gospodarstva in družbe znanja" odlikuje najrazvitejše države sveta, ki se po Porterju nahajajo na ravni inovacijske konkurenčnosti. Prehod v to fazo je mogoč preko faze naložbene konkurenčnosti, z načinom vladanja, ki državi zagotavlja "sistemsko makroekonomsko in tržno prilagajanje globalni odprtosti in konkurenčnosti" (prav tam), kar bi lahko državam, ki se nahajajo v fazi stroškovne konkurenčnosti, lahko omogočilo preboj in "pretežne gospodarske in družbene izoliranosti ter socialne in informacijske izločenosti" (prav tam). Glavni razvojni problemi te zadnje skupine nerazvitih držav se skrivajo v slabem načinu vladanja, ki je nagnjen k preprečevanju reševanja lastnih ter sosedskih političnih, družbenih in gospodarskih težav, ni pa naklonjen vključevanju v sodobni svet (Sočan in drugi 2004, 144).

Za lažjo umestitev nerazvitih držav v globalno razvojno okolje v luči sodobnih teorij o razvojnem dohitevanju dodajmo še naslednje ugotovitve, ki pojasnjujejo, kako naj nerazvite države postavijo temelje za preboj iz razvojne letargije in kriznih situacij. Sočan (Sočan in drugi 2004, 177–8) trdi, da "/v/ sedanjem svetu pospešenega obvladovanja informacijskih in drugih sodobnih tehnologij na nadpovprečno uspešen, skladen, trajnosten in varen razvoj vse bolj negativno vpliva "popolna ekonomska svoboda" (M. Friedman) oziroma "tržni, ekološki in

finančni fundamentalizem" (F. J. Radermacher²), vse bolj pozitivno pa konsenz družbenih partnerjev na državni, regionalni ter tudi na globalni ravni". V takšnem globalnem okolju so za manj razvite države nujno potrebna dodatna prizadevanja v prvi vrsti za "izrazito zmanjšanje izdatkov za oboroževanje in večja vlaganja v razvoj /.../, ki bodo podprta z različnimi oblikami razvojne pomoči visoko razvitega sveta manj razvitim družbam, ob upoštevanju njihovih ključnih razvojnih problemov" (prav tam).

Sočan (Sočan in drugi 2004, 178) nato zaključi z napotki tistim najbolj nerazvitim državam, da "se morajo ob kar najbolj intenzivni pomoči razvitega sveta najprej znebiti neustreznih režimov in popolne nerazvitosti, da bi sploh lahko začele proces zmanjševanja in odpravljanja družbene in gospodarske izolacije". Ob tem velja poudariti, da je zaradi obstoječe globalne ureditve, ki je v neskladju z razvojnimi interesi večine človeštva, največji del naloge za zagotovitev sposobnosti dohitevanja nerazvitim v veliki meri odvisen od razvitega sveta. "Rimski klub npr. utemeljeno opozarja, da bo posebno pozornost treba posvetiti ohranjanju kulturnih značilnosti nerazvitih ali manj razvitih družb, a jih hkrati usposablja, da bodo zmožne za svoj razvoj pospešeno obvladovati informacijske in druge učinkovite tehnologije sedanjega časa /.../" (Sočan in drugi 2003, 110).

Na tem mestu naj ponovno navedem zgoraj postavljeno hipotezo, v kateri med drugim trdim, da se Afrika lahko prične razvijati le z vzpostavitvijo stabilnega varnostnega okolja, saj izhajam iz prepričanja, da ravno ranljivo varnostno okolje v velikem številu afriških držav onemogoča oblikovanje razvojnega okolja, ki bi jim dalo tiste prve korake v smeri preboja iz nerazvitosti na pot razvojnega dohitevanja. Visoka raven političnega in razvojnega konsenza med razvitimi je ključnega pomena za zagotovitev učinkovitega posredovanja ob različnih varnostnih in razvojnih pretresih v nerazvitem svetu, saj le pod takšnimi pogoji lahko v prihodnosti pričakujemo uspešne oblike pomoči nerazvitim, usklajeno vojaško in drugo posredovanje "zaradi terorizma,

² Prof. Dr. Franz Josef Radermacher, Rimski klub, enota EU v Bruslju, se zavzema za t.i. "globalni Marshallov načrt oziroma globalni dogovor, ki naj bi služil kot koncept za ravnotežje v svetu prihodnosti (Sočan in drugi 2004, 177; Radermacher 2006, 4).

avtokratskih režimov, nacionalnih in človekovih pravic itd" (Sočan in drugi 2003, 110–11). Pomembno je le, da tovrstna posredovanja ne zastopajo neposrednih ekonomskih ciljev ali interesov vojaškega lobija (Sočan in drugi 2003).

V naslednjem poglavju si pogledimo, kje so ključne povezave med razvojem in varnostjo, ki utegnejo že na začetnih stopnjah razvoja povzročati tiste moteče disonance, ki afriškim državam ne dovoljujejo niti začetnih korakov v smeri razvoja ali pa zagotoviti ustrezen začetni kulturno-civilizacijski in kasneje tudi institucionalni okvir za doseganje njihove družbene in ekonomske blaginje.

5 POVEZANOST VARNOSTNE PROBLEMATIKE IN RAZVOJA

Povezava med varnostjo in razvojem naj bi bila skovana s strani UNDP-ja in Generalnega sekretarja OZN, Boutrosa Boutrosa Ghalija v začetku 90-ih let prejšnjega stoletja. B. Ghali se je takrat v dveh svojih poročilih z naslovoma *Agenda for Peace* in *Agenda for development* loteval reševanja takratne varnostne in razvojne problematike. Poglavitno je dejstvo, da v razvoju ni videl le temeljne človekove pravice, pač pa tudi najvarnejšo osnovo za zagotavljanje miru (United Nations 1994; Solomon in Schoeman 1998).

Kasneje različni avtorji povezave med varnostjo in razvitostjo iščejo na različnih mestih. Tschirgijeva, Lund in Mancini (2010) jih iščejo v revščini, okoljskih in demografskih pritiskih³, Prezelj (2001) pa jih išče v konceptu človekove varnosti, ki je po mojem mnenju tesno povezan s konceptom človekovega razvoja, saj si koncepta, če se izrazim z varnostno terminologijo, delita "referenčni objekt", torej človeka – individuuma. Vogrinova (2006, 90) pravi, da "koncept človekove varnosti sicer združuje glavne točke miru, varnosti in razvoja in predstavlja prepletanje koncepta varnosti in razvoja, vendar trajnostni človekov razvoj ni edino sredstvo za zagotavljanje človekove varnosti, pomanjkanje razvoja namreč še zdaleč ni edina grožnja človekovi varnosti," ter obratno, da "trajnostni človekov razvoj zahteva mir, ekonomski, socialni, politično-pravni in okoljski razvoj" (Vogrin 2006, 89).

Koncepta človekovega razvoja in človekove varnosti povezuje tudi Poročilo o človekovem razvoju (*Human Development Report*) iz leta 1994, kjer je navedeno, da je "Človekov razvoj /.../ proces širjenja človekove izbire. Človekova varnost pomeni, da ljudje lahko izbirajo varno in svobodno. /.../ Obstaja /namreč/ povezava med človekovo varnostjo in /.../ napredkom; /napredek na enem področju spodbudi možnosti napredka na drugem. Toda tudi neuspeh na enem področju ravno tako zviša tveganje za neuspeh na

³ Povezave med varnostjo in razvojem so predstavljene na podlagi primerjalne analize 7 nerazvitih držav, Jemna, Somalije, Gvineje Bisao, Namibije, Gvajane, Kirgizije in Tadžikistana v knjigi z naslovom "Security and Development. Searching for Critical Connections."

drugem. Neuspeh ali omejen človekov razvoj vodi v še večje prikrajšanje. /.../ To prikrajšanje v smislu dostopa do oblasti in ekonomskih priložnosti pa lahko vodi v nasilje" (Solomon in Schoeman 1998, 1).

Koncept človekovega razvoja temelji na širjenju človekovih možnosti izbire, koncept varnosti pa pomeni, da lahko ljudje izvajajo te izbire varno in svobodno ter da so lahko relativno prepričani o obstoju tovrstnih priložnosti tudi v prihodnje. Paradoksalno je, /.../ , da večji razvoj pomeni več možnosti izbire, vendar hkrati večje možnosti, da bi bile te izbire omejevane, kar pomeni, da je mogoče identificirati vedno več potencialnih groženj varnosti družbe (Prezelj 2000, 67).

Končno naj bi ugotovitve iz Human Development Reporta tudi opozarjale, "da ne smemo popolnoma izenačiti /koncepta/ razvoja /s konceptom varnosti./ (prav tam).

Kljub temu, da se sprejetje koncepta človekove varnosti pojmuje kot bistven element preskoka iz tradicionalističnega (državocentričnega) razumevanja varnosti k sodobnejšemu, večdimenzionalnemu razumevanju, ki vključuje splošno človekovo dobrobit, pa izhajam iz prepričanja, da brez iskanja povezav med mirom in varnostjo na človekovi ravni ne bi prišlo do tako širokega povezovanja miru z varnostjo, kot smo mu priča v novejšem času. Še več, varnost in razvoj naj v prihodnosti vendarle ne bi bila več ločena koncepta. V tej trditvi se poleg Tschirgijeve, Lunda in Mancinija (2010) naslanjam na besede Generalnega sekretarja OZN (2005) Kofija Annana v njegovem poročilu, da "nikoli ne bo razvoja brez varnosti in ne varnosti brez razvoja. Oba, razvoj in varnost, pa sta odvisna od spoštovanja človekovih pravic in vladavine prava" (United Nations 2005, 55).

Tudi Milenijske razvojne cilje (MDGs)⁴, ki so prvenstveno naravnani k reševanju problematike revščine, neenakosti med spoloma, zdravstveni in okoljski problematiki itd. (Šulek 2007), danes pojmujejo kot cilje, ki jih je potrebno doseči tudi za doseganje mednarodne in nacionalne varnosti. "/Milenijski

⁴ Milenijski razvojni cilji (Millennium Development Goals) so namenjeni spodbujanju razvoja z izboljševanjem družbeno-ekonomskih razmer v najrevnejših državah sveta. OZN jih je z Milenijsko razvojno deklaracijo sprejela leta 2000 (Wikipedia 2011a).

razvojni cilji (MDG's) ne samo, da odražajo svetovno pravičnost in človekove pravice, temveč so ključnega pomena za mednarodno in nacionalno varnost in stabilnost, /.../. Doseganje milenijskih razvojnih ciljev mora biti v središču pozornosti mednarodnega boja za končanje nasilnih konfliktov, nestabilnosti in terorizma" (Sachs 2005, 6).

Referenčni objekt na tem mestu ni več le posameznik, pač pa to postane tudi družba/država. Kadar namreč govorimo o posameznih državah, sta razvoj in varnost vedno medsebojno povezana, medtem ko je vsaka država od primera do primera unikatna. Med množico dejavnikov (revščina, demografski in okoljski pritiski,...), ki vplivajo na varnost in razvoj oziroma ju zavirajo, in nekaterimi družbeno-ekonomskimi in okoljskimi trendi neposrednih vzročnih povezav sicer ne gre iskati, vendarle nekateri od teh trendov vseeno povečujejo varnostna in razvojna tveganja. Varnost in razvoj sta povezana v več oblikah, države pa ju dosegajo skozi lokalne politične procese in institucije, ki v posameznih državah dosegajo zelo različne rezultate. Velik pomen gre pripisati tudi trendom in politikam, ki prihajajo od zunaj tako na regionalni kot globalni ravni, saj imajo daljnosežen vpliv na razvojne in varnostne dosežke posameznih držav – z znatnim zmanjšanjem ali povečanjem njihovih možnosti (Tschirgi, Lund in Mancini 2010, 387–388).

Ključne povezave med varnostjo in razvojem naj bi se torej skrivale v konceptu človekove varnosti in nacionalne varnosti v okolju, ki ga definirajo revščina, demografski in okoljski pritiski ter zunanji interesi. Te povezave je seveda potrebno gledati v luči problemov, ki jih zgoraj omenjene povezave generirajo. Ključnega pomena za reševanje teh problemov je vloga družbe/države kot referenčnega objekta varnosti oziroma ekonomskega in razvojnega subjekta, ki naj bi jo pomagala pojasniti tudi kazalca, namenjena boljšemu razumevanju vloge države v državah v razvoju; indeks šibkosti držav (*Index of State Weakness in the Developing World*) in Ibrahimov indeks afriškega vladanja (*governance*) (*Ibrahim Index of African Governance*), ki ju podrobneje prikazujem v naslednjih poglavjih (Tschirgi 2009, 5).

Varnost je torej, pa najsi bo postavljena pred razvojem ali za njim, vendarle razvojna prvina sodobne družbe/države.

Velikokrat pa varnost kljub vse širšemu pojmovanju tega koncepta še vedno ostaja zožena na eno od komponent, t.j. na vojaško komponento, ki ob drastičnem zmanjšanju varnosti oz., povedano drugače, ob povečanju nevarnosti pričakuje izbruh oboroženega konflikta. Tovrstno tradicionalistično pojmovanje varnosti na tem mestu izpostavljam zato, ker v zavesti sodobnih družb izbruh oboroženega konflikta še vedno pomeni tisto edino pravo, ultimativno grožnjo varnosti sodobne družbe, države in mednarodnega sistema. To dokazujejo, žal vse prevelikokrat, dejstva, da se mednarodna skupnost, države ali družba zganejo šele takrat, kadar je že prepozno za reakcijo na tiste grožnje varnosti, ki so se pojavile veliko pred izbruhom oboroženega spopada in so do njega bodisi pripeljale ali pa le prebudile konflikt iz latentne faze. Z vidika tradicionalističnega pojmovanja varnosti je tako v preteklosti že mnogokrat prihajalo do iskanja povezav med varnostjo in razvojem, bolje rečeno, med nerazvitostjo in nasilnimi konflikti. Pomembno je, da je postopoma širina koncepta razvoja v enačbo vse bolj vključevala tudi koncept varnosti, velikokrat, čeprav nehote ali naključno, tudi v širšem ali vsaj kompleksnejšem smislu.

Tu mogoče velja izpostaviti še nekaj ugotovitev Nelsona Mandele, ki je takrat, v luči Milenijske deklaracije in MDGs, povezave med varnostjo in razvojem iskal predvsem v preprečevanju obstoječih konfliktov in s tem v izkoreninjenju revščine. Pri tem se je konkretno navezoval na razmere na afriškem kontinentu in destabilizacijske dejavnike že skušal najti v luči širšega razumevanja varnosti in razvoja, t.j. v spopadanju z družbeno-ekonomskimi problemi, ki jih poleg lakote v Afriki predstavljajo še težave na področjih izobrazbe, zdravstva, prehranske varnosti, infrastrukture, zunanje pomoči, interesov zunanjih sil itd (United Nations Economic and Social Council 2001, 163).

5.1 PROBLEM IZBIRE INDIKATORJEV RAZVOJA IN VARNOSTI ZA DOLOČENE DRŽAVE IN REGIJE

Zgoraj navedene povezave med varnostjo in razvojem še zdaleč niso povsem razjasnjene in ostajajo predmet akademskih raziskav in debat. Vendarle pa je na splošno dokazana osnovna povezava med stopnjo razvoja in stopnjo varnosti v smislu, da večja kot je stopnja razvoja, manjša je verjetnost za drastično zmanjšanje varnosti ali izbruh nasilnega konflikta, vsaj znotraj-državnega. Različni avtorji namreč navajajo dejstva, da so se razvite države po 2. svetovni vojni v veliki meri uspešno izogibale vojnem in nasilnim konfliktom, na drugi strani pa je od začetka devetdesetih let prejšnjega stoletja 80 odstotkov najrevnejših držav sveta trpelo zaradi različnih nasilnih konfliktov.

Povezava torej obstaja, vendar je težko opredeliti, "na kakšen način dejavniki razvoja prispevajo h konfliktom, ali obratno, v kolikšni meri so konflikti izvor razvojnih problemov držav, če že niso njihova posledica" (Tschirgi, Lund in Mancini 2010, 4)⁵. Sam izhajam iz prepričanja, da je za razumevanje stopnje varnosti neke družbe/države ali regije nujno potrebno poznati stopnjo njihovega razvoja. Iz tega sledi, da si lahko pri ocenjevanju varnostnega okolja zgoraj omenjenih entitet pomagamo s proučevanjem razvojnih in okoljskih kazalcev ter kazalcev rasti in drugih družbeno-ekonomskih kazalcev.

Pri tem se deloma naslanjam tudi na ugotovitve Carnegie komisije za preprečevanje nasilnih konfliktov, ki je v poročilu *Preventing deadly conflict* iz leta 1997 oblikovala tabelo kazalcev tveganih držav. V skladu s tem poročilom tvegano situacijo predstavlja kombinacija:

- demografskih pritiskov (visoka smrtnost otrok, hitre spremembe v populacijskem gibanju, vključno z begunci, visoka gostota prebivalstva, neenakomerni odstotek mladega prebivalstva, nezadosten dostop do vode in hrane, obstoj etničnih skupin, ki si delijo zemljo, itd.),

⁵ Dokazano je na primer, da v Palestini intifada vedno povzroči padec razvoja te države, ki se v takšnih okoliščinah znajde v stanju gospodarske krize (World Bank 2002).

- pomanjkanja demokratične prakse (kriminalizacija države in nespoštovanje človekovih pravic),
- hitrega menjavanja oblastnih struktur, etničnost oblastne elite, ki se razlikuje od večinske etničnosti, težav pri delovanju javnih služb, slabega gospodarskega stanja, etnično neenakomernega gospodarskega razvoja, pomanjkanja trgovanja, obstoja maščevalnih skupin, bega prebivalstva in nerazrešena manjšinska vprašanja.
- Tem elementom poročilo dodaja še kopičenje oborožitve, povečevanje brutalnega političnega nasilja, povečevanje naklepnih ubojev in podžigalno uporabo množičnih medijev (Wilson Center 1997, 44; Prezelj 2001a, 854).

Komisija ob tem dodaja, da seznam sicer predstavlja probleme, ki jih vsaka država premore vsaj po enega, vendar lahko kritična količina (*critical mass*) teh problemov služi kot zanesljiv opozorilni pokazatelj razvojnih težav (Wilson Center 1997, 44), sam pa bi dodal, da tudi varnostnih.

V literaturi kot nevojaške destabilizacijske dejavnike, ki lahko povečajo vojaško ogrožanje varnosti, najdemo tudi gospodarsko recesijo, okoljske nesreče, preveliko gostoto prebivalstva, begunske valove, tihotapljenje drog, terorizem, nizek indeks človeškega razvoja, hkratno izpostavljenost držav več oblikam nasilja, etnično heterogenost itd (Prezelj 2001a).

Vse skupaj je potrebno seveda gledati tudi v luči sodobnih globalizacijskih izzivov in njihovih pozitivnih in negativnih posledicah za varnost in razvoj. Z vidika razvoja se namreč vse bolj oblikuje "teza o globalizaciji revščine in brezizhodnosti. /.../. /O/bstoječe globalno razvojno okolje odprtosti in konkurenčnosti ne le, da ne vzpodbuja samodejnega razvojnega dohitevanja manj razvitega sveta, ampak celo povečuje razvojne razlike in ločnice med razvitim svetom in večino držav v razvoju" (Sočan in drugi 2004, 177), z vidika varnosti pa je potrebno upoštevati predvsem vse večjo diverzifikacijo groženj in njihovo medsebojno povezanost ter nove, transnacionalne grožnje, ki jih predstavljajo teroristične in kriminalne mreže (Vogrin 2006; Tschirgi, Lund in Mancini 2010).

6 DANAŠNJI RAZVOJNI IN VARNOSTNI POLOŽAJ AFRIKE

Varnostni položaj Afrike bom skušal pojasniti skozi prizmo kazalcev razvoja in rasti in drugih izbranih družbeno-ekonomskih kazalcev, zato bo v nadaljevanju najprej sledila analiza razvojnega položaja Afrike in nekaterih njenih ključnih držav.

Pri analizi razvojnih kazalcev Afrike in nekaterih njenih držav bom v prvi vrsti uporabil široko sprejeto geografsko delitev afriških držav, ki se je med drugim poslužuje tudi Svetovna banka (v nadaljevanju SB), in deli države afriškega kontinenta na Severno⁶ in Podsaharsko Afriko (glej sliko 6.1 na naslednji strani). Če pa države Severne Afrike poleg geografskih vendarle povezuje vsaj nekaj logičnih političnih in kulturnih povezav, je delitev ostalih afriških držav na podsaharske bolj površna. Podsaharsko Afriko tako delimo še na Centralno Afriko⁷, Vzhodno Afriko⁸ (skupaj s t.i. Afriškim rogom) in Zahodno Afriko⁹ ter Južno Afriko¹⁰. Zgornja delitev na dva dela je za potrebe te naloge smiselna bolj zaradi nabora statističnih podatkov, ki jih mnoge finančne, razvojne in raziskovalne institucije, kot tudi SB, objavljajo v skladu s to delitvijo. SB bo v nadaljevanju naloge tudi eden glavnih virov družbeno-ekonomskih kazalcev, ki jih nameravam uporabiti pri analizi. Poleg SB za vire statističnih podatkov uporabljam še vire UNDP-ja, UNCTAD-a (Konferenca OZN za trgovino in razvoj – *United Nations Conference on Trade and Development*), WEF-a (Svetovni ekonomski forum – *World Economic Forum*) in druge relevantne vire.

⁶ Alžirija, Egipt, Libija, Mavretanija, Maroko, Tunizija.

⁷ Kamerun, Centralna afriška Republika, Čad, Demokratična republika Kongo, Kongo, Ekvatorialna Gvineja, Gabon.

⁸ Burundi, Komori, Džibuti, Eritreja, Etiopija, Kenija, Ruanda, Sejšeli, Somalija, Sudan, Tanzanija, Uganda.

⁹ Benin, Burkina Faso, Kapverdski otoki, Slonokoščena obala, Gambija, Gana, Gvineja, Gvineja Bisao, Liberija, Mali, Niger, Nigerija, Sao Tome in Principe, Senegal, Siera Leone, Togo.

¹⁰ Angola, Bocvana, Lesoto, Madagaskar, Mavricius, Mozambik, Namibija, Južnoafriška Republika, Svaziland, Zambija, Zimbabve.

Slika 6.1: Geografska delitev Afrike

Vir: Wikipedia (2011b).

6.1 RAZVOJNI POLOŽAJ AFRIKE

6.1.1 Gospodarska razvitost

Prvi način klasificiranja afriških držav po njihovi razvitosti, ki ga bom uporabil v nalogi, je razvila SB in razdelila države po skupinah glede na bruto nacionalni dohodek na prebivalca (*GNI per capita*) v ameriških dolarjih (USD – v nadaljevanju). Skupine predstavljajo države nizkim dohodkom, 935 USD ali manj, države s srednje visokim dohodkom, od 936 do 3,705 USD, države z višjim srednje visokim dohodkom, od 3,706 do 11,455 USD, in države z visokim dohodkom, z 11,456 USD ali več na prebivalca. Po tej klasifikaciji, ki je izračunana po podatkih iz leta 2007 (World Bank 2007b, 351), se nobena od afriških držav ne uvršča v skupino držav z visokim dohodkom, 13,2 odstotka se jih nahaja v skupini z višjim srednje visokim dohodkom, 24,5 odstotka jih zaseda skupino s srednje visokim dohodkom, kar 62,3 odstotni delež pa predstavljajo države z nizkim dohodkom, s tem da se prav vse nahajajo v Podsaharski Afriki. V klasifikacijo je zajetih vseh 53 afriških držav z izjemo Arabske demokratične Republike Sahravi¹¹.

Države lahko klasificiramo že z "ekspresno diagnozo (z izjemo naftno bogatih) gospodarstev posameznih držav, /ki jo dobimo/ s podatkom o velikosti BDP per capita PPP /(bruto družbeni proizvod na prebivalca v pariteti kupne moči – v nadaljevanju BDP per capita PPP)/ in prispevku treh sektorjev (kmetijstva, industrije in storitev) k zaposlenosti oziroma ustvarjanju /BDP-ja/" (Ferfila 2010, 758). Tudi po tej klasifikaciji gospodarski položaj afriških ekonomij ni zavirljiv. Če je BDP v 2009 na celotnem afriškem kontinentu (ocenjeno) znašal okrog 2830 milijard USD (izračun v vrednosti USD po tečaju v letu 2010), potem to lahko primerjamo z letnim BDP-jem enega ali dveh velikih severno-ameriških mest. BDP na prebivalca, na podlagi enakih podatkov, v celotni Afriki znaša

¹¹ Arabska demokratična republika Sahravi je delno mednarodno priznana država, ki je mnoge mednarodne organizacije v raziskavah ne vključujejo, zato še tisti podatki o gospodarski razvitosti in varnostni kazalci, ki za to državo obstajajo, niso točni, večinoma pa jih sploh ni. V analitičnem delu te naloge Sahrawi zato ni vključen.

okrog 2930 USD. Obe vrednosti pa se z upoštevanjem uradnih tečajev afriških valut v povprečju znižajo za okrog 50 odstotkov, kar nam v grobem prinese vrednosti BDP-ja v višini 1400 milijard USD, in BDP na prebivalca v višini 1500 USD. Struktura BDP-ja po prispevku treh sektorjev pa je takšna: delež kmetijstva znaša 10,5 odstotka, industrije 35,5 in storitev 53,5 odstotka. Zaskrbljujoči so deleži prebivalstva, ki so razporejeni po teh treh sektorjih, saj naj bi v Afriki od kmetijstva živel okrog 58 odstotni delež (lastni izračun), po nekaterih podatkih pa celo 65 odstotni delež vseh zaposlenih (Bach in Pinstруп-Andersen 2008, 2). Vsi izračuni v tem odstavku so sicer lastni ali prirejeni po podatkih SB in ameriške Osrednje obveščevalne službe (*Central Intelligence Agency* – CIA v nadaljevanju) (CIA World Factbook; World Bank Data).

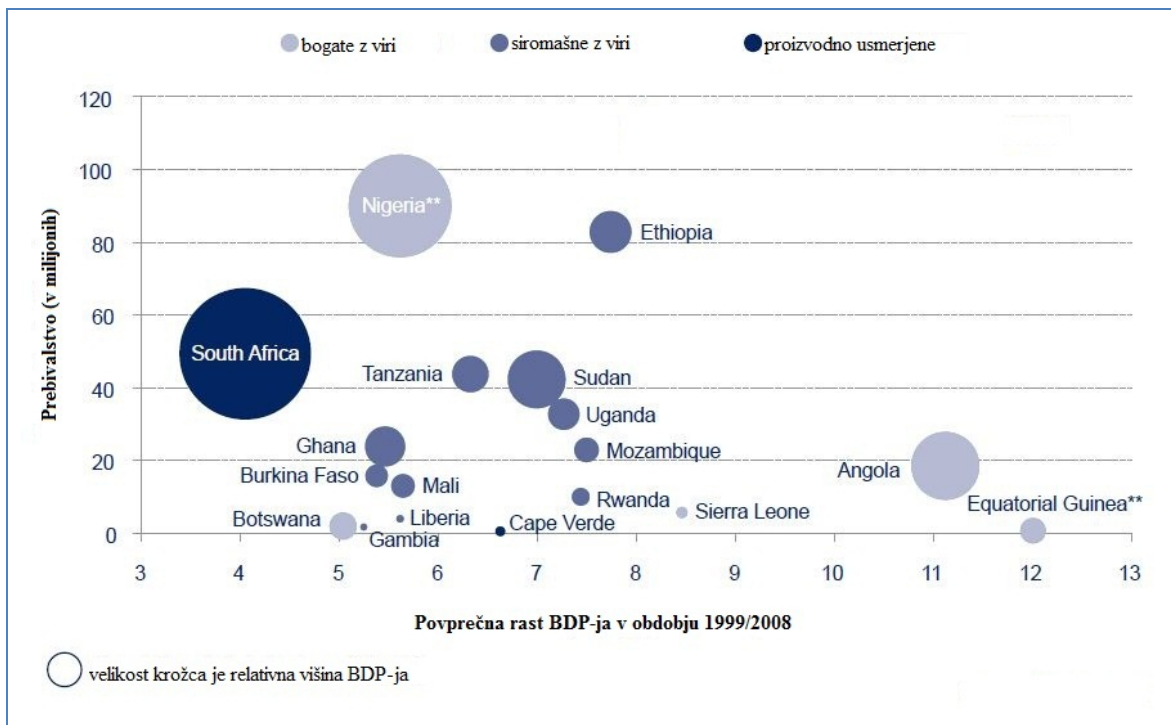
Bolj zanimiva postane analiza dinamičnih pokazateljev gospodarskega razvoja. Rast BDP-ja v Podsaharski Afriki priča o 1,7 odstotni rasti gospodarstva, v Severni Afriki o 3,6 odstotni, kombinirano povprečje pa znaša 2,65 odstotka. Glede na to, da so to podatki o stopnjah rasti BDP-ja za leto 2009 v času globalne gospodarske krize, je bolj razveseljiv pogled nekoliko nazaj, ko je rast BDP-ja v letih 1999/2008 v najučinkovitejših afriških ekonomijah izgledala tako, kot je prikazano na spodnji sliki 6.2 na naslednji strani.

Iz nje je razvidno, da je v tem obdobju 17 afriških ekonomij beležilo povprečno rast vsaj 5 odstotkov in več. Dodati je potrebno, da je bila rast naizrazitejša v skupini držav z nižjim srednjim dohodkom, ki so v teh 9-ih letih beležile rast nad 6 odstotki, kar je v večini poganjal izvoz nafte in mineralov, dobrin, ki so v začetku 21. stoletja dosegle cenovni bum. "Rast pa je bila razširjena tudi širše po kontinentu, saj je vključevala /med drugim/ tudi Južno Afriko, državo z višjim srednjim dohodkom, ki zajema več kot četrtino BDP-ja Podsaharske Afrike" (Ali in Dadush 2011, 3).

Podatki o letni rasti BDP-ja per capita na območjih Podsaharske in Severne Afrike v primerjavi z državami v razvoju v letih 1990/2008 kažejo na krepko in

vzdržno rast afriških ekonomij, kot je to razvidno iz slike 6.3¹² na strani 43. V letih 2001/2009 le-ta konstantno presega tudi svetovno povprečje (World Bank Data).

Slika 6.2: Najučinkovitejše afriške ekonomije v letih 1999/2008

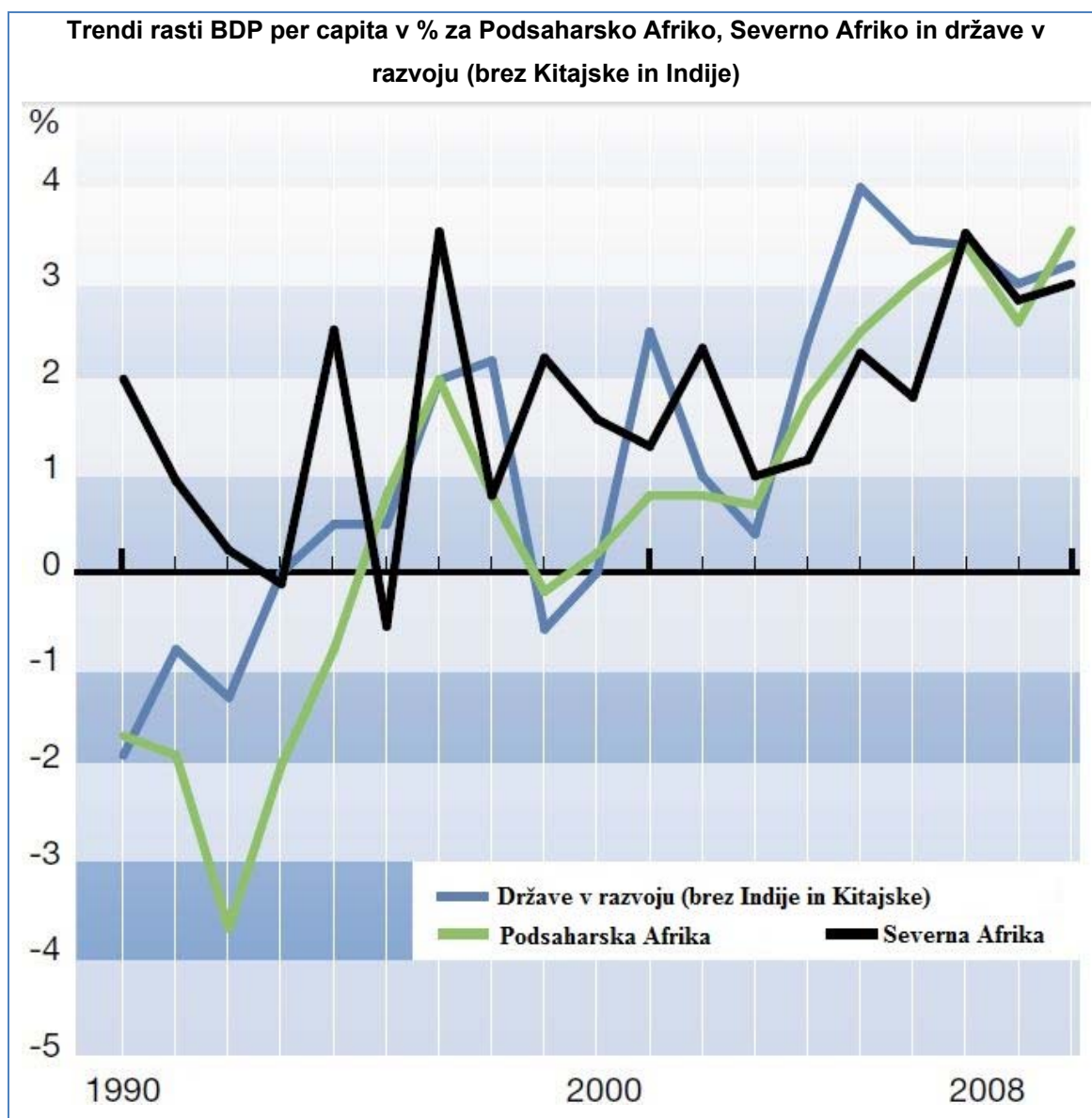

Vir: Ali in Dadush (2011, 3).

Vendarle je pri primerjanju rasti afriških ekonomij z drugimi ekonomijami potrebna določena previdnost, ker je treba upoštevati pomembno dejstvo, da se je "per capita dohodek v Afriki začel na zelo nizki stopnji in ta temeljna stopnja je zelo pomembna. "/T/udi, če afriški per capita dohodek vztraja z 2 odstotno letno rastjo v prihajajočem desetletju, bo /.../ le-ta v tem času pridobil samo 460 USD (upoštevajoč PPP)" (Ali in Dadush 2011, 4). Za primerjavo, "če per capita dohodek na Japonskem – enem najpočasneje rastočih gospodarstev na svetu – v naslednjih desetih letih zraste le za 1 odstotek, bo njen per capita dohodek pridobil več kot sedemkrat v primerjavi z Afriškim" (prav tam).

¹² Pri preverjanju podatkov iz slike 6.3. sem sicer naletel na nekoliko različne podatke, ki jih navaja SB sama, kar pripisujem dejstvu, da so podatki iz te slike sestavljeni iz kombinacije podatkov SB in Global Economic Prospects iz leta 2009.

Slika 6.3: Krepka in vzdržna rast afriških ekonomij

Vir: United Nations Economic Commission for Africa in Organisation for Economic Co-operation and Development (2009, 10).

Primerjava afriških ekonomij med sabo prikazuje tudi veliko pomembnost obdarjenosti z naravnimi viri, še posebej nafto, ki nekaterim državam omogoča visoko nadpovprečno rast gospodarstva. Dejstvo, ali so države naftno bogate ali ne, ne vpliva le na rast BDP-ja, temveč tudi na njihovo izvozno naravnost.

Tabela 6.1: Stopnja rasti BDP-ja glede na obdarjenost z naravnimi viri v letih 1996/2005 in posledična rast izvoza v letih 2003/2006, vse v odstotkih.

Počasi rastoča gospodarstva z manj kot 4 odstotno letno rastjo BDP-ja. (36,7 odstotka prebivalstva)		Diverzificirana gospodarstva z vzdržno 4 ali več odstotno letno rastjo BDP-ja (35,6 odstotka prebivalstva)		Izvoznice nafte (27,7 odstotka prebivalstva)	
Country	GDP growth (percent)	Country	GDP growth (percent)	Country	GDP growth (percent)
Zambia	3.80	Mozambique	8.3	Equatorial Guinea	30.8
Guinea	3.70	Rwanda	7.6	Chad	9.0
Niger	3.50	São Tomé and Príncipe	7.1	Angola	8.5
Malawi	3.30	Botswana	6.7	Sudan	6.3
Mauritania	3.30	Uganda	6.1	Nigeria	4.3
Togo	3.30	Cape Verde	5.8	Congo, Rep.	3.4
Madagascar	3.20	Mali	5.8	Gabon	1.1
Lesotho	3.00	Tanzania	5.3		
Kenya	2.90	Ethiopia	5.2		
Eritrea	2.41	Sierra Leone	5.2		
Seychelles	2.30	Burkina Faso	5.0		
Comoros	2.13	Mauritius	4.8		
Central African Republic	0.85	Ghana	4.7		
Guinea-Bissau	0.47	Benin	4.6		
Burundi	0.43	Senegal	4.5		
Congo, Dem. Rep.	0.08	Cameroon	4.2		
Zimbabwe	-2.20	Gambia, The	4.2		
		Namibia	4.0		

Letna rast afriškega izvoza v %				
Country group	2003	2004	2005	2006
All countries	8.2	12.9	14.1	11.3
Oil exporters	16.7	21.6	19.2	13.5
Non-oil-producers	4.5	7.6	5.7	7.1

Vir: World Bank (2007, 2–3).

V tabeli 6.1 zgoraj je prikazana letna rast BDP-ja nekaterih afriških držav v primerjavi s stopnjo rasti naftno bogatih držav skupaj s primerjavo rasti izvoza

obeh skupin držav. Iz spodnje tabele lahko razberemo, da stopnja rasti vendarle ni v popolnosti odvisna le od obdarjenosti z nafto, kar dokazujejo države brez nafte s stopnjami rasti celo mnogo večjimi ali vsaj primerljivimi z naftno bogatimi. Nafta pa vseeno lahko dvigne letno rast v neslutene višave, kar dokazuje spodnji primer Ekvatorialne Gvineje in Čada. Nafta je tudi zelo pomembna izvozna dobrina, saj je rast izvoza naftno bogatih skoraj dvakrat večja od drugih držav.

Naslednja učinkovita pokazatelja gospodarske razvitosti sta tudi stopnja inflacije in stopnja brezposlenosti, kjer je potrebno poudariti, da visoka stopnja obeh kazalcev negativno vpliva na gospodarski razvoj. Kazalec inflacije, merjen z implicitnim deflatorjem letnje stopnje rasti BDP-ja, prikazuje stopnjo spremembe cen v celotnem gospodarstvu. Implicitni deflator BDP-ja je razmerje med BDP-jem v tekoči lokalni valuti in BDP-jem v stalni lokalni valuti. Glej tabelo 6.2 spodaj (World Bank Data).

Tabela 6.2: Stopnja inflacije v letih 2006/2009

Skupina držav	2006	2007	2008	2009
Podsaharska Afrika	7,9	7,4	10,8	4,4
Severna Afrika	8,4	6,7	10	0,26

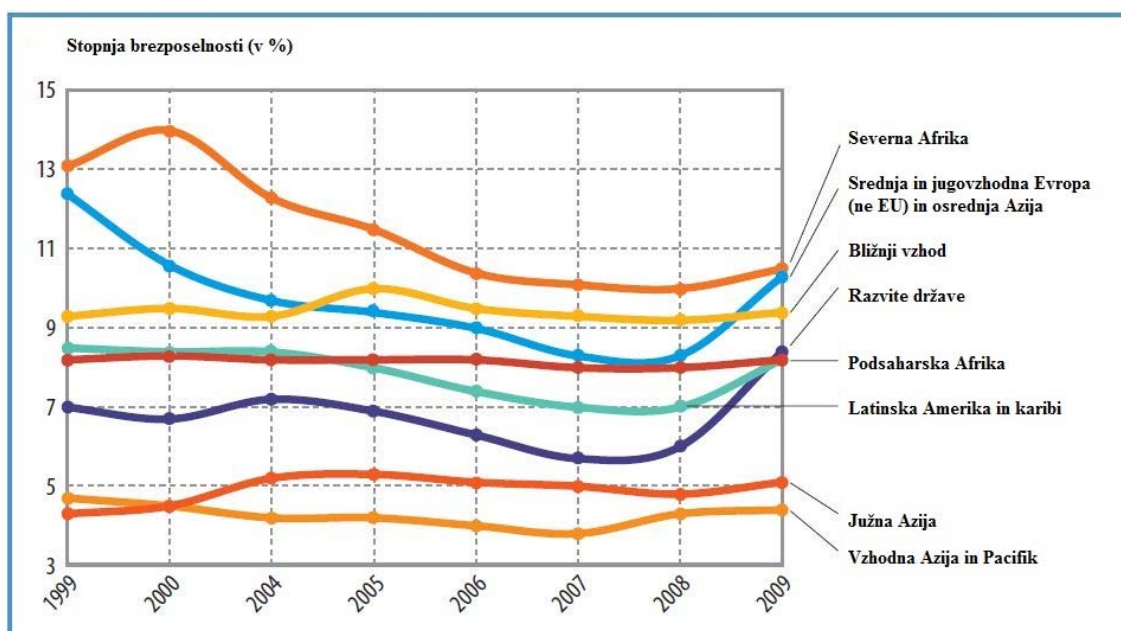
Vir: CIA World Factbook; World Bank Data.

Stopnja inflacije je sicer samo še eden od kazalcev gospodarskega razvoja, ki nam ponuja statičen pogled na doseženo stopnjo razvoja gospodarstva, (negativno) merilo zaposlenosti aktivnega prebivalstva, kazalec stopnje brezposelnosti, pa že predstavlja najbolj temeljno od vseh ekonomskih priložnosti, pravico do zaposlitve. Nezaposlenost štejemo tudi kot eno od komponent za merilo revščine (predstavljene v poglavju 6.1.2.) v izbranih državah ali regijah. Brezposelnost dodatno zaostrije hitra rast prebivalstva, ki tudi v večini afriških držav predstavlja problem, saj v veliki meri prehiteva gospodarsko rast v teh državah.

Stopnja brezposelnosti, kot delež delovne sile, ki je na voljo in aktivno išče zaposlitev, se je v letih 2006/2009 v Severni Afriki gibala okrog 9 in pol odstotka

in naj bi po podatkih Mednarodne organizacije za delo (*International Labour Organisation* – v nadaljevanju ILO) v zadnjem letu zrasla celo na 10,5 odstotka; v Podsaharski Afriki med 7,6 in 7,7 odstotka, po podatkih ILO za leto 2009 pa na 8,2 odstotka (glej sliko 6.4 spodaj). Zaskrbljujoče je dejstvo, da 60 odstotkov vseh brezposelnih v Podsaharski Afriki predstavlja mladina. Pri razumevanju stopnje brezposelnosti je v večini afriških držav potrebno biti previden, saj je veliko ljudi prikrito ali latentno brezposelnih. Največji delež tovrstnih skupin ljudi je skritih v kmetijskem sektorju (World Bank 2009; International Labour Organisation 2010).

Slika 6.4: Trendi v brezposelnosti

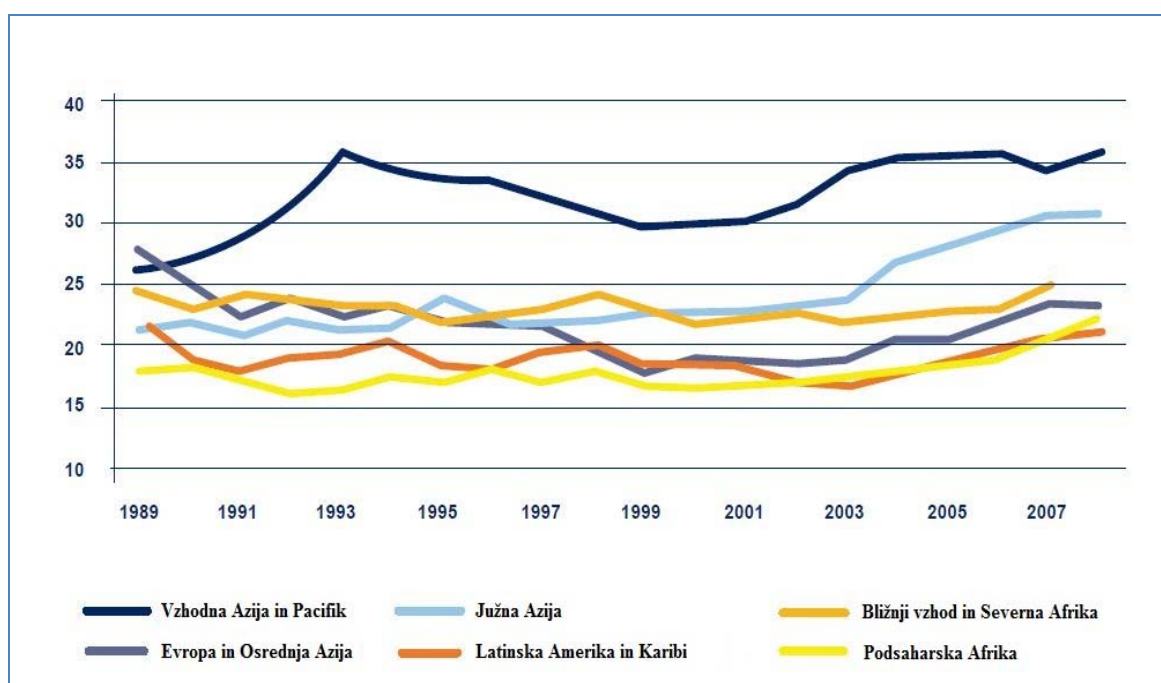
Vir: United Nations Development Program (2010, 79).

Poleg zgornjih kazalcev velja v nadaljevanju upoštevati še nekatere, kot sta stopnja varčevanja in potrošnje. Harrod-Domarjev model rasti namreč opisuje ekonomski mehanizem, po katerem več prihrankov vodi v več investicij, kar poveča rast.

Stopnja bruto nacionalnega varčevanja, ki je merjena kot seštevek med stopnjo bruto domačega varčevanja, neto investicij iz tujine in neto zasebnih transferjev iz tujine, v obdobju 2000/2005 na območju celotne Afrike v povprečju predstavljala 19,6 odstotka BDP-ja, v Severni Afriki 25,3 odstotka in v

Podsaharski Afriki 16,3 odstotka BDP-ja. V skladu s teorijo linearnih faz rasti naj bi stopnja varčevanja, ki omogoča rast gospodarstva, predstavljala 15-20 odstotkov BDP-ja. Ob povprečni 20,94 odstotni stopnji varčevanja, ocenjeni za celotno Afriko v letih 1995/2005, se Afrika uvršča med države, kot sta Indija in Vietnam. Eno največjih ovir investiranju predstavlja predvsem izredno slaba infrastruktura domala po vsem kontinentu (World Bank Data; World Bank 2007a; Ali in Dadush 2011). Za primerjavo Afrike z ostalimi regijami v letih 1989/2007 glej sliko 6.5 spodaj.

Slika 6.5: Rast investicij v Afriki v primerjavi z ostalimi regijami sveta v odstotkih BDP-ja

Vir: Ali in Dadush (2011, 12).

Stopnja potrošnje na prebivalca na drugi strani dokazuje, da povprečen Afričan tudi čedalje več zapravi, saj je rast stopnje potrošnje na prebivalca, ki zajema nakup vseh dobrin in storitev, vključno s trajnimi proizvodi, kot so avtomobili in računalniki, v letih 2000/2008 v povprečju v Afriki znašala okrog 1,9 odstotka, kar je več kot svetovno povprečje, ki dosega okrog 1,7 odstotno, ali evropsko, ki dosega 1,25 odstotno rast (World Bank Data).

Za afriške ekonomije je zelo pomembna tudi vključenost v globalne gospodarske tokove, ki jih SB med drugim meri tudi z deležem mednarodne trgovine in tokovi tujih neposrednih investicij (TNI). Privlačnost afriških ekonomij za TNI je kljub infrastrukturnim problemom v primerjavi s svetom relativno visoka, saj vhodne TNI močno presegajo svetovno povprečje (3%), delež vhodnih TNI pa v mnogih afriških državah presega tudi 10 odstotkov BDP-ja (glej tabelo 6.3 spodaj).

Tabela 6.3: Vključenost v globalno ekonomijo

Skupina držav	Trgovina v % BDP		Vhodne TNI v % BDP	ODA za leto 2005 v milijardah USD
	<i>blago</i>	<i>storitve</i>		
				<i>Vključuje sredstva za preskrbo s pitno vodo in higienske razmere, transport in skladiščenje ter komunikacije</i>
Podsaharska Afrika	64,9	13,3	3,5	22,51
Severna Afrika	68,6	26,3	4,6	12,99
Skupno povprečje	66,75	19,8	4,05	35,5

Vir: World Bank (2007); World Bank (2010).

Na tem mestu je potrebno dodati tudi uradno razvojno pomoč (*Official Development Assistance – ODA* v nadaljevanju), ki jo prejemajo afriške ekonomije, merjeno v milijardah USD letno. ODA je razvojna pomoč, zagotovljena s strani uradnih institucij, ki vključujejo tako multilateralno pomoč s strani mednarodnih organizacij, kot bilateralno pomoč s strani vladnih institucij. ODA za preskrbo s pitno vodo in zdravstvo, transport in skladiščenje ter komunikacije za Podsaharsko Afriko, je v letu 2005 znašala 22,51 milijarde USD za Severno pa 12,99 milijarde USD. Skupno je ODA za leto 2005 znašala 35,5 milijarde USD, v letu 2006 pa 43,5 USD, in se je do leta 2008 dvignila celo na 120 milijard USD. V ODA je vključen tudi odpis dolgov (World Bank 2007a; New Partnership for Africa's Development 2010, Ali in Dadush 2011). Radermacher (2005; 2006) v povečanju razvojne pomoči vidi ključen mehanizem za uresničitev globalnega Marshallovega načrta, glavni vir sredstev pa poleg 0,7 odstotnega deleža nacionalnih proračunov držav donatoric vidi v obdavčevanju globalnih transakcij, pri čemer se nanaša predvsem na obstoj davčnih oaz in off-shore bankirstva.

Vključenost v globalno ekonomijo SB meri tudi z indikatorjem migracij, od katerih kazalnik neto migracij prikazuje razliko v številu priseljencev in izseljencev. Tako v primeru Severne kot Podsaharske Afrike lahko opazamo veliko število izseljencev, saj se je leta 2005 iz Afrike, po uradnih podatkih izselilo okrog 2 in pol milijona ljudi, neuradno pa je izseljencev še veliko več, kar opazamo tudi v zadnjem letu. Zanimivo je, da imajo vse severno afriške države, razen Libije, za katero ni dostopnih podatkov, visoko stopnjo izseljevanja. Iz Alžirije naj bi se tako leta 2005 izselilo 140 tisoč ljudi, iz Egipta 291 tisoč, iz Maroka 550 tisoč in iz Tunizije 81 tisoč. Tudi večina podsaharskih afriških držav ima podoben problem, vendarle pa nekatere države priseljence pritegnejo, največ Južnoafriška Republika (JAR), kar 700 tisoč v letu 2005. Med državami z visokim številom priseljencev je tudi Čad, ki je v letu 2005 beležil velike begunske tokove predvsem iz sosednjega Sudana. Danes tudi Čad beleži negativen migracijski trend (World Development Indicators 2010). Migracijski tokovi so zelo povezani tudi z ostalimi demografskimi dejavniki, ki so naslednji izmed pokazateljev gospodarske rasti in predvsem razvoja v širšem pomenu besede.

6.1.2 Demografija, revščina in indeks človeškega razvoja

Okrog 90 odstotkov rasti vsega svetovnega prebivalstva se odvija v državah v razvoju in nerazvitih državah, kjer tudi večina afriških držav ni izjema. V letu 2008 naj bi na afriškem kontinentu število prebivalstva znašalo 984.157.000, ki neprestano narašča in bo po napovedih SB v letu 2015 krepko preseglo milijardo. Po nekaterih podatkih se je to že zgodilo v letu 2009 (Wikipedia 2011c). Stopnja rasti prebivalstva je visoka in je v Podsaharski Afriki v letih 1990/2008 presegla 2,6 odstotka, medtem ko v Severni Afriki v povprečju presega 1,7 odstotka, kar je ogromno primerjavi na primer z evropskim povprečjem, ki znaša 0,4 odstotka. Rast prebivalstva v nerazvitem svetu botruje vrsti problemov in veliko držav se hitro znajde znotraj t.i. spirale revščine, ki povečuje neenakost in ustvarja pritiske na gospodarskem, izobraževalnem, zdravstvenem, prehranjevalnem, okoljskem in migracijskem področju (World Bank Data; World Bank 2010).

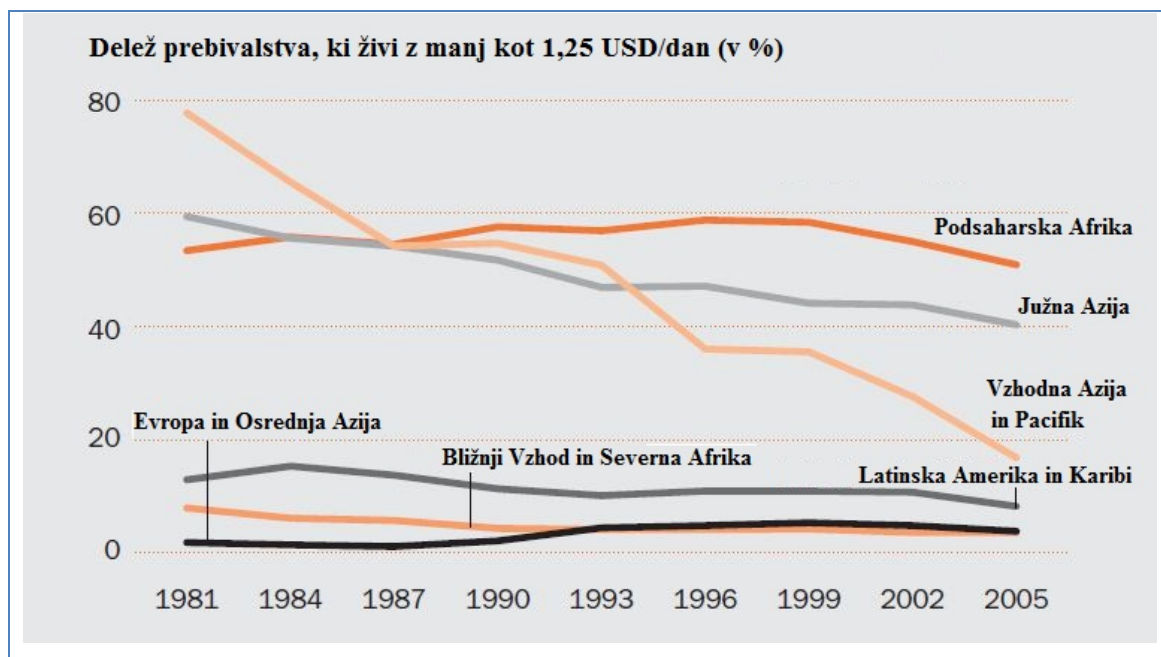
Po Malthusu tovrstna nekontrolirana rast prebivalstva vodi v t.i. populacijsko past, kar naj bi vodilo v kronično primanjkovanje hrane in posledično kronično revščino in pomanjkanje (Rojec in Bučar 2002, 23–4). Kljub temu, da SB v svojih napovedih pričakuje nadaljno rast prebivalstva v Afriki, se je le-ta v zadnjih letih nekoliko zmanjšala oziroma ustalila, posledično pa tudi urbanizacija. Nekateri strokovnjaki ustaljenost rasti pripisujejo predvsem epidemiji HIV/AIDS-a, tako da prihodnost na tem področju ostaja negotova (World Bank Data; World Bank 2010; Wikipedia 2011č).

Eno od ključnih razvojnih vprašanj v Afriki predstavlja odpravljanje revščine. Po podatkih SB so se glede na nacionalno mejo revščine po posameznih državah v Afriki deleži prebivalstva, ki pod to mejo živijo, leta 2000 gibali med 16,7 odstotka v Egiptu, 22 odstotkov v JAR, 44,2 odstotka v Etiopiji in 71,3 v Demokratični republiki Kongo. Za mnoge afriške države podatkov žal ni ali pa so zelo zastareli, vendarle iz vzorca 20-ih naključno izbranih držav lahko opazimo, da kar 72 odstotkov afriških držav spada v skupino držav z deležem prebivalstva, ki živi pod svetovnim povprečnim deležem nacionalne meje revščine (ponderirano povprečje vzorca 141. držav), ki znaša 32,6 odstotka (Nation Master 2011).

Glede na mednarodno mejo revščine¹³, ki zajema število ljudi, živečih z manj kot 1,25 USD na dan, po podatkih SB za Podsaharsko Afriko kažejo, da pod to mejo živi 388 milijonov ljudi ali 50,9 odstotka prebivalstva. Glede na to, da se delež prebivalstva, ki živi z manj kot 1,25 USD na dan, v svetovnem merilu zmanjšuje, delež prebivalstva, ki živi z manj kot 2 in več kot 1, 25 USD na dan, pa povečuje, se oba deleža v Podsaharski Afriki znižujeta. V slednjo skupino sicer spada 556 milijonov ali 72,9 odstotka prebivalcev Podsaharske Afrike glej sliko 6.6 na naslednji strani (CIA World Factbook; World Bank 2010).

¹³ Najnovejši podatki o svetovnem problemu revščine iz konference IMF-a (International Monetary Found) in SB, 17. aprila 2011 kažejo, da svetovno gospodarstvo sicer okreva, vendar pa velike podražitve hrane lahko posledično pahnejo v revščino velik del prebivalstva nerazvitega sveta. "Nevarno je celo, da izgubimo celotne generacije," je izjavil uradni govornik konference (RTV Slovenija, 1. program 2011).

Slika 6.6: Delež revnega prebivalstva se tudi v Podsaharski Afriki zmanjšuje

Vir: World Bank (2010, 91).

Pri podatkih o deležu revnega prebivalstva je potrebno biti previden, saj se ti zelo razlikujejo. Nekatere podatkovne baze za delež revnih v državah pojmujejo delež prebivalstva, ki živi z manj kot 1 oziroma manj kot 1,25 USD na dan, spet druge pa tistega, ki živi z manj kot 2 USD na dan. Tudi na leta, v katerih so bili podatki pridobljeni, je potrebno biti pozoren. Za primerjavo podatkov o deležih revščine v 4 izbranih afriških državah, glej tabelo 6.4 na naslednji strani, v nalogi pa bodo v nadaljevanju uporabljeni podatki SB.

Kompleksnejši kazalci, ki so bili razviti za merjenje revščine, skušajo upoštevati več ključnih statističnih podatkov hkrati in na podlagi tega prikazati večjo sliko. Indeks človeškega razvoja (*Human Development Index* – HDI v nadaljevanju) je "razvil UNDP in je danes najpogosteje uporabljen kazalec, ki presega zgolj finančne kazalce" (Rojec in Bučar 2002, 7). Izračunan je na podlagi BDP per capita PPP, pričakovane življenjske dobe ob rojstvu in stopnje izobrazbe, ki vključuje stopnjo pismenosti odraslih in vključenost v izobraževanje v odstotkih števila let šolanja (prav tam).

Tabela 6.4: Podatki o revščini v nekaterih državah – različni viri v različnih obdobjih.

	Etiopija	Namibija	Egipt	JAR
Revni, pod nacionalno mejo revščine v % – SB	44,2 L.1999/2000	-	16,7 L.1999/2000	38 L.2000
Revni, pod 1,25 USD/dan v % – SB	39 L.2005	49,1 L.1993	<2 L.2004/2005	26,2 L.2000
Revni, pod 2 USD/dan v % – SB	77,5 L.2005	62,2 L.1993	18,4 L.2004/2005	42,9 L. 2000
Delež revnih v % – CIA	38,7 L. 2005	55,8 L.2005	20 L.2005	50 L.2000

Vir: CIA World Factbook; World Bank (2010).

"Indeks se izračuna s pomočjo določanja minimalne in maksimalne vrednosti za vsak indikator in primerjavo z dejansko vrednostjo v posamezni državi" (Rojec in Bučar 2002, 8). Na podlagi indeksa HDI nato klasificiramo države v 4 skupine po stopnji človekovega razvoja od zelo visoke do nizke. Za Podsaharsko Afriko indeks HDI znaša 0,389, ki je glede na svetovno povprečje zelo nizek, in bi med državami zasedel 152. mesto. Za Severno Afriko pa HDI znaša 0,660 (lasten izračun) in bi med državami zasedel 90. mesto. Alžirija, Libija in Tunizija spadajo v skupino z visokim HDI-jem, Maroko in Egipt pa v skupino s srednjim. Vse ostale afriške države, za katere obstajajo podatki, se nahajajo v skupinah s srednjim ali nizkim HDI, pri čemer je najnižje uvrščen Zimbabve s HDI-jem 0,140 (United Nations Development Program 2010).

UNDP je posebej za merjenje revščine razvil tudi kombiniran kazalec, t.i. merilo človeškega zaostanka, ki meri dostop prebivalstva do osnovnih možnosti (Capability Poverty Measure – CPM v nadaljevanju). Sestavljen je iz treh statistik: odstotek otrok do 5 let, ki so podhranjeni, odstotek rojstev brez prisotnosti usposobljenega zdravstvenega osebja in odstotek nepismenih žensk. Za Podsaharsko Afriko ti podatki znašajo 11,46, 46,48 in 57,31 odstotka. Po (lastnem) izračunu CPM-ja za Podsaharsko Afriko ugotavljam, da je ob 32,6

odstotka revnega prebivalstva odstotek tistih, ki nimajo dostopa do osnovnih možnosti, še višji in znaša 38,5 odstotka (Rojec in Bučar 2002; Encyclopedia of the Nations).

Razvitost lahko merimo tudi glede na (ne)enakost v družbi. Eno od meril je razporejenost dohodka, za kar je bil razvit Ginijev količnik – v nadaljevanju GINI. Zajema lahko vrednosti med 0 in 1, pri čemer 0 pomeni popolno enakost in 1 popolno neenakost razporeditve dohodka. Torej, "večja kot je vrednost /GINI/ količnika, bolj neenakomerna je delitev dohodka (Rojec in Bučar 2002, 12). V tabeli 6.5 spodaj lahko vidimo vrednosti GINI količnika za izbrane afriške države.

Tabela 6.5: GINI količniki v izbranih afriških državah

	GINI koeficient	Dohodek najrevnejših 10% prebivalstva v odstotkih	Dohodek najbogatejših 10% prebivalstva v odstotkih
Angola	58,6	0,6	44,7
Egipt	32,1	3,9	27,6
Etiopija	29,8	4,1	25,6
Kamerun	44,6	2,4	35,5
JAR	57,8	1,3	44,9
Namibija	74,3	0,6	65

Vir: World Bank (2010).

Nove teorije rasti so v nabor pomembnih dejavnikov, ki pospešujejo rast, vključili tudi investicije v človeški kapital, ki mora biti ustrezno opremljen z znanjem. Izobraževanje v Afriških državah lahko v nekaterih državah označimo celo za zelo dobro, vendar je na področju celotnega kontinenta moč opaziti zaostajanje za drugimi državami v razvoju. V svetovnem merilu je stopnja dokončanja osnovnošolskega izobraževanja po podatkih iz leta 2005 najnižja v Podsaharski afriki in je znašala 60 odstokov. Stopnja nepismenosti je bila v istem letu najvišja med mladimi in je znašala več kot 30 odstotkov. Iz tabele 6.6. spodaj, je razvidno tudi, da se v Afriki šola več moškega kot ženskega prebivalstva, kar nakazuje visoko odvisnost od demografskih dejavnikov, kot sta

spol in starost (World Bank 2009, Mohorič 2009). V spodnji tabeli 6.6 je bruto delež vpisa (*gross enrollment ratio*) delež vseh vpisanih učencev ne glede na starost, neto delež vpisa (*net enrollment ratio*) pa je delež vseh vpisanih učencev šolanju primerni starosti, določeni z Mednarodno standardno klasifikacijo šolarjev šolanju primerne starosti (*International Standard Classification of Education 1997*) (World Bank 2009, 9) .

Tabela 6.6: Vpis v vse tri stopnje izobraževanja v Afriki v odstotkih prebivalstva

Vpis v primarno izobraževanje	(gross = bruto delež vpisa net = neto delež vpisa)
Male (% gross)	99
Female (% gross)	87
Male (% net)	71
Female (% net)	65
Vpis v sekundarno izobraževanje	
Male (% gross)	35
Female (% gross)	28
Male (% net)	28
Female (% net)	23
Vpis v terciarno izobraževanje	
Male (% gross)	6
Female (% gross)	4

Vir: World Bank (2009, 9).

Stopnja izobrazbe pa v Afriki ne vpliva samo na domači trg delovne sile v smislu usposobljenosti in temu primernih delovnih mest. Velik problem namreč predstavlja beg možganov, saj zelo velik del afriških izseljencev predstavlja (visoko) usposobljena delovna sila z višjo stopnjo izobrazbe (Ali in Dadush 2011).

6.1.3 Infrastruktura

Ifrastrukturalni problemi se v Afriki pojavljajo praktično po vsej Podsaharski Afriki, kar bistveno poslabšuje kvaliteto razvojnega okolja. Infrastruktura pa je

ključnega pomena za razvoj t.i. hrbtenice vseh sektorjev gospodarstva vključno z energetiko, telekomunikacijami, transportom in finančnim sektorjem. Podsaharska Afrika za ostalim primerljivim svetom na področju infrastrukture zaostaja vsaj za 20 odstotnih točk, izjema je le prodor stacionarnih in mobilnih telefonskih naprav, kjer Podsaharska Afrika prednjači pred ostalimi državami z nizkim dohodkom za 13 odstotkov. Po podatkih iz leta 2006 naj bi število vseh telefonskih naprav na 1000 prebivalcev v Afriki v letih 1990/2000 zraslo iz 21 na 90. Izboljšujejo se tudi preskrba z vodo, sanitarna ureditev in električno omrežje. Kljub določenim izboljšavam se nezadostna in slabotna infrastruktura v Podsaharski Afriki odraža v visokih stroških proizvodnje, ki poslabšujejo tudi investicijsko klimo v državah. Ovire predstavljajo težave v preskrbi z električno energijo, zaradi katerih se v proizvodnem sektorju v povprečju pojavljajo 79,9 dnevne zamude (države v razvoju – DVR v nadaljevanju, 27,5), 90,9 dnevni izpadi električne energije na leto (DVR, 28,7), kar povzroča 6,1 odstotne izgube v proizvodnem sektorju (DVR, 4,4). Na področju telekomunikacij je čas, potreben za pridobitev telefonske linije, ocenjen na 96,6 dni (DVR, 43) in skupni izpad telefonskih linij na 28,1 dni na leto (DVR, 9,1). Večina investicij v infrastrukturo (85 odstotkov) je namenjenih ravno telekomunikacijam in energetiki, medtem ko je investiranje v gradnjo železnic in letališč poraslo šele v zadnjih 5-ih letih (World Bank 2007a, Ali in Dadush 2011). Železniške in cestne povezave so po vsej Afriki izredno slabe, zelo pomembna pa so letališča. Najboljšo tovrstno infrastrukturo ima JAR, ki premore 147 asfaltiranih letališč, 20872 km železniških prog in 73506 km asfaltiranih cest in tudi avtocest (CIA World Factbook).

6.1.4 Okolje

Že od Svetovne konference o okolju v Rio de Janeiru leta 1992 naprej je okoljska problematika predmet sistematičnih raziskav, ki raziskujejo zapletene povezave med okoljskimi spremembami, človekovo in nacionalno varnostjo ter trajnostnim razvojem. Bistvo trajnostnega razvoja je v skladu z Brundtlandovim poročilom, imenovanim po Gro Harlem Brundtland, ki je vodila komisijo za okolje in razvoj, je, da je pri načrtovanju gospodarskih, razvojnih in varnostnih

politik potrebno upoštevati tudi okolje in potencialno škodo, ki jo lahko utрпи. Pritiski na okolje se ustvarjajo tudi z naraščanjem prebivalstva, naraščanjem revščine, neznanjem in institucionalnimi napakami, ki dodatno siromašijo vire. Izvajajo se tako v ruralnem kot urbanem okolju (Rojec in Bučar 2001, 35–8; Tschirgi, Lund in Mancini 2010, 47–9). SB z različnimi kazalci (World Bank 2010), ocenjuje stanje svetovnega okolja in posledice njegove degradacije. Med drugim SB spremlja kazalce, kot so: emisije ogjikovega dioksida (emisije CO₂ – v nadaljevanju), krčenje gozdov in delež kmetijskih površin, kvaliteta vodnih virov ter ogrožene rastlinske in živalske vrste. Medtem ko celotna Afrika v svetovnem merilu zelo malo prispeva k emisijam CO₂, okrog 3,7 odstotka, se srečuje s problemi na vseh ostalih področjih. Povprečna letna deforestacija v celotni Podsaharski Afriki znaša 0,6 odstotka vseh gozdnih površin, ki jih države namenijo drugim namenom, vključno s kmetijstvom. Kmetijstvu je na področju Podsaharske Afrike namenjenih 45 odstotkov vse površine, ocenjene v obdobju 2005/2007 z 1,2 odstotnim letnim porastom kmetijskih površin, kar je še vedno več kot pol manj kot v latinski Ameriki, ki sicer premore okrog 35 odstotkov kmetijskih površin (World Bank 2010).

6.1.5 Dobro vladanje - *good governance*

Vladanje ali *governance* nekateri avtorji imenujejo tudi kot upravljanje družbe in gospodarstva in odraža delovanje državnih vlad ter se razume kot vse njihovo delovanje v skladu z vsemi njihovimi pooblastili. Lahko pa se nanaša tudi na delovanje drugih družbenih subjektov, podjetij, organizacij itd. Dobro vladanje ali *good governance*¹⁴ pa je termin, ki se je v povezavi z razvojem (in varnostjo) uveljavil kot način vladanja, ki v proces odločanja vključuje vse družbene akterje, vključno s posamezniki, ki promovira vladavino prava, spoštovanje človekovih pravic, transparentnost odločitev in visoko raven konsenza,

¹⁴ Dobro vladanje obsega: 1. politično sprejemanje odločitev – določanje alokacije resursov znotraj družbe, 2. družbeno-ekonomsko načrtovanje – določanje kaj je kje v nekem trenutku potrebno in katere so tiste vrednote in norme, ki določajo razporeditev katere koli dobrine znotraj družbe in 3. vzpostavitev in vzdrževanje struktur in institucij, ki veljajo za legitimne z vidika večine prebivalstva, zopet v skladu s prevladujočimi normami in vrednotami (Solomon in Schoeman 1998, 40).

sprejema zdrave ekonomske odločitve, je naklonjena trajnostno naravnani rabi naravnih virov in razvoju (Sachs 2005, Vogrin 2006, Wikipedia 2011d).

"Pomanjkanje dobrega vladanja bo v Afriki še naprej povzročalo tratenje naravnih virov in odganjanje vlagateljev, prebivalstvo pa bo zaradi tega utrpelo pomanjkanje fizične in finančne varnosti. Toda, če vlade po vsem kontinentu sprejmejo izziv, bo Afrika končno zmožna uresničiti svoj veliki potencial" (Allafrica 2010, 48) je zapisal Mo Ibrahim.¹⁵

Zgoraj naveden besede Moa Ibrahima predstavljajo bistvo pomena dobrega vladanja za Afriko. Po Ibrahimu se imenuje tudi že v 5. poglavju omenjeni Ibrahimov indeks afriškega vladanja (*Ibrahim Index of African Governance*), ki je posebej namenjen statističnemu spremljanju vladanja v afriških državah. Zajema 57 različnih spremenljivk, ki obsegajo področja od kriminalitete, neodvisnosti sodstva in korupcije, do kvalitete nacionalnih volitev in spoštovanja človekovih pravic. Osredotoča se na učinkovitost notranjih funkcij držav, ki jih analizira v 5-ih kategorijah in več podkategorijah, predstavljenih v tabeli 6.7 na naslednji strani (Allafrica 2010).

Države so na podlagi navedenih kategorij v tabeli razporejene po sposobnosti vladanja na lestvici od 1 do 100, od držav z najmanj do držav z najbolj učinkovitim vladanjem. V realnosti so afriške države v letih 2008/2009 zasedale vrednosti od 8 (Somalija) do 83 (Mavricius). Mesta od 2. do 10. pa zasedajo po vrsti še Sejšeli (79), Bocvana (76), Kapverdski otoki (75), JAR (71), Namibija (67), Gana (65), Tunizija (62), Egipt (60) in Lesoto (60) (Allafrica 2010, 5).

Glede na to, da indeks zajema tako razvojne kot varnostne podkategorije, ga lahko uporabimo za ocenitev tako razvitosti kot varnosti afriških držav, vendar pa je za ustrezno analizo potreben natančnejši vpogled v podkategorije, ker skupne ocene lahko zavajajo.

¹⁵ Mohamed "Mo" Ibrahim, ustanovitelj Mo Ibrahim fundacije, ki je oblikovala Ibrahimov indeks afriškega vladanja in član Regionalnega afriškega svetovalnega odbora Londonske poslovne šole Univerze v Londonu (Africa Regional Advisory Board of London Business School) (Wikipedia 2011e).

Tabela 6.7: Kategorije Ibrahimovega indeksa afriškega vladanja

Varnost in zaščita	Vladavina prava in korupcija	Ekonomske priložnosti	Socialna vključenost in človekove pravice	Človekov razvoj
<ul style="list-style-type: none"> - Nacionalna varnost - Javno zaščita 	<ul style="list-style-type: none"> - Ratifikacija ključnih pravnih norm - Neodvisen in učinkovit pravni sistem - Korupcija 	<ul style="list-style-type: none"> - Ustvarjanje blagostanja - Makroekonomska stabilnost in finančna integriteta 	<ul style="list-style-type: none"> - Socialna vključenost in volitve - Spoštovanje državljanskih in človekovih pravic 	<ul style="list-style-type: none"> - Revščina - Zdravstvo in higiena - Izobraževalne priložnosti

Vir: Tschirgi (2009, 10).

Določene države, kot na primer Egipt, ki je po podatkih iz let 2008/2009 s 60-imi točkami zasedel 9. mesto na lestvici in beležil dober rezultat na področjih varnosti, gospodarstva in človekovega razvoja, se s 35-imi točkami v kategoriji socialne vključenosti in spoštovanja človekovih pravic uvršča veliko nižje na lestvici (Tschirgi 2009, 11). Razmere, v katerih se Egipt nahaja v letu 2011, pa bodo gotovo negativno vplivale tudi na njegove ocene indeksa v prihodnje. Več o Egiptu v poglavju 6.3.4.

Indeks pa ni primeren le za ocenjevanje posameznih držav, pač pa je iz izračuna njegovih povprečnih vrednosti mogoče razbrati tudi učinkovitost vladanja glede na regije v Afriki. V letih 2008/2009 je Severna Afrika dosegla 55 točk, zahodna 50, vzhodna 45, centralna 38 in južna 57, skupno pa je Afrika dosegla 49 točk od 100-tih. Skupno je bilo v obdobju od meritve za leto 2004/2005 do zadnje meritve mogoče zaznati tudi izboljšanje učinkovitosti vladanja na področjih ekonomskih priložnosti (zaposlovanje ipd.) in človekovega razvoja, nazadovanje pa v kategorijah varnosti ter socialne vključenosti in človekovih pravic. Skupno lahko napredek afriškega vladanja v tem obdobju ocenimo bolj kot marginalnega (Allafrica 2010, 13).

Za natančnejše podatke o indeksu po posameznih kategorijah glej prilogo A. Ibrahimovemu indeksu je deloma komplementaren že omenjeni globalno naravnan indeks šibkosti držav, ki bo uporabljen v poglavju 6.2 (Tschirgi 2009, 6–11).

6.1.6 Korupcija

Pojav korupcije, ki je vesplošno prisoten in ni omejen ne s stopnjo razvitosti, ne s teritorialnimi mejami, ogroža obstoj družbe/države na področjih vesplošne rasti, gospodarstva, socialne varnosti, človekovih pravic, pravnega reda in demokratičnih institucij. Prisoten je tako v javnem kot zasebnem sektorju. Nerazviti svet je korupciji bolj izpostavljen zaradi pomanjkanja ali neučinkovitosti mehanizmov in institucij, ki bi jo nadzorovale in kaznovale, eden glavnih spodbujevalcev koruptivnih dejanj pa so zagotovo nizki dohodki tako javnih kot zasebnih uslužbencev. Korupcija je eden glavnih dejavnikov, ki povzroča bistveno poslabšanje investicijske klime v državi in povzroča ovire v razvoju in delovanju podjetniškega sektorja ter siromaši že tako revno prebivalstvo (Makar 2002; World Economic Forum 2009). Ena od težavnih situacij, ki jih generira korupcija in se redno pojavlja v globalnem merilu, je na primer odločanje staršev, ali plačati podkupnino, da lahko njihov bolni otrok obišče dobrega zdravnika, ali s tem denarjem kupiti nujne življenjske potrebščine. To so enostavno odločitve, ki jih ne bi smel sprejemati nihče (Transparency International 2009, 50).

Čeprav je zgornji problem lahko primer "majhne korupcije", če gre za plačilo zavoljo preskakovanja birokratskih ovir, pa že lahko vsebuje tudi elemente t.i. systemske korupcije, če gre za plačevanje podkupnine javni zdravstveni instituciji. Obe obliki korupcije sta enako škodljivi, le da systemska v protikorupcijskem boju narekuje vključenost več družbenih akterjev, služb, državnih institucij in mednarodnih organizacij, tudi represivnih (Makar 2002; World Economic Forum 2009).

Glede na to, da je pojavnost koruptivnih dejanj večinoma prikrita, je korupcijo izjemno težko meriti, uradne policijske statistike v državah pa ne podajajo realne slike. Za merjenje korupcije v mednarodnem merilu je najbolje poznan indeks zaznavnosti korupcije (*Corruption Perceptions Index*), razvit s strani nevladne organizacije Transparency International. Indeks spremlja pojavnost korupcije tako v javnem kot zasebnem sektorju, informacije za ocenjevanje pa pridobiva iz najmanj treh različnih internih virov za posamezno državo, ki jih nato razvršča po lestvici od najbolj podkupljenih (vrednosti 0,0–0,9) do najbolj čistih (vrednosti 9,0–10,0) (Transparency International 2010, 4).

Po podatkih indeksa zaznavnosti korupcije za 50 afriških držav, jih večina zaznava visoko do srednje visoko korupcijo, pri čemer čistih držav ni. Na lestvici se najslabše uvršča Somalija, za katero je vrednost indeksa 1,1, kar jo uvršča na zadnje 178. mesto med vsemi državami, ki jih indeks pokriva. Najmanj podkupljiva med afriškimi državami pa je Bocvana z oceno 5,8, kar jo uvršča na 33. mesto ob bok Portugalski in Španiji ter Portoriku in Tajvanu. Zanimivo je tudi, da je od zadnjega merjenja le ena afriška država, Gambija (3,2/91.) v boju proti korupciji napredovala, ena, Niger (2,6/123.), pa nazadovala (Transparency International 2010, 4–14).

6.2 VARNOSTNI POLOŽAJ AFRIKE

Na območju celotnega afriškega kontinenta v letu 2011 poteka večje število različnih oboroženih konfliktov, tudi z mednarodnimi razsežnostmi, vključno z državljansko vojno v Libiji, ki se je začela 15. februarja 2011. V ostale konflikte na kontinentu je vključenih vsaj še 15 drugih afriških držav. Medtem ko se je trend števila tovrstnih konfliktov v letih 1996/2005 zmanjševal, je danes zopet v vzponu (Ali in Dadush 2011, 9; Wikipedia 2011f).

Kot je bilo rečeno že v 5. poglavju, izhajam iz prepričanja, da je za razumevanje stopnje varnosti neke družbe/države ali regije nujno potrebno poznati tudi stopnjo njihovega razvoja na več področjih. Iz tega sledi, da si lahko pri ocenjevanju varnostnega okolja zgoraj omenjenih entitet pomagamo s

proučevanjem razvojnih in okoljskih kazalcev ter kazalcev rasti in drugih družbeno-ekonomskih kazalcev. Če se najprej navežem na ugotovitve Tschirgijeve, Lunda in Mancinija (2010, 388), ki trdijo, da glavne povezave razvoja in varnosti predstavljajo revščina, okoljski in demografski pritiski, potem lahko varnostni položaj Afrike na podlagi kazalcev iz teh kategorij označim za zelo nestabilnega. Delež revnega prebivalstva se sicer zmanjšuje, še vedno pa je revnih 32,6 odstotka vseh prebivalcev s tem, da v več afriških državah ta delež presega 70 odstotkov. Tudi demografski in okoljski pritiski so signifikantni. Rast prebivalstva se je v zadnjem času sicer nekoliko ustalila, vendar napovedi za naslednja leta napovedujejo nadaljnjo rast prebivalstva, krčenje gozdov in dezertifikacija pa postopoma načenjata okolje, vendar tovrstni okoljski pritiski glede na zdajšnje podatke v Afriki še ne predstavljajo velikega destabilizacijskega dejavnika, oziroma so zaenkrat še obvladljivi. Eden od prvih razvojnih pokazateljev, ki ga lahko uporabimo za grobo oceno varnostnih razmer v državi ali regiji, je tudi zgoraj opisani HDI, saj imajo "države /ali regije/, ki so na dnu lestvice HDI-ja tendenco k soočanju s stalnim nasiljem, konflikti in grožnjami človekovi varnosti" (Tschirgi 2009, 3). Glede na to, da je HDI v mnogih afriških državah nizek, to lahko že pomeni določen destabilizacijski dejavnik.

Varnostni položaj držav je mogoče natančneje meriti z že omenjenimi indeksi, kot sta Ibrahimov indeks afriškega vladanja in indeks šibkosti držav. Prav slednji naj bi oplemenitil varnostno komponento Ibrahimovega indeksa in še dodatno izboljšal ocenitev šibkosti ali stabilnosti določene države ter predvsem vlogo le-te v reševanju problemov povezanih s tem. Ibrahimov indeks ocenjuje države tudi na področju nacionalne varnosti, kjer zajema 7 kategorij, ki vključujejo notranje oborožene konflikte, oborožene konflikte z vključitvijo vlade, civilne in vojaške žrtve spopadov, civilne žrtve v nasilju usmerjenem proti njim, begunce, mednarodno razseljene osebe in mednarodne napetosti. Po tem kriteriju se v letih 2008/2009 afriške države na lestvici uvrščajo, kot kaže tabela 6.8 na naslednji strani (Allafrica 2010).

Ker nacionalna varnost predstavlja le enega od vidikov varnosti, Ibrahimov indeks pa za to kategorijo uporablja večinoma vojaške kazalnike, je za realnejšo

sliko varnostnih razmer, ne samo v Afriki, države potrebno ocenjevati tudi po drugih, nevojaških kriterijih. Kot dopolnitev Ibrahimovemu indeksu lahko uporabimo indeks šibkosti držav, ki je za razliko od Ibrahimovega specifičnega za Afriko, globalen in zajema 141 držav v razvoju in ocenjuje države na podlagi 20-ih družbeno-ekonomskih, varnostnih in političnih kazalnikov ter jih razvršča na vrednostni lestvici.

Tabela 6.8: Lestvica držav z najboljšimi razmerami na področju nacionalne varnosti

Rank 2008/9	Score 2008/9	Change from 2007/8	Rank 2008/9	Score 2008/9	Change from 2007/8		
1	Mauritius	100,0	+3,6	27	Cameroon	89,0	-
2	Cape Verde	100,0	-	28	Congo	86,5	+3,5
3	Seychelles	99,8	-	29	Comoros	85,5	+0,1
4	Malawi	96,4	-	30	Gambia	85,2	-0,2
5	Botswana	96,4	-	31	Senegal	84,7	-3,4
6	Zambia	96,4	-	32	Kenya	83,2	+0,2
7	Benin	96,4	-	33	Sierra Leone	80,9	+1,4
8	Gabon	96,4	+3,6	34	Burundi	78,7	+20,1
9	Namibia	96,2	-	35	Niger	78,5	+10,9
10	Lesotho	92,9	-	36	Zimbabwe	78,0	+15,6
11	Mozambique	92,9	-	37	Mali	76,4	-2,6
12	South Africa	92,9	-	38	Algeria	75,8	-2,6
13	Tanzania	92,8	-	39	Côte d'Ivoire	74,4	+5,0
14	Burkina Faso	92,8	-	40	Liberia	74,0	-3,2
15	Egypt	92,8	+3,6	41	Mauritania	73,3	+1,0
16	São Tomé and Príncipe	92,8	-3,6	42	Nigeria	71,8	-6,7
17	Tunisia	92,8	+3,6	43	Guinea	71,2	-14,1
18	Libya	92,7	+3,6	44	Angola	68,2	-14,4
19	Ghana	92,6	-3,2	45	Eritrea	64,0	+18,2
20	Madagascar	92,0	-4,4	46	Chad	63,5	+16,3
21	Togo	90,2	-0,1	47	Ethiopia	62,0	-0,8
22	Swaziland	89,3	-	48	Congo, Democratic Rep.	56,0	+5,0
23	Morocco	89,3	+3,6	49	Uganda	54,9	+1,0
24	Equatorial Guinea	89,1	-	50	Central African Republic	41,2	-17,3
25	Guinea-Bissau	89,0	-	51	Rwanda	36,6	-44,8
26	Djibouti	89,0	+10,7	52	Sudan	33,7	-1,7
				53	Somalia	22,9	+6,2

Vir: Mo Ibrahim Foundation (2010).

Vrednost 0,00 pomeni najslabši rang, vrednost 10,00 pa najvišjega. Na podlagi ocene nato klasificira države kot propadle (*failed states*), nevarno šibke (*critically weak states*) in šibke države (*weak states*). Kljub temu, da indeks zajema 141 držav, pokriva skoraj celotno Podsaharsko Afriko, ki jih od 25 nevarno šibkih držav sveta premore kar 20 (Rice in Patrick 2008, 12; Tschirgi

2009, 7). Za podatke o 56-ih državah, ki se na lestvici indeksa šibkosti uvrščajo najnižje, glej Prilogo B; v nadaljevanju pa navajam ocene 10-ih najslabše rangiranih afriških držav glede na indeks šibkosti po podatkih iz leta 2008. Po vrsti si od najslabše naprej sledijo: Somalija (0,25), Demokratična Republika Kongo (1,67), Burundi (3,21), Sudan (3,29), Centralna afriška Republika (3,33), Zimbabve (3,44), Liberija (3,64), Slonokoščena obala (3,66), Angola (3,72) in Siera Leone (3,77). V tej skupini je od afriških držav najboljše ocenjena Tanzanija s 5,94 točkami.

Nevojaške komponente varnosti, ki jih zajema indeks šibkosti držav, predstavljata kategoriji politične stabilnosti in odsotnosti nasilja ter kršenje splošnih človekovih pravic. Menim, da je ravno zaradi teh vidikov indeks šibkosti držav potrebno postaviti ob bok Ibrahimovemu indeksu, kadar skušamo oceniti varnostne razmere v določeni državi ali regiji. Če pogledamo samo 15 najslabše rangiranih držav po obeh indeksih, se njuna ocena natančno ujema le v oceni ene države, to je v primeru Somalije, ki je po obeh indeksih najslabše ocenjena, medtem ko so druge rangirane drugače. Po 4 države pa iz nabora 15-ih sploh izpadejo, saj zajemajo zelo različna mesta na obeh lestvicah. Iz tega lahko ugotovimo, da je zelo pomembno, na katerih področjih ima država težave in da na podlagi poslabšanja situacije na enem področju ne moremo neposredno sklepati, da se bodo poslabšale tudi razmere na drugih področjih. Posredne kavzalne povezave se sicer v obeh indeksih v grobem pojavljajo med revščino in splošno šibkostjo držav, med nizkim dohodkom in konflikti ter med nedemokratičnostjo držav in njihovo šibkostjo.

Na podlagi obeh indeksov bi lahko državo, ki spada v deseterico najbolj nestabilnih, ocenili kot državo, ki:

- je v stanju konflikta ali na robu njegovega izbruha,
- državljanom ne zagotavlja varnosti,
- ima nedemokratično obliko vladavine,
- ima nizek BDP,
- ima revno prebivalstvo z nizkimi dohodki,
- ima slabe ceste in drugo infrastrukturo,

- ima neučinkovit zdravstveni in izobraževalni sistem,
- ne spoštuje človekovih pravic,
- ima visoko stopnjo korupcije in
- ima nesvobodne volitve (Rice in Patrick 2008; Tschirgi 2009, 11–12).

Takšnih držav, ki je opisana zgoraj, je torej na celotnem afriškem kontinentu vsaj deset. Zgornjim kategorijam lahko dodamo še nekatere demografske in okoljske pritiske, ki jih indeksa neposredno sicer ne omenjata. Zelo pomembno področja, ki poslabšujejo kvaliteto varnostnega okolja posameznih držav ali regije, so v Afriki tudi, (organizirani) kriminal, terorizem, orožarski posli ter nezakonita trgovina z orožjem in prepovedanimi drogami. Nekatere od teh področij bi lahko obravnavali tudi kot zgolj razvojne probleme, vendarle izhajam iz prepričanja, da v prvi vrsti predstavljajo bolj varnostne probleme (pri tem se nanašam na koncept kompleksne grožnje varnosti in na ugotovitve Carnegie Komisije. Glej poglavji 3.2 in 5.1.) Poudariti pa je potrebno, da tovrstni varnostni problemi delujejo destabilizacijsko tudi na področju razvoja.

6.2.1 Organizirani kriminal in tihotapljenje prepovedanih drog in orožja

Organizirani kriminal gre praviloma z roko v roki s pojavom korupcije. Organizirani kriminal namreč skupinam posameznikov, ki se povežejo za doseganje svojih (kriminalnih) ciljev, omogoča, da bolje izkoristijo dane možnosti, kot bi to lahko storili kot posamezniki. Svoje cilje dosegajo z nasiljem, pri čemer za obstanek uporabljajo podkupovanje javnih uradnikov in delavcev. Cilji so navadno: moč, dobiček, uspeh, kontrola; sredstva za doseg cilja pa so: zastraševanje, poškodovanje lastnine, fizično nasilje, umori itd. Kriminalne organizacije, ko postanejo dovolj velike, iz lokalnih ali državnih problemov prerastejo v mednarodnega (Škof 2007, 9; Wikipedia 2011g). Mednarodne kriminalne združbe "s svojimi dejavnostmi spodkopavajo civilno družbo, destabilizirajo politiko in rušijo pravni red oziroma pravno državo" (Prezelj 2000, 85). Merjenje organiziranega kriminala je zaradi njegovih mednarodnih razsežnosti zelo težavno, pogostost pojavljanja kriminalnih dejanj pa je za posamezne države mogoče vsaj oceniti. Poročilo WEF-a o svetovni

konkurenčnosti, kriminal in tatvine vključuje v nabor dejavnikov, ki povzročajo ovire v razvoju in delovanju podjetniškega sektorja. Po podatkih iz tega poročila lahko razberemo, da kriminal in tatvine v večini afriških držav predstavljajo veliko manjšo oviro poslovanju kot na primer neizobražena delovna sila, birokratske ovire in slaba infrastruktura (World Economic Forum 2009).

Ena od najdonosnejših oblik (mednarodnega) organiziranega kriminala je tihotapljenje in prekupčevanje s prepovedanimi drogami. Tihotapljenje drog je "povezano s tremi tipi nasilja: nasilje kriminalnih združb, /za zaščito svojih področij/ distribucije in /dobičkov/, nasilje tistih, ki hočejo denar za nakup drog, in nasilje posameznikov pod vplivom drog" (Prezelj 2000, 86). V zvezi s tihotapljenjem drog se pojavljajo imena vsaj 20-ih afriških držav, ki večinoma služijo kot centri ali tranzitne točke za razpečevanje pošiljk mamil po vsem svetu, razporejene pa so vzdolž celotnega kontinenta. Demokratična Republika Kongo, Gana, Kenija in Slonokoščena obala so največje afriške proizvajalke kanabisa, Maroko je eden največjih svetovnih proizvajalcev hašiša, Etiopija je poznana po pridelavi in tihotapljenju khata, ki je dovoljen tudi v Somaliji in Džibutiju, Egipt je priljubljena destinacija za pranje denarja, JAR pa je eden glavnih razpečevalskih centrov in ena večjih afriških porabnic mamil (CIA World Factbook; Ferfila 2010, 761).

Poti tihotapljenja drog so velikokrat povezane tudi s potmi tihotapljenja orožja, ki pa naj bi si bile nasprotni. Če gredo droge od revnih proti bogatim, gre orožje od bogatih k revnim. Prezelj (2000, 87) trdi, da nelegalno trgovanje z orožjem "pripravlja podlago za konflikte v Afriki." Afrika uvozi večino svojega orožja, saj lastnih kapacitet za proizvodnjo nima veliko. Največja proizvajalka je JAR. Z američani je imelo 5 afriških držav, Kenija, Nigerija, Etiopija, Džibuti in Senegal, v letih 2006/2009 podpisanih pogodb za 103 milijone USD, dostavljenih pa je bilo za 79 milijonov USD t.i. obrambnih artiklov in storitev. Daleč največji afriški kupec ameriškega orožja je Egipt, ki je v istem obdobju nabavil za 9,5 milijarde USD orožja in podpisal pogodbe za dobavo ameriškega orožja v vrednosti 5,6 milijarde USD (Federation of American Scientists 2010). Velik del tovrstnega orožja konča kot ukradeno blago, ki ga prekupčevalci zmaknejo bodisi nacionalnim oboroženim silam in mirovnikom ali pa poceni kupijo od

podkupljivih vojakov in uslužbencev vojske. Tudi nezakoniti proizvajalci orožja so na področju celotnega kontinenta po nekaterih ocenah sposobni letno proizvesti do 200 tisoč kosov ognjenega orožja, ki se po kvaliteti lahko primerjajo z industrijsko proizvedenim orožjem (Federation of American Scientists 2006, 69–70).

Posledice takšne količine in razširjenosti orožja so v nekaterih predelih Afrike privedle celo do pojava t.i. kulture orožja (*gun culture*), kar pomeni, da je orožje sprejeto v sistem družbenih norm in vrednot, kjer posedovanje orožja pomeni statusni simbol. Po nekaterih raziskavah naj bi samo lahko orožje v Afriki povzročilo daleč največ nenaravnih smrti, v JAR na primer ta delež znaša okrog 30 odstotkov, kar pomeni več smrti, kot jih tam povzročijo prometne nesreče (Federation of American Scientists 2006, 71–4).

6.2.2 Terorizem

Velikokrat je organizirani kriminal tesno povezan tudi s terorizmom. Problem je celo takšen, da "včasih sploh ni mogoče ločiti kriminalnih združb od teroristične dejavnosti" (Prezelj 2001a, 88). Terorizem skuša s skrajnim nasiljem doseči svoje cilje, pri čemer si za svoje tarče večinoma izbira popolnoma nedolžne civiliste. Teroristi običajno cilje dosežajo z atentati, umori, ugrabitvami letal ali talcev, bombnimi napadi, roparskimi podvigi itd. Vsa teroristična dejanja so kriminalna dejanja ali vojni zločini, če so storjeni med vojno. Sodobni terorizem je postal čedalje bolj mednarodni, teroristične skupine pa delujejo na območjih več držav hkrati (Prezelj 2001a, 89).

V Afriki naj bi po ameriških podatkih teroristom, tudi Al Kaidi, zatočišče nudilo več držav. Med njimi Somalija velja za "brezpraven pristan za teroriste" (Federation of American Scientists 2005, 12), oporišča za rekrutiranje pa naj bi imele tudi Nigerija, Somalija, Tanzanija in Uganda (prav tam).

Kar se tiče terorističnih dejanj in napadov v letu 2010, so jih v globalnem merilu največ izvedle islamistične teroristične skupine, ki so bile dejavne tudi v več

afriških državah. Teroristična skupina Al-Sahab je poleg napadov v Somaliji prevzela odgovornost še za dva bombna napada v Ugandski prestolnici Kampala, ki sta terjala več kot 80 življenj. Skupina Al-Sahab naj bi bila povezana tudi z nigerijsko teroristično skupino Boko Haram. Teroristična mreža Al Kaida pa je bila v letu 2010 dejavna v Alžiriji, Mavretaniji in Maliju (Conflict Barometer 2010, 5).

6.3 RAZVOJNO-VARNOSTNE IZKAZNICE IZBRANIH AFRIŠKIH DRŽAV

6.3.1 Namibija

Namibija je z 2,1 milijona prebivalcev ena najmanjših afriških ekonomij, katere BDP je v letu 2010 znašal 11,5 milijarde USD z upoštevanjem uradnega tečaja Namibijski dolar/USD. Rast njenega BDP-ja, ki na letni ravni znaša 4,1 odstotka, kar jo postavlja na 80. mesto v svetovnem merilu. Lahko rečemo, da Namibija krepko raste, vendar moramo upoštevati nizko razvitost njenega gospodarstva. Največji prispevek k BDP-ju daje storitveni sektor, nekaj manj kot 60 odstotkov. Nekaj več kot 6 odstotkov BDP-ja predstavljajo investicije v obliki TNI, kar Namibijo v afriškem merilu predstavlja kot investicijsko zanimivo destinacijo. Namibijci imajo tudi zelo visoko stopnjo varčevanja, ki naj bi v obdobju 2000/2005 v povprečju znašala visokih 34,1 odstotka. Po Harrod – Domarjevem modelu ji ta stopnja varčevanja predstavlja več kot ugodne pogoje za nadaljnjo rast. Namibija letno prejme tudi 207 milijonov USD uradne razvojne pomoči (CIA World Factbook; World Bank 2007a; World Bank 2010).

Infrastruktura v državi je vključno s telekomunikacijami glede na število prebivalstva dobra, saj ima preko 2 milijona Namibijcev v lasti 1,35 milijona vseh telefonskih naprav, od katerih prevladujejo mobilne, internet jih uporablja okrog 130 tisoč, na voljo pa imajo tudi 21 asfaltiranih letališč, 2629 kilometrov železniških prog in 5477km asfaltiranih cest (CIA World Factbook).

Vse zgornje številke in deleži o gospodarski rasti Namibije so postavljene pod vprašaj, ko pogledamo stopnjo nezaposlenosti, ki je kronična, in predstavlja kar 51,2 odstotka aktivnega prebivalstva. Posledično v tej državi z nizkimi dohodki pod mejo revščine živi kar 49,1 odstotka prebivalstva, z manj kot 2 USD na dan pa naj bi živelo celo 62,2 odstotka Namibijcev. GINI indeks v Namibiji znaša 74,3, kar pomeni, da v država beleži visoko dohodkovno neenakost, saj si 10 odstotkov najbogatejših med sabo deli 65 odstotkov vsega dohodka, medtem ko najrevnejših 10 odstotkov živi z 0,6 odstotka vseh dohodkov v državi. Po indeksu zaznavnosti korupcije, ki znaša 4,4, je Namibija na 56. mestu v svetovnem merilu in jo uvrščamo med srednje podkupljive, kriminal pa naj bi predstavljal relativno nizko oviro podjetjem v državi. Namibija tudi ni vpeta v večje tokove nezakonite trgovine (CIA World Factbook; World Bank 2007a; Transparency International 2009; World Economic Forum 2009; World Bank 2010).

Ibrahimov indeks afriškega vladanja Namibijo uvršča na visoko 6. mesto med zajetimi afriškimi državami. Pogled na vrednosti po posameznih kategorijah nam kaže, da ima ta država z vidika dobrega vladanja zelo dobro urejena področja nacionalne varnosti, zaščite in vladavine prava, ekonomskih priložnosti in (proti)korupcije, nekoliko slabše pa ji gre na področju človekovega razvoja, kar je v skladu tudi z vrednostjo HDI-ja in ostalimi kazalci revščine v državi. HDI z vrednostjo 0,606 Namibijo uvršča na 105. mesto na svetu (Allafrica 2010; United Nations Development Program 2010)

Po indeksu šibkosti držav za leto 2008 Namibijo v svetovnem merilu uvrščamo na 82. mesto, pristavljena pa ji je označba "država, ki jo je potrebno motriti" (*state to watch*). Ta označba je v skladu z indeksom pristavljena državam, ki v določenih kategorijah beležijo slabe ali zelo slabe rezultate. V primeru Namibije so to šibka demokracija, nizka stopnja človekovega razvoja in revščina (Rice in Patrick 2008 38–42; Tschirgi, Lund in Mancini 2010).

Z vidika okoljske problematike se namibija ubada z velikimi težavami zaradi dezertifikacije in omejenih vodnih virov (CIA World Factbook).

Kratka ocena Namibije z vidika varnosti in razvoja bi bila: šibka demokracija s krepko gospodarsko rastjo, srednje dobrimi razvojnimi možnostmi in slabo varnostno situacijo.

6.3.2 Etiopija

Etiopija je z 90,8 milijona ljudi po prebivalstvu ena največjih afriških držav in se po tem kriteriju tudi v svetovnem merilu uvršča visoko na 13. mesto. Njen BDP je v letu 2010 znašal okrog 31 milijard USD, (podobno kot Slovenija), ki se med prebivalstvo razporedijo na približno 350 USD na prebivalca letno, z upoštevanjem uradnega tečaja Etiopski Birr/USD. Rast, ki jo je Etiopija beležila v letu 2010, je znašala visokih 7%, kar jo uvršča v sam afriški vrh, seveda ob upoštevanju zelo nizke razvitosti njenega gospodarstva. Po sektorski razdelitvi k BDP-ju sicer največ prinese storitveni sektor (43,4%), najpomembnejše pa je še vedno kmetijstvo, ki sicer prispeva enak delež k BDP-ju, vendar je v njem zaposlenih ali se z njim ukvarja neverjetnih 85 odstotkov prebivalstva (Ferfila 2010, 759). Glavni kmetijski pridelek, ki ga Etiopija tudi izvažata, je kava, velik del kmetijstva predstavlja tudi živinoreja, saj je Etiopija v svetovnem merilu na 10. mestu po številu govedi (CIA World Factbook; World Bank 2007a; Ferfila 2010; World Bank 2010).

Glede na finančne tokove lahko Etiopijo ocenimo za državo z relativno visoko stopnjo varčevanja, 16,7% BDP-ja, ki je za tuje investitorje popolnoma nezanimiva, saj TNI predstavljajo le 0,4 % BDP-ja. Tako je država v veliki meri odvisna od lastnih investicij, veliko pomoči pa prejmejo tudi v obliki ODA, in sicer 3,3 milijarde USD v letu 2008 (World Bank 2010).

Zelo slaba infrastruktura povzroča državi velike težave tako v telekomunikacijah kot transportu. Skoraj 91 milijonov Etiopijcev ima v lasti borih 5 milijonov telefonskih naprav, internet jih uporablja slabih 450 tisoč, transporti pa mukoma potekajo preko 17-ih asfaltiranih letališč, do katerih vodi 6980 km asfaltiranih cest in borih 681km železniških prog. Vendar ni nujno, da teh 681km prog sploh še obstaja (Ferfila 2010, 760), saj je na primer končna postaja v Adis Abebi že

več let zaprta, delavci pa odnašajo tire iz visoke trave (CIA World Factbook; Ferfila 2010).

Etiopija se otepa tudi visokega deleža revnega prebivalstva, ki znaša 39 odstotkov, kar pomeni, da je v Etiopiji revnih kar 35 milijonov ljudi. Pod mejo 2 USD/dan naj bi v državi živel celo 77,5 odstotka prebivalstva. Tudi zaradi tega se Etiopija uvršča zelo nizko na lestvici držav po HDI-ju in zaseda 157. mesto v svetu. Etiopija z vrednostjo indeksa 0,328 spada med države z nizko stopnjo človekovega razvoja. Dohodkovna enakost je precej visoka, če upoštevamo koeficient GINI, ki za Etiopijo znaša 29,8; 4,1 odstotka dohodka je deležna desetina najrevnejšega prebivalstva, 25,6 odstotka pa desetina najbogatejših. Glede na indeks zaznavnosti korupcije je Etiopija zelo podkupljiva država, saj se v svetu uvršča šele na 116. Mesto; zelo je vpeta tudi v tokove nezakonite trgovine, saj služi kot tranzitna točka tihotapskim potem, ki tvorijo prepovedane droge v Evropo in JAR. Etiopija je prav tako vodilna afriška pridelovalka khata, lahke psihadelične droge, ki jo izvažata regionalno, predvsem v Somalijo in Džibuti, kjer je dovoljena (CIA World Factbook; World Bank 2007a; Transparency International 2009; World Economic Forum 2009; Ferfila 2010; World Bank 2010).

Ibrahimov indeks Etiopijo ocenjuje kot državo z nizko kvalitetnim vladanjem in jo s 43,5 točke uvršča na 35. mesto v Afriki. Večino težav ji predstavljajo skoraj vse glavne komponente, od vladavine prava, korupcije in človekovega razvoja do ekonomskih priložnosti. Nekoliko višje je Etiopija ocenjena le na področju nacionalne varnosti. Tudi indeks šibkosti držav za leto 2008 jo ocenjuje kot nevarno šibko državo in je po šibkosti na 19. mestu v svetovnem merilu. Z vidika varnosti Etiopija poleg demografske obremenjenosti, revščine, kriminala in korupcije beleži še okoljske pritiske s strani dezertifikacije, deforestacije in slabih vodnih virov v nekaterih predelih države. Etiopija ima tudi po koncu vojne leta 2000 še vedno napete odnose s sosednjo Eritrejo pa tudi Somalijo, izredno nestabilno, propadlo sosedsko državo (Rice in Patrick 2008, 38–42; AllAfrica 2010; Ferfila 2010).

Kratka ocena Etiopije z vidika varnosti in razvoja bi bila: zelo šibka demokracija z visoko gospodarsko rastjo, slabimi razvojnimi možnostmi in zelo slabo varnostno situacijo.

6.3.3 JAR

JAR je po podatkih za leto 2010 s 354 milijardami USD (upoštevajoč tečaj Rand/USD) najmočnejša afriška ekonomija, s 3 odstotki letne rasti BDP-ja v letu 2010 pa se po tem merilu umešča na 123. mesto na svetu. Tudi po številu prebivalstva se JAR s skoraj 50 milijoni ljudi uvršča med največje afriške ekonomije. JAR prihrani 15,2 odstotka BDP-ja, kar v večini reinvestira, TNI pa k temu doprinesejo še sredstva v višini 3,5 odstotka BDP-ja in v obdobju 2000/2005 tudi 1,1 milijarde USD ODA. Infrastruktura v državi je odlična, tako letališka, železniška kot cestna. Poudariti je potrebno tudi, da je JAR z nafto obdarjena država, ki je po količini načrpane nafte na 43. mestu v svetovnem merilu (CIA World Factbook; World Bank 2010).

Nezaposlenost je v JAR 23,3 odstotna in za tovrstno ekonomijo izredno visoka, kar gre pripisati tudi dejstvu, da je JAR še vedno mešanica prvega in tretjega sveta. "V mestih najdemo sodobno industrijsko in umestno gospodarstvo, pri podeželskem črnskem prebivalstvu pa kmetovanje v stilu 19. stoletja" (Ferfila 2010, 658). Med črnskim prebivalstvom je tudi največ revščine, katere delež na državni ravni znaša 26,2 odstotka, pod mejo 2USD/dan pa naj bi živelo kar 42,9 odstotka Južnoafričanov. Po nekaterih podatkih naj bi bila v JAR revna kar polovica prebivalstva. Tem razmeram primerna je tudi razporeditev dohodka, kjer najrevnejša desetina pobere 3,1 odstotka dohodkov, nabogatejša pa kar 44,9. Količnik GINI je tudi temu primerno visok in znaša 57,8. V Sloveniji ta znaša 31,2. JAR beleži tudi srednje visok človekov razvoj in je z indeksom HDI 0,597 na 110. mestu v svetu, Slovenija je na primer z 0,828 na 20. mestu z visokim človekovim razvojem (CIA World Factbook; World Bank 2007a; Ferfila 2010; World Bank 2010).

Korupcija je po zaznavnosti v državi srednje visoka in državo uvršča na 56. mesto v svetu. Ocenjena je relativno nizko glede na to, da je JAR močno vpeta v mednarodni kriminal in tihotapljenje drog. JAR je namreč eden od glavnih centrov v tem delu Afrike, preko katerega potujejo nezakonite trgovske poti pa tudi glede na porabo prepovedanih drog je država v afriškem vrhu (CIA World Factbook; Transparency International 2009).

Kvaliteta vladanja je z Ibrahimovim indeksom v JAR ocenjena kot zelo dobra in državo uvršča v afriški vrh, na 5. mesto, indeks šibkosti države (2008) pa jo ocenjuje kot stabilno državo. V obeh indeksih je opaziti nižje vrednosti na socialnem področju, kjer ima JAR še vedno velike težave. JAR je tudi vojaško močna država, kar jo v varnostnem smislu postavlja med varnejše afriške države. Največji destabilizacijski dejavnik ji predstavlja, zelo verjeten, 50-odstotni delež revnega prebivalstva (Rice in Patrick 2008, 38–42; AllAfrica 2010).

Kratka ocena JAR z vidika varnosti in razvoja bi bila: stabilna demokracija s srednje visoko gospodarsko rastjo, dobrimi, vendar neenakomerno porazdeljenimi razvojnimi možnostmi in zelo dobro varnostno situacijo, a z visokim deležem revnega prebivalstva kot destabilizacijskim dejavnikom.

6.3.4 Egipt

Egipt z 82 milijoni prebivalcev spada med močnejša afriška gospodarstva z 216 milijardami USD BDP-ja v letu 2010 in letno rastjo v višini 5,3 odstotka, ki ga uvršča na 55. mesto na svetu. Za tuje investicije je država zanimiva, saj TNI predstavljajo skoraj 6 odstotkov letnega BDP-ja, tudi uradne razvojne pomoči Egipt prejme 1,35 milijarde USD (2008). Zelo visoka je inflacija, ki je bila v letu 2009 najvišja v zadnjih 17-ih letih in je znašala 16,2 odstotka. Infrastruktura v državi je srednje dobro razvita in prebivalcem ponuja 65,6 milijona telefonskih naprav, nizek je delež uporabnikov interneta, ki ne dosega niti 50 odstotkov. Relativno slabe so tudi cestne (47500km asfaltiranih) in železniške (5500km prog) povezave, dovolj pa je letališč, od tega 73 asfaltiranih. Egipt letno

proizvede tudi 680500 sodčkov nafte na dan, kar ga uvršča na 26. mesto v svetu, vendar je prav toliko tudi porabi, visoka pa je njegova odvisnost od uvoza naftnih derivatov, saj Egipt sam ne zmore rafinirati dovolj nafte za domačo potrošnjo (CIA World Factbook; World Bank 2007a; African Development Bank 2007; World Bank 2010).

Pod mejo revščine naj bi po nekaterih podatkih v tej državi živelo celo manj kot 2 odstotka ljudi, vendar je bolj verjeten delež, ki se giblje med 15 in 20 odstotki. Afriška razvojna banka (*African Development Bank*) za obdobje 1999/2000 navaja podatek o celo 17-odstotnem deležu revnih Egipčanov, ki živijo z manj kot 177 USD na leto, kar pomeni z manj kot 0,48 USD na dan (African Development Bank 2007, 2).

Egipčani sicer živijo v državi s srednje visokim indeksom HDI, ki jo z vrednostjo 0,620 uvršča presenetljivo nizko na lestvici, na 101. mesto. Porazdeljenost dohodka je razmeroma enakomerna (GINI 32,1), še vedno pa 27,6 odstotkov vsega dohodka pobere desetina najbogatejših Egipčanov, medtem ko je kar 9,7 odstotka prebivalstva brez zaposlitve. Instrument korupcije je v Egiptu zelo pogosto sredstvo za doseg ciljev, saj je zaznavnost le-te visoka in uvršča Egipt na 98. mesto v svetovnem merilu (CIA World Factbook; Transparency International 2009; World Bank 2010).

Egipt je po podatkih iz let 2008/2009 po Ibrahimovem indeksu s 60-imi točkami zasedel 9. mesto na lestvici afriških držav in beleži dober rezultat na področjih varnosti, gospodarstva, s 35-imi točkami v kategoriji socialne vključenosti in spoštovanja človekovih pravic pa se uvršča veliko nižje na lestvici. Tudi po indeksu šibkosti držav si Egipt zasluži označbo *state to watch*, saj si je leta 2008 v politični kategoriji prislužil eno najslabših ocen na področju svobode izražanja in združevanja (*freedom of expression and association*). Egipt je tudi z vidika organiziranega kriminala vpet v tokove tihotapljenja drog, priljubljen je tudi kot destinacija za pranje denarja (Rice in Patrick 2008, 38–45; AllAfrica 2010).

Kratka ocena Egipta z vidika varnosti in razvoja po zgoraj razpoložljivih podatkih za leto 2011 ni v celoti mogoča, ker je oblast po množičnih protestih in odstopu predsednika v letu 2011 prevzela vojaška hunta, lahko pa izpostavim nekatere ugotovitve, do katerih je mogoče priti s pomočjo zgornjih indeksov in bi bile lahko delček vzrokov za nastanek situacije.

Znano je, da je v Egiptu 25. Januarja 2011 prišlo do množičnih protestov proti režimu takratnega predsednika Hosnija Mubaraka, ki so v 18 dneh prerasli v splošno ljudsko vstajo oziroma t.i. egiptovsko revolucijo, ki je v Egiptu povzročila velike tektonske premike in terjala več kot 300 človeških življenj. Protesti so zajeli vsa večja egiptovska mesta, glavnina protestnikov pa se je zbirala na osrednjem trgu Tahrir v Kairu. Generator protestov je bila številčno najbolj zastopana mladina, splošno nezadovoljna z razmerami v državi. 11. Februarja je bil Mubarak prisiljen odstopiti, saj je v podporo protestnikom stopila tudi močna in organizirana egiptovska vojska (Claret 2011).

Kljub temu, da so bili dogodki v Egiptu, še prej v Tuniziji in končno tudi v Libiji ter drugih arabskih državah, presenečenje za svetovno javnost in tudi za mednarodno skupnost, ne moremo reči, da na možnost takšnih dogodkov ni nihče opozarjal. Claret (2011, 1) navaja, da je poleg knjige R. Bradla z naslovom *"Inside Egypt: The Land of the Pharaohs on the Brink of a Revolution"* iz leta 2009, ki je revolucijo napovedal na podlagi opazovanja vsakdanjega življenja v Egiptu, na potencialen konflikt opozarjal tudi UNDP v svojih publikacijah.

Glede na HDI, ki ga meri UNDP, in je v Egiptu relativno nizek, še ne moremo neposredno sklepati, da lahko pride do konfliktov. V posameznih kategorijah pa je v poročilu iz leta 2010 (United Nations Development Program 2010, 69–87), UNDP vendarle zaznal določene težave, s katerimi se je Egipt soočal. Opozarjal je na demokratični deficit na splošno v vseh proučevanih arabskih državah, vključno z Egiptom, ki je bil v poročilu omenjen kot država z nizko socialno vključenostjo žensk in splošno neenakostjo v izobraževanju. To na prvi pogled mogoče ni veliko, vendar, kadar iščemo razloge za nastajanje izrednih situacij, znanost rada prouči tudi najmanjše podrobnosti, medtem ko

mednarodna skupnost in svetovna javnost navadno čakata na eskalacijo razmer.

Ibrahimov indeks je zabeležil slabe rezultate Egipta na področju socialne vključenosti in spoštovanja človekovih pravic, indeks zaznavnosti korupcije ga je označil za zelo skorumpirano državo, indeks šibkosti držav pa za državo, ki ovira svobodo izražanja in združevanja. Vse zgoraj navedene ugotovitve same po sebi ne povzročajo velikih skrbi, v pravem kontekstu pa jih imamo lahko za destabilizacijske. Ključnega pomena, ki je bistveno prispeval k razvoju dogodkov, je v Egiptu najbolj verjetno tudi velik delež mladega prebivalstva, ki ga pesti visoka nezaposlenost (9,7%). Pridružil se mu je tudi velik del 16,5-milijonskega revnega dela prebivalstva, ki živi v državi polni neenakosti tako po GINI koeficientu, kot po indeksu HDI. "Vodje protesta so bili večinoma mladi, izobraženi Egipčani, izključeni iz procesa odločanja in prizadeti zaradi nezaposlenosti in visoke stopnje korupcije med vladajočimi elitami" (African Union Peace and Security Council 2011, 3).

Na kršitve človekovih pravic in svoboščin v Egiptu so neprenehoma opozarjale tudi različne nevladne organizacije. *Freedom House*, ameriška nevladna organizacija, ki spremlja demokracijo, svobodo in človekove pravice v različnih državah, je Egipt označila za popolnoma nesvobodno državo; *Human Rights Watch*, mednarodna nevladna organizacija za varstvo človekovih pravic, pa je neprenehoma opozarjala na uporabo mučenja znotraj policije. Mučenje in ostale krutosti naj bi bile redno in namenoma uporabljene s strani policistov za izsiljevanje priznanj in informacij ter kaznovanje pridržanih ne glede na razlog za pridržanje, *Amnesty International* je izpostavljala omejevanje svobode izražanja, združevanja in zborovanja. Oblasti naj bi zapirale in preganjale tudi novinarje in blogerje, na stotine družin naj bi bilo nasilno izseljenih iz t.i. "nevarnih predelov" Kaira (Smith 2011, 6–7).

Razvojne možnosti in varnostna situacija v Egiptu v prihodnje so torej odvisne od vladavine, ki bo vzpostavljena po režimu Hosnija Mubaraka. Možnosti je več. Lahko se reformira celo sedanji režim, kar pomeni, da bistvenega napredka v demokratičnosti države ne gre pričakovati, razvojne strategije se ne bi veliko

spremenile, država pa bi utegnila izboljšati svoje varnostne razmere. Egipt lahko nekaj časa obtiči tudi na mrtvi točki. To bi pomenilo obdobje negotovosti, nadaljevanja nasilja, ekonomske odrinjenosti in naraščajočega nezadovoljstva, ki bi kasneje lahko vodilo v še hujše proteste. Če bi se Egipt otresel ameriške prevlade, bi lahko postal kulturna prestolnica arabskega sveta, demokratična ureditev države bi lahko bila oblikovana po vzoru Turčije. Možno je tudi, da na oblast pride kdo od konzervativnih islamistov in ustanovi nekakšno islamsko republiko, kar bi pomenilo zaostrovanje odnosov z Izraelom, protiameriška in protizahodna drža države pa bi lahko povečala nestabilnost v celotni severnoafriški in bližnjevzhodni regiji (Smith 2011, 30).

6.4 MOČ IN NEMOČ AFRIŠKE UNIJE

Države afriškega kontinenta so torej izpostavljene negotovim varnostnim in razvojnim okoliščinam, zato izhajam iz prepričanja, da nujno potrebujejo neko obliko naddržavne avtoritete, ki bi jim lahko pomagala pri vzpostavljanju stabilnega varnostnega in razvojnega okolja. Za perspektivno mednarodno regionalno organizacijo se je v tem delu sveta izkazala Afriška unija (AU v nadaljevanju), ki je nastala na pogorišču Organizacije afriške enotnosti (OAE v Nadaljevanju) leta 2001.

Afriški voditelji so v novo organizacijo že v začetku polagali velike upe za konkretno reševanje vseh afriških problemov na afriški način (*african solutions for african problems*), seveda pod pokroviteljstvom OZN¹⁶ (Assanvo in Pout 2007, 3). AU je do danes dosegla zavidljivo raven razvitosti svoje institucionalne infrastrukture, kako pa deluje v praksi bom pojasnil v naslednjih poglavjih.

¹⁶ Primat OZN AU priznava v ciljnih opisanih v 3. členu CAAU v točki (e), ki se glasi, da bo AU spodbujala mednarodno sodelovanje, z upoštevanjem Ustanovne listine OZN in Splošne deklaracije človekovih pravic.

6.4.1 Nastanek Afriške unije

AU je torej nastala kot naslednica preživete OAE, ki je po skoraj štiridesetih letih obstoja na prelomu tisočletja obtičala na mrtvi točki. AU je bila osnovana na več afriških srečanjih na vrhu, afriške voditelje pa je v procesu ustanavljanja AU oziroma preoblikovanja OAE v AU vodil duh panafricanizma¹⁷. Eno od posebnih srečanj na vrhu je bilo tudi septembra 1999 v libijskem mestu Sirte. Namen srečanja je bil dopolnitev Ustanovne listine OAE in povečanje učinkovitosti organizacije. Poleg pomembnih odločitev glede socialne in ekonomske problematike ter glede delovanja Afriške gospodarske skupnosti je srečanje ponudilo tudi z odločitvijo o ustanovitvi AU v skladu z Ustanovno listino OAE in predpisi Afriške gospodarske skupnosti. Leta 2000 je tako v mestu Lome prišlo do sprejetja Ustanovne listine AU (*Constitutive Act of the African Union – CAAU* v nadaljevanju)¹⁸. Naslednje srečanje na vrhu, pomembno za oblikovanje AU, je bilo v Lusaki 2001, kjer je generalni sekretar OAE dobil mandat za oblikovanje glavnih smernic za delovanje AU in določitev glavnih organov nove organizacije. Deloma je bila vzor strukture organizacije tudi Evropska unija. Voditelji afriških držav naj bi se pri izbiri pomembnejših organov za delovanje AU odločili zgledovati po institucionalni ureditvi Evropske Unije (EU). Glavni organi AU so:

- Skupščina (*Assembly*)
- Izvršni svet (*Executive Council*)
- Komisija (*Commission*)
- Odbor stalnih predstavnikov (*Permanent Representative Committee*)
- posebni tehnični odbori (*Specialised Technical Committees*)
- Pan-afriški parlament (*Pan-African Parliament*) (African Union 2002, Mukundi Wachira 2007).

¹⁷ Panafricanizem je ideologija, ki ima korenine v 19. stoletju, in je v 20. stoletju služila kot vodilo vrstam afriških gibanj za enotnost Afričanov in de-kolonizacijo ter odpravo bele nadvlade nad kontinentom. Ideologija panafricanizma sloni na mitologiji veličastnosti afriške enotnosti, ki pa ni podprta s prav krepkimi zgodovinskimi dokazi. Afričane naj bi združeval kolektivni zgodovinski spomin žrtev trgovanja s sužnji in kolonizacije kontinenta, ki je prisoten tudi v diaspori, in naj bi združil Afriko v en narod z upanjem na afriški preporod (*african renaissance*) in svetlejšo prihodnost (Møller 2005a, 16).

¹⁸ Ustanovna listina Afriške Unije (*Constitutive Act of the African Union*), podpisana 11. julija 2000 na vrhunskem srečanju OAE v Lomeju, v veljavi od 26. maja 2001.

Do končnega preoblikovanja OAE v AU je vodila pot preko vrhunskega srečanja v Durbanu, 9. Julija 2002. Takrat je po skoraj 4 desetletjih formalno prenehala obstajati OAE (Slovenska tiskovna agencija, 2002).

Pomembnejši organi, ki jih ima AU so tudi:

- Ekonomski, socialni in kulturni svet (*Economic, Social and Cultural Council – ECOSOCC*)
- Sodišče (*Court of Justice*)
- finančne institucije: Afriška banka (*African Bank*), Afriški denarni sklad (*African Monetary Fund*) in Afriška investicijska banka (*African Investment Bank*).

Nemalo kritik je AU deležna zaradi izbire svojih predsednikov¹⁹, ki jih velikokrat izbira iz vrst najbolj razvpitih afriških diktatorjev. Običajno predsedovanje AU prevzame voditelj tiste države, ki je gostiteljica naslednjega vrha AU. Na položaju predsednika AU so se tako že zvrstila imena tako uglednih afriških voditeljev, kot tudi zloglasnih samodržcev. Leta 2005 je AU zaradi pritiska mednarodne skupnosti sicer naredila izjemo in namesto sudanskega predsednika el Baširja za predsednika imenovala takratnega nigerijskega predsednika Oluseguna Obasanja. V letih 2009/2010 je AU predsedoval celo Muammar Gaddafi, 31. januarja 2011 pa je predsedovanje ponovno prevzel eden izmed razvpitih diktatorjev, predsednik Ekvatorialne Gvineje, Teodoro Obiang Nguema Mbasogo (Delo 2011; Wikipedia 2011h). Tovrstna vodstvena struktura brez dvoma lahko negativno vpliva tako na varnostni kot razvojni položaj Afrike.

¹⁹ Vsi dosedanji predsedniki AU so bili: Thabo Mbeki, takratni predsednik JAR; Joaquim Chissano, takratni predsednik Mozambika; Olusegun Obasanjo, takratni predsednik Nigerije; Denis Sassou Nguesso, predsednik Konga; John Kufuor, takratni predsednik Gane; Jakaya Kikwete, predsednik Tanzanije; Muammar Gaddafi, vladar Libije; Bingu wa Mutharika, predsednik Malavija in Teodoro Obiang Nguema Mbasogo, predsednik Ekvatorialne Gvineje (Wikipedia 2011h).

6.4.2 AU, varnost in mir

AU si je že v začetku zadala vrsto pogumnih nalog z ozirom na delovanje prejšnje organizacije OAE. AU kot nadgradnja prejšnjega sistema naj bi bila predvsem bolj učinkovita, kadar gre za reševanje najrazličnejših problemov, s katerimi se srečujejo Afrika oziroma posamezne države članice AU. Ena največjih sprememb glede na OAE, je nedvomno v 4. členu CAAU določena pravica unije, da lahko po sklepu konference voditeljev držav oziroma v izrednih primerih, kot so genocid, zločini proti človeštvu in vojni zločini, posreduje v državah članicah. Po drugi strani ima tudi vsaka država članica AU pravico zahtevati posredovanje unije v državi z namenom, da ponovno vzpostavi mir in varnost, če meni, da sta ogrožena (Slovenska tiskovna agencija 2002).

Ena od kritik Ustanovne listine AU je ta, da dokument natančno ne opredeljuje mehanizmov za ohranjanje miru in varnosti. Mir in varnost sta le del ciljev, ki naj bi jim sledila AU, CAAU pa ne vsebuje konkretnih podrobnosti za izgradnjo mehanizmov, ohranjanje mednarodnega, regionalnega ali lokalnega miru in varnosti (United Nations Economic Commission for Africa 2002, 2).

Ključna točka (h) 4. člena Ustanovne listine AU pa vseeno korenito spreminja pogled na delovanje AU v primerjavi z OAU, ki ni imela pravice posredovanja v zgoraj omenjenih situacijah. Točka (h) je bila razširjena s Protokolom o dopolnitvah CAAU (*Protocol on Amendments to the Constitutive Act of the African Union*)²⁰, ki ga je leta 2003 sprejela Skupščina AU in navaja načelo: "pravice Unije, da v skladu z odločitvijo Skupščine /in na podlagi priporočila Sveta za mir in varnost/, posreduje v državi članici kadar gre za resne okoliščine kot so vojni zločini, genocid in zločini proti človeštvu ter resne grožnje zakonitemu redu, z namenom, da ponovno vzpostavi mir in stabilnost v državi članici Unije."

²⁰ Protokol o dopolnitvah Ustanovne listine Afriške Unije (*Protocol on Amendments to the Constitutive Act of the African Union*), podpisan 11. julija 2003 na 1. izredni seji Skupščine AU v Adis Abebi, še ni v popolni veljavi.

Na tem mestu se pojavi nova realnost in sicer nov organ AU, Svet za mir in varnost (*Peace and Security Council* – PSC v nadaljevanju). Svet je bil oblikovan po vzoru Varnostnega sveta OZN – VSOZN v nadaljevanju), vendar z dvema pomembnima razlikama. PSC nima stalnega članstva, ki bi odražalo ravnotežje moči na kontinentu, kontinuiteto delovanja pa si zagotavlja z izvolitvijo desetih držav članic za obdobje dveh let in izvolitvijo petih držav članic za obdobje treh let. Ima pa tudi v zgornji točki 4. člena Ustanovne listine AU, v točki (h), opisan mandat za posredovanje v državljanskem konfliktu v primeru vojnih zločinov, genocida in zločinov proti človeštvu, tudi na prošnjo države članice. Ta možnost daje AU oziroma PSC-ju sposobnost posredovanja v konfliktih na afriškem kontinentu, kar pa pomeni določeno tveganje. Takšno posredovanje je namreč v nesoglasju z načelom suverenosti v mednarodnem pravu, ki ga podpira VSOZN (Colin, 2003; Protocol on Amendments to the Constitutive Act of the African Union 2003; Mørup 2004).

Bistven premik AU k bolj učinkovitemu reševanju mirovne in varnostne problematike torej pomeni ustanovitev PSC. V 2. členu Protokola v zvezi z ustanovitvijo Sveta za mir in varnost AU (*Protocol relating to the establishment of the Peace and Security Council of the African Union*) lahko preberemo, "/d/a je PSC stalen organ odločanja na področju preprečevanja, obvladovanja in reševanja konfliktov". Zagotavljal naj bi kolektivno varnost, zgodnje obveščanje in hiter ter učinkovit odziv na konfliktne in krizne razmere v Afriki.

Vrnimo se nazaj na analizo AU kot celote in njeno zavezanost k zagotavljanju mednarodnega miru in varnosti v Afriki. Ne smemo pozabiti, da je AU nastajala zgodovinsko in med zgodovinskimi dejstvi, ki so botrovali razvoju organizacije; na tem mestu omenimo načelo *Pax-Africana*, ki izvira še iz časov dekolonializacije afriškega kontinenta. Načelo namreč predvideva, da mora mir v Afriki zagotavljati Afrika z lastnim trudom (*African solutions for African problems*) (Assanvo in Pout; 2007). Ustanovitev AU lahko v tem primeru pomeni prvi resen poizkus, da do takšnega načina zagotavljanja miru in varnosti končno pride. Golaszinski (2004: 1) navaja, "/d/a so afriški voditelji šele z ustanovitvijo AU naredili pomembne korake k vzpostavitvi afriškega varnostnega režima za ohranjanje varnosti in reševanje konfliktov, ki naj bi Afriki

zagotovil, da se izogne pretiranemu zanašanju na mednarodno skupnost ter zagotovil reševanje afriških problemov z afriškimi rešitvami." Logično bi lahko sklepali, da se je Afrika na prelomu tisočletja vendarle začela zavedati kompleksnosti problematike, s katero ima opravka, ter, da je z ustanovitvijo AU pričela razmišljati tudi o institucionalni ureditvi, ki bi utegnila biti kos zadanim nalogam in ciljem. AU torej pomeni korak k razumevanju aspektov individualne, nacionalne, mednarodne in globalne varnosti. Z ozirom na CAAU lahko sklepamo, da je AU definirala referenčne objekte in grožnje varnosti, voditelji afriških držav pa se glede na besede, zapisane v 8. odstavku preambule CAAU zavedajo tudi širših posledic, ki jih povzročajo negotove varnostne razmere na kontinentu, kar so izrazili kot: "zavedajoč se dejstva, da strahote konfliktov v Afriki predstavljajo največjo oviro na poti družbeno-ekonomskega razvoja /celega/ kontinenta ter ovirajo krepitev miru, varnosti in stabilnosti, ki so predpogoj za uresničevanje /.../ razvojnih in integracijskih programov."

Razvoj varnostnih mehanizmov, ki so potrebni za učinkovito delovanje organizacije na tem področju ostaja tako ena glavnih nalog, ki AU čakajo v prihodnosti. Prav tako na tem mestu še ne moremo sklepati, ali AU razume sodobne aspekte varnostne problematike ali pa njen pristop zaostaja za ostalim svetom. Še najbolj utegne biti AU predana zagotavljanju miru na Afriškem kontinentu zaradi zgodovinskega spomina, ki je kontinent držal in ga še drži v primežu konfliktov in vojn. Tudi na tem mestu se lahko sklicujemo na Ustanovno listino AU, ki pomenu miru na kontinentu daje dovolj močan poudarek in zavezanost. AU tako povezuje širok spekter organov ter ostalih regionalnih organizacij, ki skupno sestavljajo t.i. Afriško mirovno in varnostno arhitekturo (*African Peace and Security Architecture* – v nadaljevanju, APSA)²¹. Gre za pristop, ki se je razvijal v zadnjih štiridesetih letih, pomembnejše korake k vzpostavitvi nekakšnega afriškega varnostnega režima za zagotavljanje varnosti in preprečevanje konfliktov pa opazimo šele po ustanovitvi AU. APSA tako zajema različne elemente, razvite (ali v razvijanju) s strani AU in nekaterih regionalnih organizacij za učinkovito zagotavljanje miru in varnosti na

²¹ Pojem "arhitektura zajema strukture, norme, kapacitete in postopke, ki se nanašajo na preprečevanje konfliktov in vojn, posredovanje za mir in zagotavljanje varnosti," kot je dejal eden od članov Zbora modrecev pri PSC-ju, Salim Ahmed Salim (Assanvo in Pout; 2007; 4).

kontinentu. Različni avtorji v povezavi z omenjeno APSA navajajo naslednje elemente:

- Svet za mir in varnost (*Peace and Security Council - PSC*),
- Kontinentalni sistem za zgodnje obveščanje (*Continental Early Warning System - CEWS*),
- Afriške vojaške enote za posredovanje (*African Standby Force - ASF*) in Odbor za vojaško osebje (*Military Staff Committee – MSC*),
- Zbor modrecev (*Panel of the Wise*),
- Mirovni sklad (*the Peace Found*) in
- Regionalne gospodarske skupnosti (*Regional Economic Communities – RECs*) (Golaszinski 2004; Vines in Middleton 2008).

Ključni organ AU, ki pomeni premik AU k bolj učinkovitemu reševanju mirovne in varnostne problematike, pa je PSC, ki je bil ustanovljen po ratifikaciji Protokola v zvezi z ustanovitvijo Sveta za mir in varnost AU (*Protocol relating to the establishment of the Peace and Security Council of the African Union*, v nadaljevanju – Protokol)²², 26. decembra 2003. Cilji Sveta so opisani v 3. členu Protokola, ki PSC-ju nalagajo spodbujanje miru, varnosti in stabilnosti, predvidevanje in preprečevanje konfliktov z vzpostavitvijo miru (*peace-making*) ter graditvijo miru oziroma ustvarjanjem razmer za mir (*peace-building*). PSC ima tudi nalogo pokonfliktne obnove (*post-conflict reconstruction*), utrditve miru na konfliktnih območjih in preprečevanja ponovnega izbruha nasilja. Pomembne naloge PSC-ja so tudi koordinacija in usklajevanje boja proti terorizmu, razvijanje skupne obrambne politike in spodbujanje demokratične prakse, dobrega vladanja, vladavine prava, varovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, spoštovanja svetosti človekovega življenja in mednarodnega humanitarnega prava (Cilliers in Sturman 2004).

Dejanska pooblastila in naloge PSC-ja definira 7. člen Protokola. Izpostaviti velja 1. odstavek, ki pooblašča PSC da:

²² Protokol v zvezi z ustanovitvijo Sveta za mir in varnost Afriške Unije (*Protocol relating to the establishment of the Peace and Security Council of the African Union*), sprejet na 1. redni seji Skupščine AU, 9. julija 2002 v Durbanu, v veljavi od 26. decembra 2003.

- predvideva in preprečuje spore, konflikte in politike, ki bi lahko vodile v genocid in zločine proti človeštvu,
- prevzame funkcijo vzpostavljanja in izgradnje miru z namenom reševanja konfliktov, kjer so se ti pojavili,
- odobri priprave za delovanje in razmestitev mirovniških misij,
- Skupščini v skladu z (že navedeno) točko (h) 4. člena CAAU priporoči posredovanje v državi članici AU,
- sproži sankcije, kadar v državi članici AU pride do neustavne zamenjave oblasti,
- v okviru svoje odgovornosti za preprečevanje konfliktov izvaja spremljanje napredka držav članic pri krepitvi demokratičnih postopkov, dobrega vladanja, vladavine prava, varovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter spoštovanja svetosti človekovega življenja in mednarodnega humanitarnega prava.

Gre za najvitalnejše naloge PSC-ja; vzpostavitev miru in ustvarjanje razmer za mir, oziroma graditev miru. *Peace-building* funkcija PSC-ja je natančno definirana v 14. členu Protokola. V post-konfliktnih razmerah ima PSC namreč nalogo ponovne vzpostavitve vladavine prava, ustanovitve in razvoja demokratičnih institucij in nalogo priprave, organizacije in nadzora volitev v državi članici, kjer poteka *peace-building*. Proces ustvarjanja razmer za mir naj bi potekal že v času trajanja določenega konflikta na območjih, kjer je to mogoče.

V Protokolu so definirane tudi smernice delovanja PSC-ja v odnosu do OZN, do regionalnih mehanizmov za preprečevanje in reševanje konfliktov, ter do tega, na kakšen način naj se PSC vključi v humanitarne akcije na prizadetih območjih, oziroma jih sam organizira. Protokol prav tako predvideva osnivanje Kontinentalnega sistema za zgodnje obveščanje (*Continental Early Warning System* – v nadaljevanju, CEWS) ter ustanovitev Afriških vojaških enot za posredovanje (*African Standby Force* – v nadaljevanju, ASF). Po končani konfliktni situaciji na prizadetem območju ima PSC še druge naloge, kot so zagotovitev spoštovanja mirovniških sporazumov, izvedba razoroževanja, demobilizacije in reintegracije ter ponovne naselitve beguncev in notranje

razseljenih oseb (*Internally Displaced Persons – IDP*) (Solomon in Swart, 2004).

Za učinkovito delovanje PSC-ja Protokol v 2. členu predvideva stalno podporo s strani Komisije AU, Zbora modrecev, CEWS-a, ASF in Mirovnega sklada.

V preambuli Protokola lahko preberemo, da so avtorji veliko pozornosti namenili tudi določbam Ustanovne listine OZN. Med drugim je izpostavljeno nujno potrebno temeljitejše sodelovanje med AU in OZN na področju zagotavljanja miru in varnosti na afriškem kontinentu. Primat OZN Protokol potrjuje v 1. odstavku 17. člena, kjer je navedeno, da naj bi PSC ravnal v tesnem sodelovanju z VSOZN, ki ima prvenstveno obveznost zagotavljanja mednarodnega miru in varnosti. 17. člen Protokola v 3. točki pa določa način dela: "/PSC/ in predsednik Komisije morata vzdrževati tesno in neprekinjeno sodelovanje z /VSOZN/, njegovimi afriškimi državami članicami /ter/ Generalnim sekretarjem /OZN/, vključno s periodičnimi sestanki in rednimi konzultacijami glede vprašanj povezanih z mirom, varnostjo in stabilnostjo v Afriki."

Več avtorjev OZN v odnosu do afriških problemov izpostavlja kot skrajno neučinkovito organizacijo. Møller (2005b, 67) navaja, "/d/a čeprav OZN Afriki pomeni veliko, vendar to še ne pomeni, da dejanska učinkovitost OZN-a ni več kot vredna graje. V veliko primerih je bila OZN neuspešna, pa naj bo to v smislu intervencije, ki je situacijo prej poslabšala kot izboljšala, kot v primeru Somalije, ali ne-intervencije pri zaustavitvi genocida kot v primeru Ruande, kjer je OZN konflikt tolmačila kot državljansko vojno." V primeru Ruande se tudi Golaszinski (2004, 5) vpraša, "/k/aj se zgodi v primeru, da OZN ni naklonjena ali pa ni zmožna odobriti prave akcije ob pravem času? Ali naj AU v tovrstnih primerih naredi drznejši korak naprej?" Nobeden od ključnih dokumentov, tako Ustanovna listina AU, kot Protokol, izrecno ne navajata, da AU ne sme izvesti intervencije brez odobritve VSOZN. Še več, zgoraj omenjeni 4. člen, odstavek (h), Ustanovne listine AU, uniji zagotavlja pravico intervencije v prav tam navedenih razmerah.

Drugi avtorji opažajo, da je Afrika z mirovno in varnostno arhitekturo že naredila (drzen) korak naprej. S trdom, ki so ga afriške institucije na čelu z AU vložile v reševanje mirovne in varnostne problematike na kontinentu, se je povečalo tudi zanimanje drugih svetovnih organizacij za to problematiko. VSOZN je v tem primeru ponovno vzpostavil zanimanje za mir in varnost v več državah v Afriki kot na primer v Burundiju, Slonokoščeni obali, Demokratični republiki Kongo in Liberiji (Klingebiel 2005).

Naslednji dokaz, da se je zanimanje za preprečevanje reševanje konfliktov na afriškem kontinentu s strani OZN in celotne mednarodne skupnosti povečalo, je število vseh mirovnikov razporejenih po svetu. V letu 2009 je namreč "rekordno število okrog 113 000 mirovnikov, uniformirancev in civilnih delavcev, ohranjalo stabilnost v državah, prizadetih zaradi konfliktov po celem svetu" (Neethling 2009, 3). Vojaškega in policijskega osebja ter vojaških opazovalcev naj bi bilo po podatkih podsekretarja OZN za *peace-keeping* operacije, Alaina Le Roya, v letu 2009 že čez 90 tisoč. Ob tem je potrebno poudariti, da je bilo na dan 1. aprila 2008 s strani OZN vodenih dvajset operacij za ohranjanje miru, od tega jih je bilo 10 na afriških tleh, kar je zahtevalo približno 70 odstotkov zgoraj omenjenih kapacitet vseh mirovnikov (Neethling 2009).

Zelo pomemben organ AU, ki ima zelo širok spekter delovanja in med drugim nudi tudi podporo PSC-ju preko svojega predsednika, komisarja za mir in varnost in specializiranih oddelkov, je tudi Komisija AU. Znotraj Komisije AU deluje Oddelek za Mir in varnost (*Peace and Security Department*), ki je po velikosti največji oddelek Komisije, kar kaže na njeno osredotočenost na upravljanje (že obstoječih) konfliktov. Glavna naloga oddelka je ohranjanje miru, varnosti in stabilnosti v kontekstu določil OZN. Oddelek za politične zadeve (*Political Affairs Department*) naj bi se osredotočal predvsem na preprečevanje konfliktov, saj deluje na področju človekovih pravic, demokratičnih institucij, beguncev, humanitarnih zadev in volitev v državah članicah, kar so vse področja, ki lahko zgodaj opozorijo na nastanek morebitne krizne situacije (Cilliers in Sturman 2004).

Protokol v 10. členu pooblašča predsednika Komisije AU, da z vsemi razpoložljivimi sredstvi prevzame pobudo pri preprečevanju, reševanju in upravljanju konfliktov. Posvetovanje PSC-ja s predsednikom Komisije AU zajema skoraj vse aspekte delovanja PSC-ja, saj morajo biti vsa pooblastila izvajana v sodelovanju z njim. Področja sodelovanja zajemajo tako osnovne procedure kot odločitve, kdaj in zakaj naj PSC sploh stopi v akcijo. Predsednik soodloča tudi v odnosih PSC-ja do Zbora modrecev, CEWS-a, ASF ter kontrolira humanitarne akcije, ki jih PSC izvaja. Zato v 4. točki istega člena Protokol določa tudi ustanovitev Sekretariata za potrebe PSC-ja (*Peace and Security Council Secretariat*), ki predsedniku komisije zagotavlja zadostne materialne in človeške vire za učinkovito delo.

Predsednik Komisije AU ima torej močno svetovalno in izvršilno vlogo pri zagotavljanju učinkovitega delovanja PSC-ja. Kakovost, pravočasnost in bistvenost informacij, s katerimi razpolaga pri svojih odločitvah, so odvisne predvsem od CEWS-a, ki preko predsednika Komisije AU kroji uspešno delovanje PSC-ja (African Union 2008).

Ustanovitev CEWS-a je določena v 12. členu Protokola. Sistem zgodnjega obveščanja naj bi bil sestavljen iz opazovalnega in nadzornega centra (*Situation Room*) s sedežem v prostorih Direktorata za obvladovanje konfliktov na oddelku za mir in varnost AU. Center naj bi bil odgovoren za zbiranje in analizo podatkov, pridobljenih neposredno s strani opazovalnih in nadzornih enot Regionalnih mehanizmov za preprečevanje konfliktov (*Regional Mechanisms for Conflict Prevention*), pridobljenih v skladu z merili za zgodnje obveščanje (*Early Warning Module*). Ta merila temeljijo na "političnih, ekonomskih, socialnih, vojaških in humanitarnih kazalcih" (Cilliers in Sturman 2004, 101). Ista avtorja sklepata, da naj bi tovrstna merila CEWS-u vsaj teoretično zagotavljala objektivni način spremljanja situacije v 53 državah članicah in nato pravočasno posredovanje opozoril PSC-ju v primeru, da kazalci pokažejo določene napetosti.

Težava v praksi se pojavi v tem, da vzorec proučevanja v tem primeru zajema 53 zelo različnih držav, za katere je skoraj nemogoče določiti učinkovite

kazalce, ki bi definirali, kdaj in kje se resnične napetosti sploh pojavijo. Tu se CEWS namreč znajde pred prevelikim tehničnim, finančnim in političnim zalogajem. (Z zadostnimi sredstvi se jima zdi stvar sicer celo mogoča.) Glavne ovire, ki onemogočajo izgradnjo učinkovitega sistema za zgodnje obveščanje v Afriki, naj bi tičale v slabih političnih razmerah v državah članicah. Zgodnji kazalci za izbruh konflikta znotraj večine problematičnih držav v Afriki so bili po mnenju Cilliersa in Sturmanove (2004, 101) večinoma zloraba oblasti, kršenje človekovih pravic, slabo vladanje ter izkrivljanje demokracije. Nobena od držav v omenjenih situacijah ni bila pripravljena predlagati posredovanja AU. Avtorja zato v prihodnosti pomembno vlogo pripisujeta afriški civilni družbi, ki naj bi učinkoviteje opozarjala na kritične razmere, kot pa to počnejo vlade držav članic (Cilliers in Sturman, 2004).

Kritika obeh avtorjev je nedvomno na mestu, saj precej suvereno definirata zgoraj omenjene "kazalce, ki jih je nemogoče določiti". Prav tako tu ne gre zanemariti dejstva, da Protokol v 3. In 7. točki 12. člena jasno določa, da naj Komisija AU za učinkovitejše delovanje CEWS-a poskrbi s sodelovanjem in posvetovanjem "/z/ OZN in njenimi agencijami, drugimi ustreznimi mednarodnimi organizacijami, raziskovalnimi centri, akademskimi institucijami in nevladnimi organizacijami" (12. člen, 3. točka). Prav tako naj bi predsednik Komisije AU "/p/reko posvetovanja z državami članicami, regionalnimi mehanizmi, OZN in drugimi ustreznimi institucijami dodelal praktične podrobnosti za vzpostavitev CEWS-a in uredil vse potrebno za njegovo učinkovito delovanje" (12. člen, 7. točka).

Tako lahko ugotovimo, da AU v pridobivanju ustreznih informacij za preprečevanje konfliktov in kriznih situacij v Afriki nikakor ne bi smela biti osamljena. Pridobivanje informacij pa je seveda odvisno od uspešnosti sodelovanja AU z zgoraj omenjenimi organizacijami, še posebej z OZN in njenimi agencijami na eni, ter ustreznimi regionalnimi organizacijami na drugi strani. Razvejana struktura potencialnih virov informacij, ki predstavljajo ogrodje za delovanje CEWS-a, je prikazana v dokumentu z naslovom Okvir za operacionalizacijo CEWS-a (*Framework for the Operationalization of the CEWS*), ki je bil sprejet na srečanju v JAR decembra 2006. Srečanje je

potekalo na visoki ravni, saj so se ga udeležili vladni strokovnjaki držav članic AU s področja miru in varnosti ter predstavniki RECs, kot so Skupnost Sahelsko-saharskih držav (*Community of Sahel and Saharan States – CEN-SAD*), Skupni trg Vzhodne in Južne Afrike (*Common Market of Eastern and Southern Africa – COMESA*), Vzhodnoafriška skupnost (*East African Community – EAC*), Gospodarska skupnost srednjeafriških držav (*Economic Community of Central African States – ECCAS*), Ekonomska skupnost zahodnoafriških držav (*Economic Community of West African States – ECOWAS*), Medvladni razvojni urad (*Intergovernmental Authority on Development – IGAD*)²³, Južnoafriška skupnost za razvoj (*Southern African Development Community – SADC*) ter predstavniki raziskovalnih centrov, akademskih institucij, nevladnih organizacij in mednarodnih organizacij, vključno z OZN, kot opazovalko (African Union 2006).

AU je uspelo med seboj povezati zgoraj navedene afriške RECs, ki so že v preteklosti delovale na področjih miru, varnosti, gospodarstva, razvoja in drugje. Gre za regionalne organizacije, ustanovljene v času OAU, ki so ostale v bolj ali manj nespremenjeni obliki dejavne do današnjega časa in imajo večinoma gospodarski značaj. Nekatere izmed njih so razvile tudi lastne regionalne varnostne mehanizme, varnostne politike ter lastne vojaške kapacitete in še danes aktivno sodelujejo, tudi z OZN, na področju mirovnih operacij.

6.4.3 AU in razvoj

Tudi razumevanje razvojne problematike v Afriki je s podpisom CAAU doživelo določene spremembe, ki bi lahko pomenile premik iz mrtve točke, tudi na področju razvoja v širšem smislu. V že omenjenem 8. odstavku preambule CAAU je jasno navedeno, da se države podpisnice dokumenta zavedajo, da so "mir, varnost in stabilnost predpogoj za uresničevanje načrtov za razvoj in integracijo kontinenta"; v 6. odstavku preambule pa podpisnice izražajo

²³ V dokumentih EU najdemo slovenski prevod organizacije IGAD, zapisan kot "medvladna oblast za razvoj". V tej nalogi je uporabljen drug prevod, ki ga lahko najdemo v nekaterih drugih dokumentih in se mi zaradi strukture organizacije IGAD zdi primernejši kot prvi, namreč Medvladni razvojni urad.

prepričanje, da ključ za promocijo družbeno-ekonomskega razvoja in za učinkovito soočanje z izzivi globalizacije leži v rokah Afriške gospodarske skupnosti (*African Economic Community – AEC* v nadaljevanju). Afriška gospodarska skupnost je sicer nastala še pod okriljem OAE s podpisom Pogodbe o ustanovitvi Afriške gospodarske skupnosti (*Treaty establishing the African Economic Community*)²⁴ leta 1994, poznane tudi kot Pogodba iz Abudže. AEC deluje preko posebnih tehničnih odborov, ki pokrivajo področja ruralnega gospodarstva in kmetijstva, monetarne in finančne zadeve, carinske in imigracijske zadeve, industrijo, znanost in tehnologijo, energetiko, naravne vire in okolje, transport, komunikacije in turizem, zdravstvo, delo in socialne zadeve ter izobraževanje, kulturo in človeške vire. Elementi AEC so tako kot v primeru varnostne arhitekture APSA, posamezne RECs, in sicer ECCAS, COMESA, SADC, ECOWAS in Unija arabskega Magreba (*Arab Maghreb Union – AMU*) (International Relations and Cooperation Department South Africa 2011).

V CAAU je AU jasno definirala tudi svoje cilje, med katerimi je v točki (m) 3. člena navedeno, da unija namerava "pospešiti razvoj kontinenta s promoviranjem raziskav na vseh področjih, predvsem v znanosti in tehnologiji," vzporedno s "promocijo socialne pravičnosti za zagotovitev uravnoveženega ekonomskega razvoja" (4. člen, točka (n) CAAU). Za zagotovitev polne udeležnosti vseh afriških ljudstev pri razvoju in integraciji kontinenta je AU predvidela ustanovitev Pan-afriškega parlamenta (17. člen, točka 1. CAAU).

Cilliers (2008, 111) ugotavlja, "da bi se lahko rast na afriškem kontinentu končno zgodila /ravno/ z regionalizacijo." Ugotovitev argumentira z najnovjšimi razvojnimi pristopi/teorijami in novo ekonomsko geografijo, ki se osredotoča na lokacijske prednosti in v modele trgovine uvaja problem razdalje, kar naj bi pojasnilo način, na katerega se širi razvoj. "Ekonomske integracije v obliki regionalnih trgov dobrin, storitev, kapitala in dela, vključno z enotnimi standardi in nižjimi obojestranskimi carinskimi omejitvami, bodo ustvarile večje in

²⁴ Pogodba o ustanovitvi Afriške gospodarske skupnosti (*Treaty establishing the African Economic Community*), podpisana 3. junija 1991 na 27. redni seji Skupščine OAE v Abudži, v veljavi od 12. maja 1994.

zanimivejše trge tako za Afriko kot mednarodne investitorje in proizvajalce", pravi Cilliers (prav tam) in dodaja, da naj bi "globlja ekonomska integriranost vključevala tudi fizično in ekonomsko infrastrukturo ter prost pretok delovne sile" (prav tam).

Glede na to, da AU temelj razvoja vidi ravno v RECs in v regionalnih povezavah predvideva rešitev težav na več področjih, vključno z varnostjo in razvojem, ni nenavadno, da je bilo na podobnih načelih, vzporedno s preobrazbo OAE v AU na prelomu tisočletja, osnovano tudi Novo partnerstvo za razvoj Afrike (*New Partnership for Africa's Development* – NEPAD v nadaljevanju). NEPAD je bil kot enoten in splošen program za družbeno-ekonomski razvoj in prenovitev Afrike sprejet v obliki Deklaracije 1 (XXXVII), ki je bila sprejeta na 37. redni seji Skupščine OAE med 9. in 11. julijem 2001 v Lusaki. Temelji za razvoj programa so bili postavljeni že nekoliko prej s programoma Milenijsko partnerstvo za afriško gospodarsko okrevanje – MAP (*Millenium Partnership for Africa's Economic Recovery*) in Načrtom OMEGA, ki sta bila združena v t.i. Novo afriško pobudo – NAI (*New African Initiative*). Julija 2002 je bila na vrhu AU v Durbanu sprejeta Deklaracija o demokraciji, političnem in gospodarskem upravljanju ter upravljanju družb (*Declaration on Democracy, Political, Economic and Corporate Governance*). Poleg primarnih ciljev programa, ki vključujejo izkoreninjenje revščine, promocijo trajnostnega razvoja in rasti, integracije Afrike v svetovno gospodarstvo ter izboljševanje položaja žensk, je bil z deklaracijo oblikovan tudi Afriški mehanizem medsebojnega pregleda (*African Peer Review Mechanism* – APRM v nadaljevanju). APRM je bil sprejet s strani držav članic AU in odraža njihovo zavezanost k medsebojnemu pregledu napredka na področjih demokracije in dobrega političnega vladanja, vodenja in upravljanja gospodarstva upravljanja družb ter splošnega družbeno-ekonomskega razvoja. APRM danes zajema 30 držav članic, ki so privolile v medsebojen nadzor (African Union 2001, 1–3; *New Partnership for Africa's Development* 2011a).

NEPAD je bil leta 2010 na 14. srečanju vrha AU v Adis Abebi okrepljen še s transformacijo Sekretariata NEPAD-a v Agencijo NEPAD-a za načrtovanje in Koordinacijo (*NEPAD Planning and Coordinating Agency* – Agencija NEPAD-a

v nadaljevanju), ki naj bi v prihodnje skrbela za dosledno uresničevanje ciljev programa. Vodenje programa je sicer v pristojnosti Skupščine AU, njegova struktura pa je dopolnjena s tremi organi: z zgoraj navedeno Agencijo NEPAD-a, NEPAD-ovim Odborom predsednikov vlad in držav članic ter NEPAD-ovim Upravnim odborom. Z večjo integracijo NEPAD-a v AU je bila zagotovljena tudi večja legitimnost programa, ki naj bi bil v preteklosti preveč izpostavljen dominantnemu vplivu JAR (New Partnership for Africa's Development 2011a, Wikipedia 2011i).

Herbert (2002) ugotavlja, da je bilo v različnih občilih večkrat zapisano, da je NEPAD nekakšen "Marshallov načrt" za Afriko, vendar nato tudi navaja, da se NEPAD od njega bistveno razlikuje, ker je "Marshallov načrt /.../ uspešno obnovil kar, je nekoč že bilo, NEPAD-ovo poslanstvo pa je v veliki meri zgraditi nekaj, česar sploh še ni" (Herbert 2002, 5). Ob pregledu nekaterih nalog, ki si jih je NEPAD zadal in nekatere v desetih letih obstoja tudi uresničil, lahko strnemo, da je bistvo programa usmerjeno v reševanje afriške nerazvitosti in revščine, ki naj bi se začelo z zagotovitvijo miru in politične stabilnosti na kontinentu, utrdilo pa z uveljavljanjem človekovih pravic in svoboščin, politično svobodo ter dobrim vladanjem. Poleg revščine, nerazvitosti in splošne nestabilnosti NEPAD razloge za zaostajanje Afrike med drugim vidi tudi v slabi infrastrukturi, izobraževalnem sistemu in zdravstvu. S pregledom njegovih aktivnosti se na prvi pogled dozdeva, da se je Afrika s tem programom odločno in koordinirano spopadla z vsemi aspekti razvojne problematike na kontinentu. Delovna področja NEPAD-a namreč zajemajo naslednje tematske sklope:

- kmetijstvo in prehranska varnost (vključuje Celostni razvojni program za afriško kmetijstvo (*Comprehensive Africa Agriculture Development Programme – CAADP*)),
- klimatske spremembe in upravljanje z naravnimi viri (vključuje okolje, energetiko in vodne vire),
- regionalne integracije in infrastruktura (vključuje program e-Africa, transport, energetiko in vodne vire),
- človekov razvoj (vključuje zdravstvo, izobraževanje in usposabljanje ter programa: Afriški znanstveni, tehnološki in inovacijski kazalniki (*African*

- Science, Technology and Innovation Indicators – ASTII*) in Afriška pobuda za biološke vede (*African Biosciences Initiative – ABI*)),
- upravljanje gospodarstva in družb (*Economic and Corporate Governance*) (vključuje APRM),
 - ostala področja (vključujejo zasebni sektor, spol ter informacijske in komunikacijske tehnologije – IKT v nadaljevanju) (Herbert 2002; New Partnership for Africa's Development 2011b).

Kritike na račun NEPAD-a so številne in ne brez osnove. V različnih virih lahko najdemo pripombe strokovnjakov, da program nima jasno zastavljenih prioritet, ker so določeni cilji, kot je na primer izkoreninjenje revščine, skriti v neprimernih sklopih in da problematiko revščine NEPAD obravnava v sklopu človekovega razvoja, čeprav je le-ta njihov primarni cilj in bi ga bilo potrebno vključiti tudi v druge sklope delovanja. NEPAD naj bi bil tudi prekomerno potraten, milijone USD naj bi zapravljali brez uspeha. NEPAD je doslej doživel kritike s strani posameznih afriških voditeljev, kot tudi s strani intelektualcev v Deklaraciji iz Akre sprejeti leta 2002 (Herbert 2002, Wikipedia 2011i).

Herbert (2002, 108–11) pa največjo kritiko NEPAD-a vidi v tem, da so afriški voditelji potratili mnogo časa, da so program "prodali" zahodu in celo zaslužili celo vrsto pohval s strani skupine G-8, niso pa ga "prodali" Afričanom. Odločanje večinoma poteka za zaprtimi vrati, pri čemer je afriška civilna družba iz procesa popolnoma izključena. Po njegovem mnenju tovrstna promocija programa služi le za prepričevanje držav donatoric, da nadaljujejo s prispevanjem pomoči, ki nadaljuje paradigmo mednarodne odvisnosti nerazvitih od razvitih. Sedanji glavni izvršilni direktor Agencije NEPAD-a, Ibrahim Assane Mayaki, zavrača odvisnost Afrike od zunanje pomoči in navaja, "da je program osnovan na Afričanih, ki računajo sami nase, /.../ kot je to izraženo v /CAAU/ in /MDGs/" (Mayaki 2011, 1), ter da je "razvoj Afrike nemogoč brez regionalne integracije" (prav tam). Mayaki (2011, 2) nato opredeljuje tudi prioritete, ki si jih je NEPAD zadal v prihodnje in zajemajo:

- ustvarjanje pogojev za trajnostni razvoj z zagotavljanjem: 1. miru in varnosti; 2. demokracije, dobrega vladanja, regionalne kooperacije in integracije ter 3. vzpostavljanja institucij in usposabljanja kadrov,
- reforme ključnih politik in povečanje investicij v: 1. kmetijstvo, človekov razvoj s poudarkom na zdravstvu, izobraževanje, znanost in tehnologije ter usposabljanje; 2. v izgradnjo in izboljšanje infrastrukture, vključno z IKT, energijo, transportom, vodnimi viri in higienskimi razmerami; 3. v promoviranje diverzifikacije proizvodnje in izvoza upoštevajoč kmetijsko in predelovalno industrijo, rudarstvo, bogatenje mineralov in turizem; 4. in v pospeševanje intra-afriške trgovine ter izboljšanje dostopa do razvitih trgov; 5. v okolje,
- aktiviranje sredstev: 1. za povečanje domačega varčevanja in investiranja; 2. izboljšanje upravljanja bilance javnega financiranja; 3. izboljšanje afriškega deleža v globalni trgovini; 4. povečanje privlačnosti za TNI in 5. povečanje tokov kapitala z nadaljnjim zmanjševanjem zunanega dolga in povečevanjem tokov ODA.

Glede na zgoraj navedeno lahko zaključimo, da NEPAD resnično lahko pomeni (sicer edino) pravilno celostno strategijo AU in vse Afrike, da se končno izvije iz pasti revščine in nerazvitosti. Predsedniki vlad in držav članic AU so julija 2010 potrdili tudi Program Afrike za razvojno učinkovitost (*The Africa Platform for Development Effectiveness* – APDev mehanizem v nadaljevanju), ki ga koordinirata Agencija NEPAD-a in Komisija AU. Poglavitne naloge APDev mehanizma zajemajo izboljšanje učinkovitosti zunanje pomoči, promocijo kooperacije jug-jug, vzpostavljanje institucij in usposabljanje kadrov v Afriki.

Splošna odvisnost Afrike od ODA je na visoki ravni, vendar nekatere afriške države prejemajo bistveno več zunanje pomoči kot druge. Naloga APDev mehanizma je izboljšanje učinkovitosti in distribucije zunanje pomoči na obstoječih področjih pa tudi na področjih enakosti med spoloma, invalidnosti, okoljske vzdržnosti, človekovih pravic in pravic žensk. Več sredstev naj bi bilo namenjenih še za vzpostavljanje novih, ustreznih institucij in usposabljanje kadrov (New Partnership for Africa's Development 2010, 9–13).

Največjo promocijo kooperacije jug-jug Afrika vidi v sodelovanju RECs s Kitajsko, Brazilijo, Indijo in Malezijo in skupaj z vsemi afriškimi državami. Glavna gonilna sila kooperacije jug-jug, ki "počasi spreminja dinamiko mednarodnih odnosov in razvojnega sodelovanja za /in med/ DVR" (New Partnership for Africa's Development 2010, 13), je v zadnjem času postala Kitajska, ki je v Afriki prisotna z vse več investicijami. Kitajska je samo v prvih devetih mesecih leta 2010 v Afriko investirala skoraj 0,9 milijarde USD, če finančnih investicij sploh ne štejemo. To pomeni 77,5 odstotni porast investicij glede na leto poprej. Cilliers (2008) navaja, da Kitajska ni več samo željna afriških naravnih resursov v obliki nafte in mineralov, temveč pomeni tudi čedalje večji vir zunanje pomoči in investicij, ki jih Afrika od Kitajske prejema v obliki "finančne pomoči, investicij v infrastrukturne projekte, diplomatskih pobud in paketov orožja" (Cilliers 2008, 24). Stopnja rasti trgovanja med Afriko in Kitajsko je od leta 2000 do danes na letni ravni znašala v povprečju 33,5 odstotka in je v letu 2008 dosegla 107 milijarde USD, kar pomeni 10 odstotkov vse afriške zunanje trgovine. Po teh podatkih Kitajska zaostaja le še za ZDA, ki je v istem letu z Afriko trgovala s sredstvi v višini 140 milijard USD. Največji izvozni trg pa Afriki še vedno predstavljajo evropske države (New Partnership for Africa's Development 2010).

Vzpostavljanje institucij in usposabljanje kadrov je tretja komponenta APDev mehanizma, ki zajema oblikovanje prioritet in izhodišč za izboljšanje afriških kapacitet za delovanje na področjih izboljšanja učinkovitosti zunanje pomoči in kooperacije jug-jug. Z dokumentom NEPAD Capacity Development Strategic Framework (CDSF), ki je bil sprejet leta 2010, je NEPAD izpostavil šest ključnih področij za izboljšanje afriškega razvojnega okolja:

- preoblikovanje vodstva (*Leadership Transformation*), ki formulira potrebo po učinkovitem, vizionarskem in pogumnem vodenju Afrike z usposobljenimi voditelji na vseh sferah družbenega delovanja;
- preoblikovanje državljanov (*Citizen Transformation*), ki zajema ustvarjanje populacije zahtevnih državljanov, ki so sposobni vršiti pritisk na institucije in zahtevajo njihovo transparentno delovanje;

- inovacije, ki temeljijo na znanju in dokazih, ki zajemajo razvoj in rabo politik in procesov odločanja, ki jih vodita znanje in razvojna naravnost;
- uporabo afriških potencialov, sposobnosti in virov, kar bi preprečilo, da le-ti v mnogih državah ostanejo neizkoriščeni, kar povečuje njihovo odvisnost od zunanje pomoči tako v smislu financiranja, kot tehnične asistencе.
- razvoj in povečanje zmogljivosti obstoječih nosilcev razvoja;
- celostno načrtovanje in uresničevanje zadanih načrtov (Organisation for Economic Co-operation and Development 2010).

7 RAZVOJNE MOŽNOSTI AFRIKE V 21. STOLETJU

AU se kot ena najmlajših mednarodnih organizacij spopada z mnogimi težavami tako na področju varnosti, kot razvoja. Današnja podoba AU prikazuje kot regionalno organizacijo, ki ima v svojih ustanovnih aktih dokaj trdne temelje za uspešno delo v prihodnosti. Odpravila je nekaj pomembnih pomanjkljivosti, ki jih je podedovala od svoje predhodnice OAU, vendar se njeni dejanski uspehi na področju miru, varnosti in razvoja zaenkrat kažejo bolj v teoriji kot v praksi. Institucionalna infrastruktura AU dosega zavidljivo raven razvitosti, ki deluje povezovalno in prispeva k zviševanju ravni politične volje za reševanje problemov vsaj v večini držav članic. Dokaze za to lahko iščemo v dejstvih, da je večina afriških držav, razen tistih najbolj izključenih, pokazala voljo za reševanje konfliktov na svojem kontinentu in so za to pripravljene žrtvovati svoje enote, svoja razpoložljiva sredstva in včasih tudi lastno varnost, kadar znotraj-državni konflikti prestopijo meje. Z gotovostjo lahko tudi potrdim, da bi stabilizacija nekaterih najhujših kriznih območij v Afriki končno omogočila, da bi AU "zadihala s polnimi pljuči" in se prenehala ukvarjati samo z reševanjem že obstoječih konfliktov. Šele takrat bi namreč lahko zaživel vsi mehanizmi za ohranjanje miru na post-konfliktnih območjih ter mehanizmi za preprečevanje nastajanja novih konfliktov, ki jih je AU že osnovala, da ne govorimo o ugodnih razmerah za splošen družbeno-ekonomski razvoj, ki bi utegnile s tem nastati.

Hipotezo številka 1, ki jo zagovarjam in se glasi, da se Afrika lahko prične razvijati le z vzpostavitvijo stabilnega varnostnega okolja, pri čemer igra ključno vlogo Afriška unija pod pokroviteljstvom Organizacije združenih narodov ter s pomočjo ostalih pomembnih akterjev v mednarodni skupnosti, lahko že na tem mestu le deloma potrdim.

AU je namreč v desetih letih delovanja že dosegla določeno stropno delovanja obrambno-varnostnega sistema, ki je še v procesu izgradnje, treba je le spodbuditi proces realizacije. Nekateri avtorji trdijo, da se je Afrika z ustanovitvijo AU izognila pretirani odvisnosti od celotne mednarodne skupnosti, kar pa v tem času ne more biti dlje od resnice. AU je svojo strukturo zgradila

tudi na izkušnjah drugih mednarodnih organizacij, kot sta OZN in EU. Se pravi, da ima svoje vzornice znotraj globalnega mednarodnega sistema in je zato od njihovega znanja še toliko bolj odvisna. Izkušnje teh organizacij bi lahko služile za pospešitev operacionalizacije sistemov AU. Zopet pa se višji cilji ustavijo ob dejstvu, da vsi napor AU in celotne mednarodne skupnosti večinoma služijo za reševanje obstoječih konfliktov, ki počrpajo neverjetne količine tako materialnih kot nematerialnih sredstev. Kje so torej možnosti, da AU postane krovna organizacija, ki bi lahko pod svojim okriljem povezala sleherno državo članico in druge organizacije na kontinentu? Na podlagi analize obrambno-varnostnega sistema AU, kot obstaja danes, jih praktično ni. To dokazuje predvsem dejstvo, da se AU koncentrirano ukvarja z zagotavljanjem miru na posameznih območjih na kontinentu, kar ji onemogoča, da bi uspešno delovala tudi na ostalih področjih, kot so ekonomski razvoj, razvijanje demokratičnih institucij, povezovanje ostalih regionalnih organizacij in podobno. Ravno RECs, na katere AU v prihodnosti polaga velike upe pri zagotavljanju miru in varnosti po posameznih regijah, v današnjem času delujejo povsem razglašeno. AU jih sicer skuša povezati, vendar je pred njo dolgotrajen proces. Nekatere organizacije namreč delujejo že zelo dolgo časa, a v desetletjih delovanja vseeno niso uspele razviti niti osnovnih temeljev skupnega sodelovanja, ki bi zajemalo celoten kontinent. To nalogo je v celoti prevzela AU. Poudariti pa je potrebno, da so nekatere RECs v preteklosti že razvile lastne kapacitete za reševanje podobnih problemov, kot jih danes rešuje AU. Naloga AU je, da to s pridom izkoristi.

Vse naloge, strategije in cilji, ki si jih je Afrika zastavila v novejšem času predvsem z ustanovitvijo AU in njenih ključnih organov ter oblikovanjem razvojnih in varnostnih programov, resnično pokrivajo velik del tako problematike razvoja kot tudi varnosti na kontinentu. Vendarle pa je potrebno poudariti, da je v naboru vseh dokumentov, programov in strategij vse premalo pozornosti namenjeno nekaterim ključnim varnostnim in razvojnim problemom, s katerimi se danes Afrika srečuje. Afrika je sicer prepoznala in pričela reševati nekatere ključne probleme, ki jih povzročajo konflikti, slaba institucionalna infrastruktura, pomanjkanje prakse dobrega vladanja, revščina, nespoštovanje

človekovih pravic in svoboščin, slaba infrastruktura, zaostalo kmetijstvo, neustrezna poraba sredstev ODA, uničevanje okolja. A prepoznavanje in poznavanje obstoječih problemov še nič ne pomeni, če zanje ni ustreznih mehanizmov, s katerimi bi jih lahko učinkovito reševali.

Afrika je na področju reševanja konfliktov že dosegla nekatere delne uspehe, ki jih je realizirala tudi s pomočjo mednarodne skupnosti, pri tem mislim predvsem na reševanja konflikta v Darfurju²⁵, kjer je AU skupaj z Združenimi narodi posredovala s Hibridno operacijo OZN in AU v Darfurju (*UN-AU Hybrid Operation in Darfur – UNAMID*), ki nemirov v tej zahodno-sudanski pokrajini še ni popolnoma končala. Na celotnem kontinentu danes še vedno poteka večje število drugih različnih oboroženih konfliktov, tudi z mednarodnimi razsežnostmi, vključno z državljansko vojno v Libiji, ki se je začela 15. februarja 2011. V ostale konflikte na kontinentu je vključenih vsaj še 15 drugih afriških držav. Medtem ko se je trend števila tovrstnih konfliktov v letih 1996/2005 zmanjševal, je danes zopet v vzponu. Problem se večinoma skriva v tem, da veliko afriških držav ni sposobnih ohranjati niti lastne, kaj šele regionalne ali mednarodne varnosti. Vsaj deset afriških držav je kronično šibkih, kar pa deluje destabilizacijsko na ves kontinent. Afriško državo, ki spada v to deseterico bi lahko opisali kot takšno, ki:

- je v stanju konflikta ali na robu njegovega izbruha,
- državljanom ne zagotavlja varnosti,
- ima nedemokratsko obliko vladavine,
- ima nizek BDP,
- ima revno prebivalstvo z nizkimi dohodki,
- ima slabe ceste in drugo infrastrukturo,
- ima neučinkovit zdravstveni in izobraževalni sistem,
- ne spoštuje človekovih pravic,

²⁵ AU je v preteklosti bolj ali manj uspešno že posredovala v konfliktih znotraj nekaterih držav članic. Najpomembnejše tri misije AU do sedaj so: Misija AU v Burundiju, (*AU Mission in Brundi – AMIB*), Misija AU v Somaliji, (*AU Mission in Somalia – AMISOM*) in Misija AU v Sudanu, (*AU Mission in Sudan – AMIS*).

- ima visoko stopnjo korupcije in
- ima nesvobodne volitve.

Zgornjim destabilizacijskim dejavnikom lahko dodamo še organizirani kriminal, terorizem, orožarske posle ter nezakonito trgovino z orožjem in prepovedanimi drogami. Vsi ti varnostni problemi in splošna ranljivost afriškega varnostnega okolja predstavljajo enega ključnih razlogov za razvojno letargijo, ki vlada v mnogih državah črne celine.

Tudi po pregledu kazalcev s področij revščine, okoljskih in demografskih pritiskov lahko varnostni položaj Afrike označim za zelo nestabilnega. Delež revnega prebivalstva se sicer zmanjšuje, še vedno pa je revnih 32,6 odstotka vseh prebivalcev s tem, da v več afriških državah ta delež presega 70 odstotkov. Tudi demografski in okoljski pritiski so značilni. Rast prebivalstva se je v zadnjem času sicer nekoliko ustalila, vendar napovedi za naslednja leta napovedujejo nadaljnjo rast prebivalstva, krčenje gozdov in dezertifikacija pa postopoma načenjata okolje, vendar tovrstni okoljski pritiski glede na zdajšnje podatke v Afriki še ne predstavljajo velikega destabilizacijskega dejavnika, oziroma so zaenkrat še obvladljivi. Eden od prvih razvojnih pokazateljev, ki ga lahko uporabimo za grobo oceno varnostnih razmer v državi ali regiji, je tudi indeks HDI, ki je v Afriki zelo nizek, saj imajo države ali regije, ki so na dnu lestvice HDI-ja, tendenco k soočanju s stalnim nasiljem, konflikti in grožnjami človekovi varnosti.

Hipotezo številka 2, ki se glasi, da so destabilizacijski dejavniki, kot so revščina, neizobraženost, kriminal, korupcija, nezakonita trgovina z mamili in orožjem, konstantne ovire na poti razvoja večine afriških držav, lahko na tem mestu popolnoma potrdim.

Hipoteza št. 3, ki predpostavlja, da bi nekatere afriške države, ki imajo razmeroma stabilne varnostne in razvojne pogoje, v prihodnosti lahko delovale kot zgled ali "pull" faktor ostalim državam na poti stabilnosti in razvoja, se na tem istem mestu znajde pred veliko preizkušnjo. Z gotovostjo lahko trdim, da na področju varnosti v Afriki ni dovolj močne države, ki bi lahko s svojim vplivom za

sabo potegnila tudi druge, saj se jih večina ukvarja ali z lastnimi varnostnimi vprašanji ali vsaj destabilizacijskimi dejavniki. Tudi če v enačbo vstavimo vojaško močne države, kot sta na primer Egipt ali JAR, lahko ugotovimo, da se navidezna stabilnost države lahko kaj hitro sesuje. Predvsem se tu nanašam na Egipt, ki se je pod neustreznim vodstvom režima in s težavami na področjih zelo visoke korupcije, splošne neenakosti, socialne izključenosti, nespoštovanja človekovih pravic in visoke nezaposlenosti nezadovoljnega mladega prebivalstva v kratkem času znašel na robu državljanske vojne. Tudi JAR, ki v Afriki deluje kot regionalni hegemon tako na področjih varnosti kot razvoja, se sama spopada s težavami zaradi visokega deleža revnega (črnkega) prebivalstva, visoko stopnjo nezaposlenosti, ki jo sicer blaži kmetijski sektor, in visoko stopnjo splošne neenakosti med prebivalstvom. Tudi v tokove mednarodnega kriminala je JAR zelo močno vpeta, kar še poslabšuje njeno varnostno okolje. Nenazadnje lahko v Afriki splošno nestabilnost povzroči en sam voditelj s svojimi privrženci, kar dokazuje primer Gadafija v Libiji. Gadafi sicer velja za enega od očetov AU, česar mu uradna stroka večinoma ne pripisuje, med afriškimi voditelji pa je v procesu ustanavljanja te organizacije vendarle odigral pomembno vlogo. Podobnih samodržcev je na Afriškem kontinentu še veliko.

Nekaj obetavnih primerov afriških držav, ki bi lahko delovale kot zgled ostalim, lahko najdemo na področju razvoja. Tu se predvsem nanašam na primera Namibije in deloma Etiopije. Etiopija je primer države, ki ji uspeva dosežati 7-odstotno letno gospodarsko rast, kar v večini poganja kmetijstvo, saj se z njim ukvarja kar 85 odstotkov prebivalstva. Za bogastvo Etiopije veljajo njeni obilni vodni viri, obilica živine ter njena glavna izvozna dobina, kava. Etiopija bi lahko v prihodnosti postala primer države, ki se s pomočjo kmetijstva počasi a sigurno otepa razvojnih težav, ki jo pestijo, kar lahko doseže tudi s povečanjem investicij v ta sektor. Glede na to, da ima Etiopija relativno visoko stopnjo varčevanja, ki znaša skoraj 17 odstotkov, bi lahko več domačih sredstev namenila za razvoj kmetijstva. To bi utegnilo spodbuditi zunanje investitorje, za katere je danes Etiopija popolnoma nezanimiva destinacija. Namibija na drugi strani velja za državo, ki je z naravnimi viri relativno slabo obdarjena, razen z diamanti, saj je po njihovi vrednosti Namibija 6 največja proizvajalka dimantov

na svetu, svoje razvojne potenciale relativno dobro izkorišča. Rast njenega BDP-ja je v letu 2009 znašala visokih 4,1 odstotka, stopnja varčevanja pa zelo visokih 34,1 odstotka. Namibija je že v letu 1995 uspešno izpeljala reformo kmetijstva, ki v državi zaposluje velik delež delovne sile in blaži visoko stopnjo revščine, ki znaša okrog 60 odstotkov. Posebne pozornosti je v tej državi vreden miren in relativno hiter proces osamosvojitve in tranzicije v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja, ki je takrat demokratično izvoljeni vladi omogočil, da se je osredotočila na trajnosten način izvajanja ekonomskih politik v smeri diverzifikacije, razširitve zaposlitvenih možnosti in izboljšanja izobrazbe in zdravstvenih storitev, cilji gospodarskega razvoja pa so bili v naslednjih letih izvedeni v okviru 5 letnih načrtov, ki so v letih 1994/1997 omogočili 4,7-odstotno rast. Rast je poleg diamantov poganjal tudi povečan tok vhodnih TNI, splošno izboljšanje pravnega in fiskalnega okolja ter pospeševanje zaposlovanja 94-odstotnega deleža črnškega prebivalstva. Namibija ohranja demokratičen politični sistem in po Ibrahimovem indeksu dosega zelo visoko raven vladanja (*governance*) in je po tem kriteriju na 6. mestu med afriškimi državami.

Veliko črnila je bilo prelitega tudi na področju izkoreninjenja revščine, ki se ji je Afrika zavezala v svojih ustanovnih aktih in ostalih dokumentih ter Milenijski deklaraciji in MDGs. V praksi je uspeh na tem področju še vedno marginalen. Podatki sicer kažejo, da se je v Afriki delež revnega prebivalstva nekoliko zmanjšal, še vedno pa je revnih kar 330 milijonov Afričanov, ki živijo z manj kot 1,25 USD na dan. Če pa v skupino revnih štejemo vse prebivalce, ki dan preživijo z manj kot dvema USD, številka naraste na vrtoglavih pol milijarde prebivalcev. Črn scenarij na tem področju nekoliko blaži delež prebivalstva, ki se ukvarja s kmetijstvom.

Ravno kmetijski sektor gospodarstva (poleg vse hitreje razvijajočega se storitvenega sektorja) utegne v naslednjih desetletjih v Afriki odigrati najpomembnejšo vlogo pri poganjanju gospodarske rasti. Kmetijstvo predstavlja dobrih 10 odstotkov afriškega BDP-ja, vendar pa se z njim preživlja kar 58 odstotkov vseh Afričanov. Rast kmetijske pridelave se je v Afriki v letih sicer 2002/2009 več kot potrojila, vendar je potencial za rast tega sektorja še vedno ogromen. Le 10 odstotkov obdelovalne zemlje v Afriki je namakane, kar botruje

nizki pridelavi na hektar zemlje, ki je enkrat nižji kot v državah v razvoju po svetu. Tudi rast kmetijstva je še vedno prenizka, da bi v Afriki bistveno izboljšala prehransko varnost, saj je še danes lačna kar tretjina Afričanov, porast pa je vendarle opaziti v trgovanju s kmetijskimi pridelki in njihovem izvozu. Vlaganje v razvoj kmetijstva je torej bistvenega pomena za varnost in razvoj črne celine.

Ostala področja, ki jim morajo AU in afriški voditelji v prihodnosti posvetiti več pozornosti, so nedvomno še naslednja, če navedem vsaj najpomembnejša:

- zmanjšanje demokratičnega deficita v mnogih afriških državah, predvsem v smislu transformacije oblasti v demokratično obliko vladavine in demokratičnega preoblikovanja neustreznih, preživetih režimov,
- človekov razvoj,
- socialna vključenost in položaj žensk in otrok,
- izboljšanje izobraževalnega sistema, vključenost žensk v izobraževanje in zaježitev bega izobražene delovne sile v tujino,
- uvajanje, osvajanje in obvladovanje novih tehnologij,
- politična svoboda,
- boj proti korupciji,
- boj proti organiziranemu kriminalu, tihotapljenju prepovedanih drog in orožja,
- boj proti terorizmu,
- zmanjšanje izdatkov za oboroževanje,
- regionalno in globalno povezovanje in odpravljanje družbene in gospodarske izolacije.

Ta področja so le nekatera, ki kličejo po hitrem ukrepanju tako samih afriških držav kot tudi (in predvsem) afriških regionalnih organizacij z AU na čelu. Menim, kot sem navedel že v hipotezi št. 4., da AU lahko izboljša razvojno okolje na celotnem kontinentu z načrtno promocijo razvojnih strategij in vzvodov na regionalni ravni in na ravni posameznih držav. Hipotezo lahko deloma potrdim z dejstvom, da je AU z razvojem programov NEPAD in APDev na pravi poti, vendarle pa bo v prihodnosti morala razviti tudi programe, ki bodo kot predpogoj za razvoj, poleg reševanja konfliktov na kontinentu, vključevali tudi demokratična načela, po katerih bi po mojem mnenju morale delovati prav vse

afriške države. Glede na to, da je število parlamentarnih demokracij v Afriki v porastu, lahko sklepam, da nedemokratske vladavine iz Afriške celine počasi a vztrajno izginjajo.

Na ta način lahko Afrika po stoletjih kolonizacije, dekolonizacije in gradnje neodvisnih držav mogoče v prihodnosti vendarle zgradi sodoben, značilno afriški sistem vodenja, razvijanja in varovanja svojega kontinenta. Vse to se bo, kot kaže, moralo zgoditi pod budnim očesom celotne mednarodne skupnosti z OZN na čelu ter pod močnim vplivom vsaj ene od svetovnih velesil.

8 SKLEP

Vzpostavitev miru in varnosti je bistven element za doseganja hitrejše ekonomske rasti, razvoja in napredka Afrike. Različni konflikti so namreč povzročili številne humanitarne katastrofe, valove beguncev ter ogromno število pobitih ljudi in velik del Afrike pahnili na pot zaostajanja v gospodarskem in družbenem napredku. V Afriki še vedno obstaja tudi velika nevarnost ponovnega izbruha novih in starih konfliktov, kar dokazuje trend pojavnosti oboroženih konfliktov, ki je danes zopet v vzponu, kar pa je posledica kritične količine destabilizacijskih dejavnikov: revščine, demografskih pritiskov, socialne izključenosti, neučinkovitega izobraževalnega sistema, odvisnosti od zunanje pomoči, korupcije, organiziranega kriminala, terorizma, orožarskih poslov ter nezakonite trgovine z orožjem in drogami v vsaj petnajstih afriških državah.

Razvojne možnosti Afrike je potrebno iskati na podlagi analize njenega sodobnega varnostnega in razvojnega okolja pod okriljem Afriške unije. Afrika je že prepoznala in pričela reševati nekatere ključne probleme, ki jih povzroča negotovo varnostno okolje, na področju razvoja pa, razen posameznih držav, je napredek marginalen, hitro gospodarsko rast pa je potrebno gledati v kontekstu splošno nizke razvitosti afriških gospodarstev. Kmetijski sektor se sicer kaže kot motor za poganjanje gospodarske rasti, v porastu je tudi prispevek storitvenega sektorja. Razvojni ukrepi, kot so izboljšanje učinkovitosti zunanje pomoči, promocija kooperacije jug-jug in vzpostavljanje institucij in usposabljanje kadrov niso slab začetek, vendar Afričane čaka še veliko dela na področjih demokratizacije, politične svobode, človekovega razvoja, socialne vključenosti, izboljšanja infrastrukture, uvajanja in osvajanja novih tehnologij, izboljšanja izobraževalnega sistema, regionalnega in globalnega povezovanja, odpravljanja družbene in gospodarske izolacije ter boja proti korupciji, organiziranemu kriminalu in terorizmu. Vzdrževanje trenutne afriške gospodarske rasti je torej pod velikim vprašajem, v kolikor reševanje omenjenih ključnih razvojnih problemov ne bo hitro, učinkovito in trajnostno naravnano.

9 LITERATURA

Ali, Shimelse in Uri Dadush. 2011. *Whither Africa?* Dostopno prek: <http://www.carnegieendowment.org/files/WhitherAfrica.pdf> (14. marec 2011).

African Development Bank. 2007. *Arab Republic of Egypt 2007-2011 Country Strategy Paper*. Dostopno prek: <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Project-and-Operations/ADB-BD-WP-2007-10-EN-EGYPT-2007-2011-CSP.PDF> (26. februar 2011).

African Union. 2001. *Declaration on the new Common Initiative*. Dostopno prek: http://www.africa-union.org/official_documents/Heads%20of%20State%20Summits/hog/11HoGAssembly2001.pdf (2. marec 2011).

--- 2002. *Transition from the OAU to the African Union*. Dostopno prek: http://www.au2002.gov.za/docs/background/oau_to_au.htm (20. februar 2010).

--- 2006. *Framework for the Operationalization of the CEWS*. Conflict Management Division of the Peace and Security Department, African Union Commission. Dostopno prek: www.africa-union.org/root/AU/AUC/Departments/PSC/PSC/CD/5_Framework.pdf (15. december 2010).

--- 2008. *Meeting the Challenge of Conflict Prevention in Africa. Towards the Operationalization of the Continental Early Warning System*. Conflict Management Division of the Peace and Security Department, African Union Commission. Dostopno prek: http://209.85.135.132/u/UAAU?q=cache:tA49rkQCOSMJ:www.africa-union.org/root/AU/AUC/Departments/PSC/PSC/CD/1_Foreword.pdf+architecture&hl=sl&ct=clnk&cd=1&ie=UTF-8 (15. december 2010).

African Union Peace and Security Council. 2011. *African Union Peace and Security Council Report No. 20*. Dostopno prek: <http://www.iss.co.za/uploads/No20March2011.pdf> (2. april 2011).

Allafrica. 2010. *Ibrahim Index of African Governance*. Dostopno prek: <http://allafrica.com/download/resource/main/main/idatcs/00020287:3c244a135a53d8341bcc067af3a14706.pdf> (2. april 2011).

Assanvo, William in Christian E. B. Pout. 2007. *The European Union (EU): African Peace and Security Environment's Champion?* Dostopno prek: http://www.frstrategie.org/barreFRS/publications/pv/stabilisation/pv_20071127_eng.pdf (14. maj 2010).

Bach, Christian F. in Per Pinstруп-Andersen. 2008. *Agriculture, growth and employment in Africa*. Dostopno prek: <http://www.friisbach.dk/fileadmin/cfb/images/Africa/Agriculture-final.pdf> (4. marec 2011).

CIA World Factbook. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html> (10. februar 2011).

Cilliers, Jakkie. 2008. *Africa in the New World. How global and domestic developments will impact by 2025*. Dostopno prek: www.iss.co.za/uploads/HSAFRICNEWWORLD.PDF (10. januar 2011).

--- in Kathryn Sturman. 2004. Challenges facing the AU's Peace and Security Council. *African Security Review* 13 (1). Dostopno prek: <http://www.iss.co.za/pubs/ASR/13No1/CCilliers.pdf> (9. april 2008).

Claret, Andreu. 2011. *Some Comments on the 'Egyptian Revolution' Of 2011*. Dostopno prek: http://www.realinstitutoelcano.org/wps/wcm/connect/a8d1860046354a299800bbc4d090bb2e/ARI45-2011_Claret_Egyptian_Revolution_2011.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=a8d1860046354a299800bbc4d090bb2e (5. april 2011).

Colin, Jean-Pierre. 2003. *AU and Crisis Management: an improving mechanism*. Dostopno prek: <http://www.diplomatie.gouv.fr/en/IMG/pdf/5.pdf> (3. februar 2010).

Conflict Barometer. 2010. *Conflict Barometer 2010. Crises-Wars-Coups d'Etat-Negotiations-Mediations-Peace Settlements. 19th Annual Conflict Analysis*. Dostopno prek: http://www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2010.pdf (3. april 2011).

Constitutive Act of the African Union. 2000. Dostopno prek: http://www.chr.up.ac.za/hr_docs/documents/African_Union_Constitutive_Act.pdf (19. december 2010).

Cuderman, Ajda. 2003. *Prihodnost mednarodnih varnostnih organizacij*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Delo. 2011. Afriška unija z novim predsedujočim, 1. februar. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/svet/afriška-unija-z-novim-predsedujocim.html> (1. februar 2011).

Encyclopedia of the Nations. Dostopno prek: www.nationsencyclopedia.com (5. april 2011).

Federation of American Scientists. 2005. *U.S. Military Operations in the Global War on Terrorism: Afghanistan, Africa, the Philippines, and Colombia*. Dostopno prek: <http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/RL32758.pdf> (3. april 2011).

--- 2006. *The Illicit arms Trade in Africa. A global enterprise*. Dostopno prek: www.fas.org/asmp/library/articles/SchroederLamb.pdf (3. april 2011).

--- 2010. *U.S. Arms sales: Agreements with and Deliveries to Major Clients, 2002-2009*. Dostopno prek: <http://www.fas.org/sgp/crs/weapons/R41539.pdf> (3. april 2011).

Ferfila, Bogomil. 2010. *Primerjalne politike v sodobnem svetu. Aplikativno-empirični del: države v razvoju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Golaszinski, Ulrich. 2004. *Africa's Evolving Security Architecture*. Dostopno prek: www.fes.de/international/afrika (27. november 2008).

Grizold, Anton. 1990. Militarizacija in vojaško-industrijski kompleks: študija primera ZDA. *Časopis za kritiko znanosti* (130/131): 13–23.

--- 1999. *Evropska varnost*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- in Bogomil Ferfila. 2000. *Varnostne politike velesil*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Herbert, Ross. 2002. *Implementing NEPAD: a Critical Assessment*. Dostopno prek: <http://www.nsi-ins.ca/english/pdf/herbert.pdf> (28. marec 2011).

International Labour Organisation. 2010. *ILO Global Employment Trends 2010*. Dostopno prek: http://www.ilocarib.org.tt/portal/index.php?option=com_content&task=view&id=1330&Itemid=1209 (21. februar 2011).

International Relations and Cooperation Department South Africa. 2011. *African Economic Community (AEC)*. Dostopno prek: <http://www.dfa.gov.za/foreign/Multilateral/africa/aec.htm> (5. april 2011).

Klingebiel, Stephan. 2005. Africa's new Peace and Security Architecture. Converging the roles of external actors and African interests. *African Security Review* 14 (2). Dostopno prek: <http://www.iss.co.za/pubs/ASR/14No2/Contents.htm> (9. april 2010).

Makar, Mojca. 2002. *Korupcija in indeks korupcije v Sloveniji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Mayaki, Ibrahim Assane. 2011. *NEPAD is a Vision and Strategic Framework for Africa's Renewal*. Dostopno prek: <http://www.nepad.org/system/files/Nepad.pdf> (28. april 2011).

Mo Ibrahim Foundation. 2010. *Ibrahim Index of African Governance*. Dostopno prek: www.moibrahimfoundation.org/en/.../20101020_2010-ibrahim-index.xls (2. april 2011).

Mohorič, Polona. 2009. *Analiza dejavnikov revščine v Podсахarski Afriki*. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Møller, Bjørn. 2005a. *The Pros and Cons of Subsidiarity - the role of African Regional and Subregional Organisations in ensuring Peace and Security in Africa*. DIIS Working Paper no 2005/4. Dostopno prek: <http://www.ciaonet.org/wps/mob23/mob23.pdf> (12. januar 2010).

--- 2005b. *The United Nations. As a Security Political Actor – With a special focus on Africa*. DIIS Working Paper No. 2005/11. Dostopno prek: <http://www.ciaonet.org/wps/mob27/mob27.pdf> (12. januar 2011)

Mørup, Louise. 2004. *Strengthening African Security Capacities. Research project on how Denmark can make a difference in strengthening African Regional Security Organisations*. Dostopno prek: <http://www.ciaonet.org/pbei-2/diis/diis004/diis004.pdf> (14. marec 2010).

Mukundi Wachira, George. 2007. *Sovereignty and the 'United States of Africa' - Insights from the EU, Paper 144*. Dostopno prek: <http://www.iss.co.za/uploads/PAPER144H.PDF> (18. januar 2010).

Musek, Janek in Vid Pečjak. 1992. *Psihologija*. Ljubljana : Državna založba Slovenije.

Nation Master. 2011. *Economy Statistics*. Dostopno prek: http://www.nationmaster.com/graph/eco_pop_bel_pov_lin-economy-population-below-poverty-line (11. marec 2011).

Neethling, Theo. 2009. Whither peacekeeping in Africa: Revisiting the evolving role of the United Nations. *African Security Review* 18 (1). Dostopno

prek: http://www.iss.co.za/index.php?link_id=3&slink_id=7536&link_type=12&slink_type=12&tmpl_id=3 (8. februar 2011).

New Partnership for Africa's Development. 2010. *The Africa Platform for Development Effectiveness. Operational Framework*. Dostopno prek: http://www.nepad.org/system/files/APDev%20-%20Operational%20Document%20October_%202010.pdf (28. april 2011).

--- 2011a. *NEPAD Governance Structures*. Dostopno prek: <http://www.nepad.org/nepad-governance-structures-0> (24. marec 2011).

--- 2011b. *NEPAD Planning and Coordinating Agency*. Dostopno prek: http://www.nepad.org/system/files/newsletter/2011/03/4003_nepad_english_pdf_10235.pdf (24. marec 2011).

Organisation for Economic Co-operation and Development. 2010. *NEPAD Capacity Development Strategic Framework*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/dataoecd/1/11/43508787.pdf> (28. april 2011).

Prezelj, Iztok. 2000. *Varnost sodobne družbe kot večdimenzionalni pojav (oblikovanje metodološkega modela proučevanja ogrožanja varnosti)*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2001a. Vojaško ogrožanje nacionalne in mednarodne varnosti po koncu hladne vojne. Izvirni znanstveni članek. *Teorija in praksa* 38 (5): 848–860.

--- 2001b. Grožnje varnosti, varnostna tveganja in izzivi sodobni družbi. Razreševanje nekaterih terminoloških dilem. Izvirni znanstveni članek. *Teorija in praksa* 38 (1): 127–141.

--- 2002. Kompleksno ogrožanje varnosti in nastajanje kompleksnih kriz. Analiza primera terorističnih napadov na svetovni trgovinski center v New Yorku in Pentagon. V *Nacionalna in mednarodna varnost*, ur. Malešič, Marjan. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Protocol on Amendments to the Constitutive Act of the African Union. 2003. Dostopno prek: <http://www.africa-union.org/root/au/Documents/Treaties/Text/Protocol%20on%20Amendments%20to%20the%20Constitutive%20Act.pdf> (15. julij 2010).

Protocol relating to the establishment of the Peace and Security Council of the African Union. 2002. Dostopno prek: http://www.africa-union.org/root/au/organs/psc/Protocol_peace%20and%20security.pdf (15. julij 2010).

Radermacher, Franz Josef. 2005. *Der Wirtschaftsstandort Deutschland: Herausforderung für Menschen, Unternehmen und die Politik.* Dostopno prek: radermacher@faw-neu-ulm.de (18. maj 2010).

--- 2006. *Sustainability on a world scale.* Speech at EcoPorts Conference "From environment to sustainability: sustainable management of ports and the logistic chain", Genova. Dostopno prek: radermacher@faw-neu-ulm.de (18. maj 2010).

Rice, Susan E. In Stewart Patrick. 2008. *Index of State Weakness in the Developing World.* Dostopno prek: http://www.brookings.edu/~media/files/rc/reports/2008/02_weak_states_index/02_weak_states_index.pdf (29. marec 2011).

Rieker, Pernille. 2000. *Security, Integration and Identity change.* Dostopno prek: <http://www.ciaonet.orgwpsrip10rip10.pdf> (21. november 2009).

Rojec, Matija in Maja Bučar. 2001. *Odnosi sever-jug. Študijsko gradivo. I. del.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2002. *Odnosi sever-jug. Študijsko gradivo. II. del.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

RTV Slovenija, 1. program. 2011. *Dnevnik.* Ljubljana, 17. april.

Sachs, Jeffrey D. 2005. *Investing in Development: A Practical Plan to*

Achieve the Millennium Development Goals. Dostopno prek: <http://www.unmillenniumproject.org/documents/MainReportComplete-lowres.pdf> (28. januar 2011).

Slovenska tiskovna agencija. 2002. *Organizacija afriške enotnosti postala Afriška unija*. Ljubljana: Slovenska tiskovna agencija, članek.

Smith, Ben. 2011. *Uprising in Egypt*. Dostopno prek: <http://www.parliament.uk/briefingpapers/commons/lib/research/briefings/snias-05865.pdf> (12. april 2010).

Sočan, Lojze. 2009. *Univerza v prehodu Slovenije v gospodarstvo in družbo znanja*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.

---, Maja Bučar, Peter Medica, Klavdija Korenika, Peter Tancig in Pavle Gmeiner. 2003. *Simulacije trajnostnega razvoja. Družbeno okolje za razvojno dohitevanje Slovenije in pristopnih držav. Delovno poročilo št. 2*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2004. *Simulacije trajnostnega razvoja. Družbeno okolje za razvojno dohitevanje Slovenije in pristopnih držav. Delovno poročilo št. 3*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Solomon, Hussein in Schoeman Maxi. 1998. *Security, Development and Gender in Africa*. Dostopno prek: <http://www.iss.co.za/Pubs/Monographs/No27/Exploration.html> (12. januar 2011).

Svete, Uroš. 2004. *Novi izzivi za obramboslovje – obrambne in varnostne razsežnosti uporabe informacijske tehnologije*. Znanstveno delo podiplomskih študentov v Sloveniji: 651-661. Dostopno prek: http://www.drustvo-dmrs.si/e_zbornik_drugi/Prispevki/62_Svete_Uros.pdf (10. december 2009).

Škof, Luka. 2007. *Korupcija in organizirani kriminal v Italiji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Šulek, Tamara. 2007. *Razvojni cilji tisočletja in njihovo uresničevanje v podsaharski Afriki: Primer Demokratične republike Kongo in Ugande*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Transparency International. 2009. *Annual Report*. Dostopno prek: http://www.transparency.org/publications/annual_report (3. marec 2011).

--- 2010. *Corruption Perceptions Index*. Dostopno prek: http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2010/results (3. marec 2011).

Tschirgi, Neclâ. 2005. *Security and Development Policies: Untangling the Relationship*. Dostopno prek: <http://www.gsdr.org/docs/open/CC108.pdf> (3. januar 2011).

--- 2009. *The Security-Politics-Development Nexus. The Lessons of State Building in Sub-Saharan Africa*. Dostopno prek: http://erd.eui.eu/media/BackgroundPapers/ERD-Background_Paper-Tschirgi.pdf (9. marec 2011).

---, Michael S. Lund in Francesco Mancini. 2010. *Security & Development: Searching for critical connections*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.

United Nations. 1994. *An Agenda for Development*. Report of the Secretary-General, Boutros Boutros-Ghali. Dostopno prek: <http://www.un.org/Docs/SG/agdev.html> (21. marec 2010).

--- 2005. *In Larger Freedom: Towards development, security and human rights for all*. Report of the Secretary-General, Kofi A. Annan. Dostopno prek: <http://daccess-ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/270/78/PDF/N0527078.pdf?OpenElement> (15. november 2010).

United Nations Development Program. 2010. *Human Development Report*. Dostopno prek: http://www.undp.org.ua/downloads/HDR_2010_EN_Complete.pdf (12. marec 2011).

United Nations Economic and Social Council. 2001. *Supporting Africa's Efforts to Achieve Sustainable Development - Dialogues at the Economic and Social Council*. New York: United Nations Publications. Dostopno prek: <http://www.un.org/docs/ecosoc/publications/sprpt.effrt/chap%203.pdf> (12. september 2010).

United Nations Economic Commission for Africa. 2002. *The African Union and Peace and Security – Issues Paper for the African Union Symposium*. African Development Forum, Economic Commission for Africa. Dostopno prek: <http://www.uneca.org/adfiii/docs/issuepn3.pdf> (2. december 2010).

--- in Organisation for Economic Co-operation and Development. 2009. *The 2009 Mutual Review of Development Effectiveness in Africa: Promise and Performance*. Dostopno prek: http://www.uneca.org/eca_programmes/development_policy_management/publications/mrde2009/docs/mrde_2009.pdf (28. november 2010).

Ustanovna Listina OZN. 1945. Dostopno prek: www.pf.uni-lj.si/media/ustanovna.listina.zn.doc (12. marec 2009).

Vines, Alex in Roger Middleton. 2008. *Options for the EU to support the African Peace and Security Architecture*. Based on a study for the European Parliament. Dostopno prek: <http://www.chathamhouse.org.uk/research/africa/papers/view/-/id/625/> (15. december 2010).

Wikipedia. 2011a. *Millenium Development Goals*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Millennium_Development_Goals (14. februar 2011).

--- 2011b. *Subsaharan Africa*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Subsaharan_Africa (2. marec 2011).

--- 2011c. *Africa*. Dostopno prek: <http://en.wikipedia.org/wiki/Africa#Demographics> (2. marec 2011).

--- 2011č. *Urbanization in Africa*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Urbanization_in_Africa#Summing_up (2. marec 2011).

--- 2011d. *Governance*. Dostopno prek: <http://en.wikipedia.org/wiki/Governance> (3. marec 2011).

--- 2011e. *Mo Ibrahim*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Mo_Ibrahim (8. marec 2011).

--- 2011f. *List of ongoing military conflicts*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_ongoing_military_conflicts (11. marec 2011).

--- 2011g. *Organized Crime*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Organized_crime (11. marec 2011).

--- 2011h. *Chairman of the African Union*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Chairman_of_the_African_Union (7. april 2011).

Wilson Center. 1997. *Preventing deadly Conflict. Final Report with Executive Summary*. Carnegie Commission on Preventing Deadly Conflict. Dostopno prek: <http://www.wilsoncenter.org/subsites/ccpdc/pubs/rept97/finfr.htm> (26. maj 2009).

World Bank. 2002. *Fifteen Months – Intifada, Closures and Palestinian Economic Crisis: An Assesment*. Dostopno prek: <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/1D9F3BA2B1DCA50DC1256B89002F8E2C-wb-opt-18mar.pdf> (18. februar 2011).

--- 2007a. *Africa Development Indicators. Spreading an Sustaining Growth in Africa*. Dostopno prek: http://siteresources.worldbank.org/INTSTATINAFR/Resources/adi2007_final.pdf (12. marec 2010).

--- 2007b. *World Development Report. Reshaping Economic Geography*. Washington: The World Bank. Dostopno prek: <http://www.visitchn.com/2009/02/>

world-development-report-2009-reshaping-economic-geography.html (12. marec 2010).

--- 2009. *Africa Development Indicators. Youth and Employment in Africa. The Potential, the Problem, the Promise.* Dostopno prek: <http://siteresources.worldbank.org/INTSTATINAFR/Resources/ADI-200809-essay-EN.pdf> (17. januar 2011).

--- 2010. *World Development Indicators.* Dostopno prek: <http://data.worldbank.org/sites/default/files/wdi-final.pdf> (2. marec 2011).

World Bank Data. Dostopno prek: <http://data.worldbank.org> (10. februar 2011).

World Economic Forum. 2009. *The Africa Competitiveness Report.* Dostopno prek: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitiveness_AF09_Report.pdf (21 november 2010).

23rd	Libya	51	52	59	31	25	93	19	3	16	38	50	68	26	53	85	87	83	
28th	Madagascar	49	51	44	21	47	92	51	48	48	57	50	59	57	21	63	43	46	40
22nd	Malawi	52	65	56	64	45	96	51	44	57	53	45	64	48	15	53	45	62	29
19th	Mali	53	62	59	61	50	76	58	71	68	35	50	64	58	16	62	42	46	39
36th	Mauritania	43	42	21	25	48	73	44	24	43	64	47	58	45	35	53	40	44	37
1st	Mauritius	83	90	85	94	82	100	77	87	82	63	84	73	97	78	89	80	90	71
13th	Morocco	57	63	55	57	51	89	37	13	43	55	62	74	63	41	70	65	70	59
20th	Mozambique	52	63	56	59	45	93	56	53	57	58	49	66	55	16	59	40	44	36
6th	Namibia	67	80	66	81	78	96	66	58	70	69	63	70	63	58	62	60	63	56
40th	Niger	42	56	49	52	45	78	38	45	39	29	43	57	53	5	55	33	37	29
37th	Nigeria	43	48	30	55	36	72	38	27	49	38	43	67	40	14	52	43	40	46
31st	Rwanda	47	47	48	48	57	37	38	16	30	68	55	68	63	16	72	49	62	36
11th	Sao Tomé and Príncipe	58	68	75	61	44	93	65	74	65	56	44	57	50	18	50	56	63	49
14th	Senegal	56	63	58	65	44	85	60	58	64	60	53	65	61	20	67	49	55	42
2nd	Seychelles	79	81	81	74	68	100	69	72	53	81	66	55	67	78	63	99	100	97
32nd	Sierra Leone	46	52	49	39	38	81	52	55	53	47	42	61	43	11	53	39	35	42
53rd	Somalia	8	8	6	0	3	23	12	4	9	23	4	3	3	3	6	8	16	0
5th	South Africa	71	72	33	85	77	93	73	77	69	74	65	77	72	44	69	75	70	81
47th	Sudan	33	22	20	17	18	34	23	12	20	38	38	47	39	24	42	48	44	52
25th	Swaziland	51	64	45	63	59	89	27	10	27	45	52	64	55	35	53	60	64	56
16th	Tanzania	55	62	51	55	48	93	56	52	50	67	53	64	62	18	67	49	57	41
39th	Togo	43	57	58	48	31	90	40	32	51	38	34	58	26	21	29	40	40	39
8th	Tunisia	62	64	59	48	55	93	38	19	26	67	66	71	61	60	71	81	81	81
24th	Uganda	51	54	48	65	48	55	51	44	46	63	49	65	54	15	63	49	55	44
17th	Zambia	55	64	50	61	47	96	56	55	62	51	49	64	55	22	54	51	55	47
49th	Zimbabwe	33	35	21	26	15	78	31	22	21	51	19	29	6	24	16	46	44	47

2010 Ibrahim Index of African Governance table. Copyright ©2010 Mo Ibrahim Foundation. Revised edition November 2010

www.moibrahimfoundation.org

Vir: AllAfrica (2010).

- Participation: Mauritius (87)
- Rights: Cape Verde (86)
- Gender: Seychelles (81)

Top five 'Sustainable Economic Opportunity' scores for 2010 Ibrahim Index:

- 1 Mauritius
- 2 Botswana
- 3 Cape Verde
- 4 Seychelles
- 5 Tunisia

Countries with the highest scores in sub-categories:

- Public Management: South Africa (77)
- Private Sector: Mauritius (97)
- Infrastructure: Seychelles (78)
- Environment and the Rural Sector: Mauritius (89)

Top five 'Human Development' scores for 2010 Ibrahim Index:

- 1 Seychelles
- 2 Libya
- 3 Tunisia
- 4 Mauritius
- 5 Botswana

Countries with the highest scores in sub-categories:

- Health and Welfare: Seychelles (100)
- Education: Seychelles (97)

PRILOGA B: Skupina 56 najslabše rangiranih držav na podlagi indeksa šibkosti držav.

INDEX OF STATE WEAKNESS IN THE DEVELOPING WORLD (Bottom Two Quintiles Only)							
The 141 weakest states and their index basket scores are presented below. A basket score of 0.00 represents the worst score in the 141-country sample, a score of 10.00 signifies the best.				Color Coding Key Color coding and quintiles are based on full sample of 141 countries		BOTTOM QUINTILE	
						2ND QUINTILE	
				3RD QUINTILE			
				4TH QUINTILE			
				TOP QUINTILE			
Rank	Country	Overall Score	Economic	Political	Security	Social Welfare	GNI Per Capita
1	Somalia	0.52	0.00	0.00	1.37	0.70	226
2	Afghanistan	1.65	4.51	2.08	0.00	0.00	271
3	Congo, Dem. Rep.	1.67	4.06	1.80	0.28	0.52	130
4	Iraq	3.11	2.87	1.67	1.63	6.27	1134
5	Burundi	3.21	5.01	3.46	2.95	1.43	100
6	Sudan	3.29	5.05	2.06	1.46	4.59	810
7	Central African Rep.	3.33	4.11	2.90	5.06	1.25	360
8	Zimbabwe	3.44	1.56	1.56	6.81	3.84	350
9	Liberia	3.64	3.39	3.91	6.01	1.25	140
10	Cote D'Ivoire	3.66	5.23	2.12	3.71	3.56	870
11	Angola	3.72	5.42	2.67	5.32	1.45	1980
12	Haiti	3.76	3.90	2.62	5.21	3.31	480
13	Sierra Leone	3.77	5.04	3.87	5.43	0.76	240
14	Eritrea	3.84	3.09	2.78	7.01	2.48	200
15	North Korea	3.87	0.52	0.95	7.28	6.73	n/a
16	Chad	3.90	5.80	2.42	6.18	1.21	480
17	Burma	4.16	4.72	0.89	3.96	7.07	n/a
18	Guinea-Bissau	4.16	5.22	3.83	5.96	1.69	190
19	Ethiopia	4.46	6.14	4.03	5.91	1.75	180
20	Congo, Rep.	4.56	5.08	2.77	6.45	3.95	1100
21	Niger	4.60	5.45	4.69	7.33	0.94	260
22	Nepal	4.61	5.17	3.84	2.94	6.50	290
23	Guinea	4.67	5.00	2.64	7.43	3.61	410
24	Rwanda	4.68	5.33	4.26	6.62	2.51	250
25	Equatorial Guinea	4.77	7.51	1.73	7.95	1.91	8250
26	Togo	4.80	4.78	2.68	7.38	4.38	350
27	Uganda	4.86	5.78	4.55	4.89	4.23	300
28	Nigeria	4.88	5.39	3.51	5.37	5.24	640
29	Cameroon	5.12	5.78	3.09	7.54	4.07	1080
30	Yemen	5.18	5.80	3.64	6.43	4.85	760
31	Comoros	5.20	4.24	4.20	8.18	4.20	660
32	Zambia	5.23	5.08	4.59	8.15	3.11	630
33	Pakistan	5.23	6.58	3.52	4.69	6.13	770

34	Cambodia	5.27	6.33	3.00	7.18	4.57	480
35	Turkmenistan	5.27	5.05	1.40	7.88	6.75	1700
36	Uzbekistan	5.30	5.20	1.78	6.66	7.54	610
37	Mauritania	5.30	6.23	4.34	6.38	4.24	740
38	Djibouti	5.31	5.05	3.69	8.21	4.29	1060
39	Mozambique	5.32	5.60	5.33	8.35	1.98	340
40	Papua New Guinea	5.32	5.13	4.62	7.45	4.08	770
41	Swaziland	5.33	5.57	3.65	8.28	3.80	2430
42	Tajikistan	5.35	6.18	3.03	6.39	5.82	390
43	East Timor	5.51	3.93	4.41	7.74	5.98	840
44	Burkina Faso	5.51	6.30	4.87	8.30	2.59	460
45	Laos	5.53	5.88	2.56	7.98	5.71	500
46	Malawi	5.60	5.68	4.83	8.11	3.77	170
47	Colombia	5.63	5.84	5.79	1.78	9.11	2740
48	Bangladesh	5.64	6.08	3.97	6.55	5.98	480
49	Madagascar	5.65	5.24	5.95	7.65	3.76	280
50	Kenya	5.65	5.77	4.72	6.95	5.15	580
51	Gambia	5.79	5.26	4.54	8.29	5.06	310
52	Mali	5.85	6.33	6.16	8.49	2.43	440
53	Lesotho	5.88	4.59	6.40	8.35	4.18	1030
54	Solomon Islands	5.92	4.59	5.05	7.66	6.39	680
55	Tanzania	5.94	6.38	5.41	8.08	3.89	350
56	Sri Lanka	5.94	6.32	5.47	3.38	8.59	1300

Vir: Rice in Patrick (2008).